

APROXIMACIÓ A LA HISTÒRIA ESCOLAR DE

Bàscara

Nom i cognoms de l'autora: **Lurdes Franch Saguer**

Nom i cognoms de la tutora: **Montse Tesouro**

Data de presentació: **20 de juny de 2008**

Estudis: **Pedagogia**

Aproximació a la història escolar de Bàscara

NOMS I COGNOMS DE L'AUTORA: **Lurdes Franch Saguer**

NOMS I COGNOMS DE LA TUTORA: **Montse Tesouro**

DATA DE PRESENTACIÓ: **20 de juny de 2008**

NOM DELS ESTUDIS ON ES PRESENTA: **Pedagogia**

Nota: Quan s'esmenta nen/s, pares, alumne/s, mestre/s, pedagog/s, investigador/s, etc., s'entén que es fa referència a ambdós sexes. Algunes vegades s'ha especificat el sexe per tal d'evitar confusions.

1.	INTRODUCCIÓ.....	7
2.	EMMARCAMENT TEÒRIC I CONCEPTUAL.....	10
2.1.	L'educació dels segles XIV, XV i XVI.....	10
2.2.	L'educació dels segles XVII i XVIII.....	12
2.3.	L'educació del segle XIX.....	14
2.4.	L'educació del segle XX.....	15
2.4.1.	L'ensenyament de principis de segle XX fins a la República.....	15
2.4.2.	L'ensenyament durant la República.....	16
2.4.3.	L'ensenyament durant el franquisme.....	18
2.4.4.	L'ensenyament durant l'època democràtica (fins als anys 90).....	21
3.	METODOLOGIA.....	23
4.	EL MUNICIPI DE BÀSCARA: “vila de pas i medieval”	30
5.	DEMOGRAFIA DEL MUNICIPI DE BÀSCARA (des de l'edat mitjana fins a l'època democràtica).....	32
6.	SITUACIÓ SOCIOPOLÍTICA I ECONÒMICA DEL MUNICIPI DE BÀSCARA (des de l'edat mitjana fins a l'època democràtica).....	35
7.	PART PRÀCTICA: L'ENSENYAMENT AL MUNICIPI DE BÀSCARA.....	40
7.1.	Antecedents de l'ensenyament a Bàscara. Primeres notícies: la vida escolar al municipi des del segle XIV al XVII.....	40
7.2.	Segles XVIII-XIX: fi de l'antic règim i inici de la modernització.....	42

7.1.	El segle XX.....	45
7.1.1.	De principis de segle XX a la República.....	45
7.1.1.1.	Edifici.....	45
7.1.1.2.	Alumnat.....	49
7.1.1.3.	Mestres.....	50
7.1.1.4.	La dinàmica escolar.....	53
7.1.2.	Temps de República (1931-1939). <i>En pau i en guerra</i>	56
	<i>En pau</i>	
7.1.2.1.	Edifici.....	56
7.1.2.2.	Mestres.....	56
7.1.2.3.	La dinàmica escolar.....	57
	<i>En guerra</i>	
7.1.2.4.	Edifici.....	60
7.1.2.5.	Mestres.....	61
7.1.2.6.	La dinàmica escolar.....	62
7.1.3.	Època franquista (1939-1975).....	63
7.1.3.1.	Edifici.....	63
7.1.3.2.	Alumnat.....	64
7.1.3.3.	Mestres.....	65
7.1.3.4.	La dinàmica escolar.....	68
7.1.4.	De la fi del franquisme a l'època democràtica.....	74
7.1.4.1.	Edifici.....	74
7.1.4.2.	La llar d'infants.....	77
7.1.4.3.	Mestres.....	78
7.1.4.4.	La dinàmica escolar.....	79
8.	PROPOSTA D'APRENENTATGE:	
	“El passat de l'Escola de Bàscara”.....	89

9.	CONCLUSIONS.....	118
10.	EL PAPER DEL PEDAGOG I ANÀLISI CRÍTICA DELS CONTINGUTS TRANSMESOS DURANT LA LLICENCIATURA.....	127
11.	REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	130
12.	ANNEXOS.....	134
	ANNEX NÚM. 1: exemple de graella a partir d'informació escrita.....	135
	ANNEX NÚM. 2: pauta per les entrevistes.....	140
	ANNEX NÚM. 3: exemple d'entrevistes.....	146
	ANNEX NÚM. 4: llistat de mestres de primària.....	174
	ANNEX NÚM. 5: acta de la junta local de primera ensenyança del 26-3-1905.....	177
	ANNEX NÚM. 6: carta de sol·licitud de trasllat de Rosa Camps Vilà.....	179
	ANNEX NÚM. 7: Cd amb fotografies d'alumnes, material, centre.....	180

1. INTRODUCCIÓ

Iniciar una recerca, sigui del tipus que sigui, no és bufar i fer ampolles. Entenem per “recerca”, segons la definició de l’Institut d’Estudis Catalans (1997): “Acció de cercar, especialment de cercar amb tota cura, atenció per trobar o descobrir alguna cosa, investigació”. Aquesta investigació que presento, malgrat tenir clar el punt de partida, té un punt d’arribada incert.

El meu propòsit és dur a terme una investigació històrica sobre un tema educatiu que neix amb la voluntat de ser una aproximació, inacabada i oberta a qualsevol ampliació. Així ho recull el títol: *Aproximació a la història escolar de Bàscara*, que s’emmarca en un període acotat entre els antecedents (segle XIV) i l’última dècada dels segle XX. A banda, de conèixer i descriure una realitat historicoeducativa concreta, amb el treball també pretenc identificar els factors (socials, econòmics, polítics, jurídics...) que incideixen i configuren la realitat escolar que és objecte d’estudi.

En la planificació i l’execució de la recerca he tingut en compte el fet de complementar i contrarestar la documentació escrita amb els testimonis orals. Constato que –per mi- el procés ha arribat a tenir més valor que el mateix resultat de la investigació. Val a dir que ha estat llarg i amb entrebancs, fet a trossos i difícil de cosir. La principal dificultat l’he trobat en la redacció del treball. Quan tenia la documentació, m’ha costat lligar-la i donar forma al contingut. A vegades he volgut passar al paper tot allò que recollia i no he sabut seleccionar prou bé la informació. També he topat amb algunes dificultats a l’hora d’utilitzar els instruments adequats per obtenir les dades necessàries. He evidenciat la manca d’experiència en el paper d’investigadora, m’ha faltat “escoltar críticament”: escoltar atentament allò que diu i allò que no diu el testimoni; intentar trobar les llacunes del relat i/o les contradiccions; ajudar a estructurar el discurs tot demanant aclariments, fent preguntes... Per a dur a terme aquesta tasca cal destresa, habilitat i conèixer prèviament el tema.

Aquesta és una investigació local que es fonamenta en el coneixement d'una realitat propera a mi perquè visc en el poble de Bàscara i vaig cursar els meus estudis primaris a l'escola d'aquest municipi. De fet, això em va motivar a escollir el tema. La recerca també compta amb finalitats socials ja que vol recuperar un passat històric, compartit pels bascarencs i bascarenques, que recorden el seu pas per l'Escola de Bàscara. Un percentatge reduït d'aquest col·lectiu, trenta persones, m'han comunicat les seves vivències i així s'han convertit en protagonistes de la recerca. Agraïixo la col·laboració de les persones entrevistades que m'han obert les portes dels seus records i sense les quals no hagués fet realitat aquest projecte.

Pel que fa a l'estructura del treball, a continuació del bloc introductori hi trobarem cinc apartats. El primer fa referència al marc teòric que pretén servir de contextualització de l'objecte d'estudi i exposa, a grans trets, l'evolució de l'educació des del segle XIV fins al segle XX a Catalunya i a Espanya. El segon descriu la metodologia utilitzada: incideix en l'ús de documentació escrita i oral, a partir d'entrevistes. El tercer és el cos del treball on es fa una anàlisi i descripció de la informació recollida. Aquest apartat comença situant el municipi de Bàscara i apuntant els aspectes demogràfics, socials, polítics i econòmics que influeixen en l'educació. Seguidament es desenvolupa el procés que seguí l'ensenyament a la població des de les primeres notícies, segle XIV, fins al segle XX, període que es tracta amb més profunditat. En relació a l'ensenyament, es s'analitzen elements com l'edifici, l'alumnat, els mestres i la dinàmica escolar. En el quart apartat s'elabora una proposta d'aprenentatge, dedicada a una setmana cultural que serveixi per conèixer la història de l'Escola de Bàscara. S'adjunta la fitxa de les deu activitats que la constitueixen. En el cinquè, es recullen les conclusions de la investigació que comparen els resultats particulars de la història escolar local investigada amb la realitat historicoeducativa del país. Es posa fi al treball fent esment al paper del pedagog en relació a l'àmbit estudiat; és a dir exposant que la recerca històrica es troba entre les moltes tasques i funcions que pot desenvolupar aquest professional de l'educació.

En definitiva, el treball de recerca que aquí presento vol recuperar de l'oblit una part de la història escolar dels bascarencs i bascarenques. Evocar i reconstruir aquest passat ens ajuda a dibuixar noves línies de cara el futur. La incertesa del futur de l'Escola de Bàscara es transforma en certesa dia a dia, de la mà de nens i nenes, mestres i famílies que mantenen viva una llarga història de la qual costa conèixer els seus inicis i de la qual n'esperem conèixer el que encara és incert.

2. EMMARCAMENT TEÒRIC I CONCEPTUAL

2.1. L'educació dels segles XIV, XV i XVI

L'educació del segle XIV i XV anava dirigida a una minoria. Eren molt pocs els nens, i encara menys les nenes, que anaven a l'escola. N'hi havia que només aprenien a llegir, d'altres, a més aprenien a escriure. Es mantenia una separació entre llegir i escriure: no tothom que sabia llegir sabia escriure. Adquirir la tècnica de l'escriptura era més costós, tant des del punt de vista tècnic com econòmic, perquè el procés d'aprenentatge era més lent i difícil. Els més afortunats també aprenien a comptar. Tots estudiaven la doctrina cristiana. Els fills de les famílies benestants acostumaven a tenir algun estudiant de capellà o algun mestre privat que els ensenyava a la pròpia casa.

L'ensenyament a l'edat mitjana estava associat i influenciat pel cristianisme. Delgado (1992) constata que hi havia diferents tipus d'escoles lligades a l'Església. Existien les escoles parroquials on el capellà, que era una persona amb un cert nivell cultural, a més de dedicar-se a les seves tasques pastorals ensenyava les primeres lletres als escolans i d'altres infants. En les escoles monàstiques o monacals, ubicades en els monestirs, s'establí una relació educativa mestre-alumne entre el monjo madur i el novici. Es considerava imprescindible un coneixement suficient dels diferents elements de la vida disciplinada i religiosa per seguir amb normalitat la litúrgia. Per a l'ensenyament de les primeres lletres hi havia un monjo que complia la tasca docent. El mètode d'ensenyament consistia en l'explicació del mestre i els nens responien cantant de manera monòtona i sonora. En les escoles conventuals, la tasca docent realitzada pels frares es limitava fonamentalment a la preparació intel·lectual dels membres de les respectives comunitats o bé a l'ensenyança pública religiosa, a través de la predicació i la catequesi. Això no impedia que poguessin assistir a aquestes escoles nois de la burgesia urbana i joves de la noblesa mitjana que començaven a sentir, ja en el segle XIV, algunes necessitats culturals i el gust per les arts. De la mateixa manera que passava en les escoles monàstiques, també en aquest tipus d'institucions els càrrecs docents anaven lligats a un ofici i les tasques d'estudi

i aprenentatge estaven inscrites entre els actes comunitaris de cada dia. Per altra part, com que els ensenyaments gramaticals o mitjans s'impartien en les catedrals o en les esglésies de viles i ciutats importants i els ensenyaments de primeres lletres i catequesis es començaven a distribuir en les escoles parroquials, les escoles conventuals es dedicaven sovint als estudis superiors. S'anomenaven catedralícies les escoles de gramàtica, de grau mitjà i pas als estudis superiors, i catedralícies superiors les que impartien els estudis superiors. Aquest tipus d'escoles incrementaren el seu número i activitat des de finals de segle XIV, i en especial a mesura que avançà el segle XV.

A banda de les escoles eclesiàstiques apuntades, Esteban i Lopez Martin (1994) esmenten l'existència de les escoles municipals –de primeres lletres i de gramàtica– que als segles XIV i XV van representar l'inici d'una incipient secularització de l'ensenyament. Al segle XIV es començaren a exigir escoles primàries subsidiàries i administrades per l'administració municipal. La casa del mestre a vegades es convertia en escola que pagava directament el municipi o aquest i els mateixos estudiants. No sempre l'escola coincidia amb la casa del mestre, sobretot a partir del segle XV, quan el municipi destinà una sala o lloc (“Sala del Comú” o “Aula Capitular”) per a l'ensenyament. Els mestres municipals acostumaven a ser laics però també hi havia casos de clergues i religiosos. L'alumnat que assistia a l'escola municipal de primeres lletres i de gramàtica pertanyia a la classe acomodada.

En el segle XVI arribà la maduresa de l'humanisme. L'aportació de Cisneros va ser decisiva a l'hora de donar una empenta a l'humanisme reformant el clergat secular i regular i principalment fundant la Universitat d'Alcalà de Henares, en la qual l'humanisme va aconseguir la seva majoria d'edat. Quant a l'ensenyament, la preocupació més important d'aleshores era obeir allò dictaminat pel Concili de Trento en relació a la formació i educació del clergat, dels joves i adults. Un fet que va revolucionar la pedagogia d'aquella època va ser l'aparició de la Companyia de Jesús, fundada per San Ignaci de Loyola i que es va estendre arreu d'Espanya als segles XVI i XVII.

Un conjunt de factors polítics, religiosos i socials afavoriren el naixement d'una xarxa de centres de primeres lletres. Segons dades aportades per Delgado (1993), les escoles privades de primeres lletres cobrien, en el segle XVI, un 30% de l'ensenyament total d'aquest nivell elemental. Les escoles parroquials i els col·legis religiosos continuaven exercint el seu paper. D'altra banda, els fills de la noblesa i els prínceps eren educats per alts eclesiàstics o humanistes qualificats i la noblesa mitjana contractava i malpagava mestres per ensenyar els rudiments bàsics de les lletres a les criatures.

Per Delgado (1993), l'últim terç del segle XVI, no va ser propici per l'educació. Les guerres endèmiques, la revolta dels moriscs, la pressió dels turcs a la Mediterrània van portar Espanya a la ruïna econòmica i a la crisi general. L'ensenyança no va poder mantenir-se al marge d'aquesta situació, com mostren les queixes del professorat en els diferents nivells de l'ensenyança. Val a dir que els estudis sobre el nivell d'alfabetització en el segle XVI conclouen que només un 10% dels espanyols no eren analfabets.

2.2. L'educació dels segles XVII i XVIII

En el segle XVII es van arrossegar els greus problemes de les dècades anteriors que produïren un estancament i retrocés de l'alfabetització. La situació de l'educació de la dona encara no havia rebut l'impuls suficient per a la definitiva incorporació en l'ensenyança de les primeres lletres. Tot i això algunes autoritats municipals es començaren a preocupar per oferir ensenyament de primeres lletres a les seves viles. En algunes poblacions convocaren concursos públics per llogar un mestre (mestres privats que tindran ensenyament públic) i en d'altres poblacions s'encarregà l'ensenyament a alguna congregació religiosa. En força casos els mestres eren clergues i no vivien únicament dels diners que guanyaven ensenyant. A més n'hi havia que no eren només mestres de minyons i de primeres lletres sinó que també ensenyaven gramàtica i retòrica. Normalment els nois que anaven a escola pagaven alguna mesada i els pobres rebien ensenyament gratuït. Si bé l'edat de començament

de l'aprenentatge era per tots els nens els set anys, hi havia molta absència escolar per raons de feina, pobresa o negligència de les famílies.

Esteban i Lopez Martin (1994) il·lustren com en les escoles millor organitzades s'havia d'exposar al públic a la porta de la classe un cartell amb l'horari i el programa de lectura i escriptura mentre que a les escoles petites, d'àmbit rural o de caritat, en les quals els mestres no tenien dedicació exclusiva, el funcionament i organització no responia a aquestes exigències. Les innovacions metodològiques se centraven de manera principal en la utilització de manuals, mostraris i abecedaris, que preparaven els mestres. Ara bé, la repetició i repàs, la memorització, les còpies i lectures eren els procediments més utilitzats. Els instruments, en uns locals encara no adaptats convenientment, eren els clàssics banc-pupitre, la tinta, la ploma d'au, el paper per l'escriptura, els llibres de lectura, l'esfera per la geografia, l'àbac i les taules elementals per les operacions matemàtiques...

Les escoles de gramàtica i humanitats clàssiques, durant el segle XVII, van seguir guanyant posicions en l'intent d'ocupar els espais mitjans de l'educació entre les primeres lletres i la universitat. Pretenien aconseguir que l'aprenentatge, en concret de la llengua llatina, arribés a ser un dels sabers útils i generalitzats front els sabers claustrals dels monestirs i catedrals que, en els estudis superiors, tenien una finalitat litúrgica.

Durant gran part del segle XVIII l'educació, en els seus diferents nivells, quasi no donà senyals de canvi excepte la supressió de totes les universitats catalanes i la creació en el seu lloc de la de Cervera (1717). Quant a l'alfabetització, segons Delgado (1993), distingim dues etapes. En la primera meitat de segle va continuar la fase d'estancament i decadència iniciada en el segle XVII i, en la segona meitat, es va iniciar una recuperació que arribà al punt culminant a les tres últimes dècades del segle coincidint amb la difusió de les idees il·lustrades. En produir-se el canvi de la cultura oral tradicional de l'edat mitjana per l'escripta¹, les escoles van iniciar el procés d'instrumentalització i organització de l'aprenentatge dels sabers

---

¹ Recordem que l'ús de l'escriptura va ser escàs fins al segle XVI i, per la falta i cost elevat del llibre imprès, es feia servir generalment la comunicació i l'ensenyança oral.

professionals bàsics –lectura, escriptura i càlcul- destinats a desenvolupar les destreses intel·lectuals requerides per l'estat i la societat moderna. Al llarg d'aquest procés els centres educatius es van transformar en aparells ideològics dependents de l'Església i de l'Estat, sobretot a partir del segle XVIII.

2.3. L'educació del segle XIX

Al món occidental, el segle XIX és el període en el qual es configuren els sistemes educatius moderns. La Il·lustració va posar fi a una educació dirigida exclusivament a una minoria. En la construcció dels sistemes escolars moderns que es configuraren en el segle XIX intervingueren activament els poders públics, finançant i regulant la xarxa d'institucions instructives. A Espanya l'actuació dels poders públics es va caracteritzar per un excés de burocratització, una major preocupació pel control que per l'eficàcia i un deficitari finançament que provocà l'expansió de propostes escolars privades d'iniciatives socials diverses. Aquestes propostes formatives paral·leles també sorgiren per la forta eclosió associativa que es produí a la segona meitat del segle XIX sobretot arreu de Catalunya.

Sureda (1999) planteja que amb la implantació del règim liberal s'inicià la configuració d'un nou sistema escolar d'acord amb els principis ja formulats a l'època de les Corts de Cadis i reformulats al Trienni. En els primers anys, els canvis legals foren importants: es crearen juntes provincials i locals d'instrucció pública, es regulà l'ensenyament primari i s'ordenà als ajuntaments la dotació d'escoles elementals, es crearen escoles per a la formació de mestres, es posà en funcionament la inspecció, s'organitzà l'ensenyament secundari, etc. No fou, però, fins el 1857, amb la Llei Moyano, quan es produí la consolidació del nou sistema i la seva expansió, i va ser a l'últim quart de segle, amb el règim de la Restauració, quan el sistema assumí les seves característiques més específiques i evidencià algunes deficiències significatives. Malgrat les novetats introduïdes pel nou sistema escolar, aquest patí d'excessiva uniformitat, rigidesa i burocratització. Cal dir que introduí

una marcada discriminació de gènere. L'educació de les dones es considerà un objectiu secundari i els seus objectius eren ben diferents de la dels homes.

En el període il·lustrat es reforçà la pressió cultural i lingüística a favor de les llengües oficials, amb l'exclusió de la catalana del món escolar i culte, una orientació que mantingué i enfortí la política educativa liberal del segle XIX. La castellanització imposada pel sistema escolar s'enfrontà amb la pervivència del català com a llengua usada majoritàriament pels sectors populars. El moviment de la Renaixença comportà la recuperació del català com a llengua de producció literària.

Tot i els importants canvis introduïts pels liberals en relació a l'estructura educativa de l'antic règim, Sureda (1999) adverteix que “no es va aconseguir donar resposta suficient a les demandes socials ni crear una valoració positiva vers l'escola pública entre els distints col·lectius socials.”

2.4. L'educació del segle XX

2.4.1. L'ensenyament de principis de segle XX fins a la República

A començament del segle XX qui tenia responsabilitat directa de l'escola obligatòria era l'Estat, que ho feia a través del Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts, creat al 1900. L'escola era present als pobles però la seva millora i dignificació, en termes generals, no va ser una prioritat dels governants. Es tractava d'una escola endarrerida des del punt de vista de mètodes d'ensenyament i també en relació als equipaments escolars.

Als centres hi havien d'assistir obligatòriament els nens i les nenes de sis a dotze anys. Malgrat això l'absentisme era molt elevat, sobretot entre les nenes. A més del baix índex d'escolarització, la irregular assistència a classe era habitual, sobretot en les escoles rurals, ja que en determinades èpoques de l'any els nens eren més útils i feien més servei ajudant en les feines del camp.

En forces pobles, al costat de l'escola estatal hi havia una presència d'escoles congregacionistes, masculines i, sobretot, femenines. A més, a les poblacions grans hi havia acadèmies privades i escoles de diferents ideologies; per exemple, escoles racionalistes, col·legis privats creats per la burgesia catalana, etc.

A la primera dècada del segle XX, sorgiren des del magisteri propostes per millorar l'escola i, també, el col·lectiu de mestres. Sureda (2002) afirma que “el magisteri renovador volia un ensenyament actiu a partir de l'experiència i de l'observació directa, no pas un ensenyament memorístic, sense estímuls”. Aquests plantejaments estaven inspirats en l'Escola Nova, moviment que arrelà i es difongué per tot Europa durant el primer terç del segle XX.

2.4.2. L'ensenyament durant la República

A l'hora de parlar de l'ensenyament republicà hem de distingir dos períodes ben diferents: el de la República en pau i els anys de la República en guerra. Respecte a la realitat escolar a Catalunya a començament de l'època republicana hem de tenir present que, a més de la xarxa d'escoles estatals, hi havia una altra instància de govern -la Generalitat- que també desenvolupà la seva política en el camp educatiu i escolar. Amb l'Estatut d'Autonomia, aprovat per les Corts espanyoles, el govern català pogué crear centres escolars amb els diners del seu propi pressupost. L'obra educativa de la Generalitat va ser important, sobretot a Barcelona. Si a aquestes escoles hi afegim l'extensa xarxa d'escoles congregacionistes, masculines i femenines, així com la de les acadèmies privades i les escoles racionalistes (moltes de les quals estaven sota la tutela dels ateneus) ens podem fer una idea de la pluralitat escolar present a Catalunya durant l'època republicana. Una pluralitat que no privava que hi hagués una taxa d'analfabetisme força alta.

Malgrat les minses competències de la Generalitat en educació i ensenyament, se la facultà per organitzar a Barcelona, amb caràcter d'assaig pedagògic, una Escola Normal de Mestres. Així el 1932 es creà, a Barcelona, L'Escola Normal de la Generalitat inspirada en els principis de l'Escola Nova. D'altra banda, aquesta no va

ser l'única experiència reeixida durant el període republicà. Recuperant l'aportació de Marquès (2002):

“La presència activa de l'Escola Normal de la Generalitat, a Catalunya, no serà l'única mostra de la voluntat de renovació pedagògica dels anys republicans. Aquest assaig pedagògic no el podem desvincular d'altres creacions com la dels Institut-Escola i la represa de les Escoles d'Estiu que tindran cura de la formació permanent del magisteri català.”

Els Instituts-Escola -n'hi hagueren quatre- seguien el mateix règim de la Normal. Es valorava la formació íntegra de la personalitat. L'educació, que fos útil per a la vida, hi tenia més pes que la instrucció. Durant els anys republicans també es realitzà a Barcelona l'Escola d'Estiu, seguint l'experiència iniciada en temps de la Mancomunitat, concebuda com un eficaç instrument per a la formació permanent del magisteri de Catalunya.

Durant la República l'educació constituí un puntal pel govern. Fou concebuda com una eina de transformació social, un element clau en la formació dels ciutadans. La proposta educativa republicana es fonamentà en els següents pilars: la democràcia, la catalanitat, el laïcisme i l'escola pública. Cal tenir en compte una altra característica de l'escola republicana: la coeducació. Com afirma Carbonell (2003):

“En aquest aspecte, els qui han començat la seva vida escolar en coeducació no poden comprendre el que va significar l'establiment de la coeducació en l'ensenyament de la República. Veníem d'unes escoles on nois i noies s'anaven formant en compartiments estancs on les diferències, els costums i els prejudicis es perpetuaven”.

Quant a la llengua, el mes d'abril del 1931 es promulgà el Decret sobre la Llengua, que permeté l'ensenyament en català.

Esclatada la revolució a Catalunya com a conseqüència de l'aixecament militar, la Generalitat promulgà noves lleis educatives. El Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU) va ser la proposta més remarcable. Malgrat la voluntat de les autoritats republicanes, els anys de guerra civil foren anys d'anormalitat escolar. Hi va haver mestres que marxaren al front voluntàriament, d'altres van ser cridats a files... Pel

que fa a la presència escolar en poblacions importants, a més de les escoles de l'Estat hi havia les del CENU, dependents del Govern català. Desaparegudes per força les escoles de les congregacions religioses, els seus edificis continuaren essent utilitzats per una altra direcció i amb altres noms. En relació a l'alumnat, es va fer un esforç perquè l'ensenyament arribés a tothom. L'alumnat es va veure incrementat amb la presència de nens i nenes refugiats, procedents d'altres zones d'Espanya on el front de guerra era actiu.

2.4.3. L'ensenyament durant el franquisme

Amb la implantació del règim franquista l'escola canvià radicalment. L'educació ja no passà a ocupar el lloc preferent que tenia en el règim republicà sinó que reculà al segle XIX. Es volia un mestre per una escola arrelada en una societat fonamentada en els principis del Movimiento Nacional i en la doctrina de l'Església catòlica. La depuració del magisteri amb caràcter punitiu i preventiu fou el primer pas de les autoritats franquistes. Durant el primer franquisme cal parlar d'una voluntat manifesta i conscient de castigar el magisteri per tal que no es tornés a difondre el model republicà d'ensenyament, ja que els vencedors li atribuïen els mals soferts durant els anys republicans.

L'escola franquista negà la llengua catalana, la coeducació, el laïcisme, les propostes de renovació activa procedents de l'estranger... L'escola deixà de ser eina de transformació social per estar subjecte al servei de la pàtria i la religió. Passà a ser vehicle d'adoctrinament ("més interessada a fer *santos que sabios*") des de l'ensenyament primari fins a l'universitari. S'inculcaren i es practicaren l'obediència, la submissió, el sacrifici, actituds necessàries per perpetuar el règim franquista. Segons Monés (1984):

"L'autoritat no era simplement una expressió de la relació educador-educand, sinó que expressava la forma total d'organització de la societat, al marge de les consideracions acadèmiques. L'ensenyant, doncs, tenia la missió de mostrar als alumnes la necessitat del sistema autoritari a tots els nivells de la vida social".

Es tornà a una escola amb una forta càrrega de celebracions religioses i patriòtiques espanyoles. No cal dir que, des d'una òptica tan centralista i hermètica, el decret sobre bilingüisme va quedar-se en flor d'estiu. Malauradament, altra vegada, l'ensenyament del català es tornà a prohibir i perseguir. L'escola franquista era essencialment "espanyola" quant a llengua i continguts. De la mateixa manera es privà la coeducació i la inspecció esmerçà molta cura perquè això es complís, tant a les escoles de l'estat com a les privades, fossin religioses o laiques. Les classes mixtes només s'acceptaren en casos molt necessaris, com en els poblets petits. Amb la separació es volia assegurar el bon comportament moral.

Falange i l'Església Catòlica es disputaren el control de l'ensenyament. La segona institució l'acabà obtenint si bé, juntament amb la formació religiosa, s'hi uní la *Formación del espíritu nacional, FEN*. El govern franquista deixà en mans de l'escola privada l'ensenyament elemental. Aquest abandonament, per part de l'Estat ("escola estatal com a subsidiària"), l'acusaren les escoles públiques, les condicions de les quals empitjoraren.. Les escoles congregacionistes que el 1936 havien hagut de marxar tornaren a obrir els seus centres, els quals s'ompliren gràcies al nou clima de nacionalcatolicisme imperant.

L'evolució política mundial i el desenvolupament econòmic obligaren l'Estat a millorar el sistema educatiu sobretot a partir dels anys cinquanta i seixanta. S'intentà donar resposta a les noves demandes socioeconòmiques tot afavorint un canvi en l'estructura educativa ja que l'antic sistema escolar fruit de la postguerra no ho podia afrontar. Es percebé un trencament del model d'escola tradicional com a aparell de propaganda ideològica del franquisme. Així, el 1966 es creà el Ministeri d'Educació i Ciència (MEC). El 1969 es preparà el Llibre blanc d'una nova llei d'educació –la *Ley General de Educación*– que s'acabà aprovant el 1970, i que pretengué modernitzar l'aparell educatiu. La nova llei va contenir algunes possibilitats de modernització: 1) s'estengué i s'incrementà l'escolarització i la gratuïtat de l'ensenyament basant-se en un nou organigrama organitzatiu; 2) s'unificà l'ensenyament fins als catorze anys i es reformaren tots els seus nivells -Educació Preescolar, Educació General Bàsica, Batxillerat, Educació Universitària i Formació

Professional-; 3) es remodelaren els centres; 4) aparegueren noves distribucions pel que fa a l'alumnat i professorat i 5) hi hagué una millora en la qualitat educativa.

En relació a l'últim punt, direm que s'establiren nous criteris basats en l'ensenyament personalitzat, adaptats a l'alumne i al seu ritme. Gairebé tots els llibres de text s'acompanyaren de fitxes de treball que els alumnes omplien segons les seves capacitats. Les arts plàstiques i la pretecnologia adquiriren categoria d'assignatures.

El 1970 es creà dins de Rosa Sensat una assessoria per a la didàctica de la llengua catalana, sostinguda per Òmnium Cultural. L'any 1972 Rosa Sensat publicà un opuscle centrat en el bilingüisme escolar a Catalunya, on es proposà l'estudi sistemàtic del català i del castellà. L'escolarització s'havia de produir en la llengua nadiua del nen, catalana o castellana, per raons psicopedagògiques i sociològiques. Progressivament s'havia de produir l'aprenentatge de l'altre idioma fins a assolir el coneixement de tots dos. Els plantejaments bilingüistes portaren, com a conseqüència, un especial desenvolupament i atenció de la didàctica de l'aprenentatge lector i escriptor per part de Rosa Sensat. Sorgiren, com a resultat, propostes de notable interès. A nivell estatal, el 1975, es promulgà un decret ministerial que regulà la incorporació de les anomenades llengües vernacles en els programes de preescolar i EGB.

Un dels temes que durant els anys de la transició i els primers de la democràcia mobilitzaren els elements més actius del magisteri va ser el debat al voltant de l'escola pública i el seu paper en la societat democràtica. L'any 1975, al manifest de l'Escola d'Estiu de Barcelona, ja es dibuixà clarament el model d'escola que es volia per a Catalunya: gratuïta, catalana de llengua i continguts, única, participativa, arrelada al medi, etc. A mesura es deixà enrere la dècada dels setanta i s'anà avançant en la normalització de la democràcia, van anar sorgint un conjunt d'escoles que difongueren i reforçaren els valors de la democràcia en un context on el pòsit deixat pel franquisme era ben latent.

2.4.4. L'ensenyament durant l'època democràtica (fins als anys noranta)

Amb l'arribada de la democràcia i la instauració de l'anomenat "Estat de les autonomies" amb la Constitució -de l'any 1978- i l'Estatut d'Autonomia -de l'any 1979-, pactats i votats democràticament, el fet més important pel que fa a l'ensenyament va ser el traspàs de poders de l'estat central al govern català. El traspàs de competències i serveis educatius es dugué a terme l'1 de gener del 1981. A partir de la dècada dels vuitanta, totes les escoles primàries, així com el professorat i els serveis educatius, passaren a dependre del Departament d'Ensenyament de la Generalitat.

Durant la dècada dels vuitanta, la política avançà a fi de recuperar els espais que li eren vedats per la dictadura franquista. El 1980 després de les primeres eleccions democràtiques a Parlament de Catalunya, la coalició Convergència i Unió formà el primer govern català amb Jordi Pujol com a president. El nou executiu hagué d'abordar nombrosos dèficits heretats del franquisme, un dels quals era la quasi nul·la presència de la llengua del país a les seves escoles. S'inicià una política amb la qual es volgué garantir aquesta presència. S'implantà, amb dificultats polítiques, la immersió lingüística del català des del parvulari.

Acabada la dictadura s'anà consolidant la *Ley General de Educación*, que malgrat les seves deficiències -com el fet de mantenir un sistema dual segregador- féu possible un nou panorama educatiu. Es realitzà una important inversió en l'escola pública i la dignificació de la figura del magisteri públic mitjançant un augment salarial. Es constituïren les agrupacions escolars, que concentraren tots els alumnes dels pobles veïns. Lligat això s'establí sovint una xarxa de transport i un servei de menjador. Es promogué també la creació de noves escoles i l'expansió del moviment de renovació pedagògica. Aparegueren moviments de renovació -amb concrecions comarcals- que centraren la seva preocupació en qüestions pedagògiques i didàctiques. Aquest interès es traduí, a la meitat de la dècada dels vuitanta, en l'assistència majoritària del

professorat de tots els nivells educatius a les Escoles d'Estiu, que s'organitzaren arreu de Catalunya.

En aquest context cal destacar l'arribada, al govern espanyol, del partit socialista que promogué la Llei Orgànica del Dret a l'Educació (LODE). Partí d'una concepció centralista, però, representà un important pas vers la democratització i la participació en l'àmbit educatiu. La creació de consells escolars n'eren un exemple. Els governs socialistes després de llargs debats i més d'una legislatura posaren sobre la taula una nova llei: la Llei Orgànica d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE), aprovada el 1990 i recolzada pels socialistes, Convergència i Unió i altres sectors progressistes i refusada pel Partit Popular. L'aplicació de la LOGSE no significà una baixada en la qualitat però suposà canvis organitzatius importants en els centres. L'administració educativa procurà revaloritzar la qualitat de vida i ensenyament dels pobles petits. S'introduïren mesures com la disminució de ràtios, la incorporació de mestres de suport, especialistes, més dotació de recursos –sobretot informàtics-, etc. A més s'amplià l'atenció a l'alumnat de tres anys.

3. METODOLOGIA

En aquest apartat faré esment a les qüestions metodològiques. Ho considero prou interessant per aprofundir-hi. Primer de tot, cal situar la recerca en el paradigma qualitatiu. Aquest model permet analitzar la realitat a fons. En el cas del present treball es tractaria d'una realitat passada –històrica- encara que força recent. He confeït el meu treball gràcies a dos tipus de documentació: oral i escrita. He escollit una metodologia qualitativa, la història oral, que em permetés assolir els objectius que em proposava però, malgrat les potencialitats, el seu ús presenta unes limitacions. Destaco la subjectivitat, la dificultat de generalitzar la informació i el temps necessari per entrevistar les fonts orals i transcriure les converses. Val a dir que el més interessant de la història oral no sempre és la reconstrucció exacte dels fets, sinó la reconstrucció de les experiències viscudes i la petjada que han deixat aquells fets en les persones i comunitats. És bàsic trobar testimonis que visquessin –veïessin i/o sentissin- fets passats i que puguin proporcionar informació.

D'una banda, he dut a terme trenta **entrevistes**², totes individuals llevat de tres de col·lectives, en què van col·laborar d'entre cinc a vuit persones. He contemplat dos tipus de testimonis orals que he dividit en dos grups:

- A. He entrevistat vint persones que han estat subjectes d'una vivència escolar durant la seva infància i adolescència (la major part havien estat alumnes de l'Escola).
- B. He entrevistat deu persones que han participat en tasques educatives i formatives o que tenen responsabilitats i/o influència en l'educació escolar (set mestres, una educadora de la llar d'infants i dues mares que participaren com a membres de l'AMPA).

D'aquest grup de trenta persones entrevistades deu tenien entre trenta i quaranta-nou anys; deu entre cinquanta i seixanta-nou anys i deu més entre setanta i noranta anys.

---

² Set d'aquestes entrevistes s'adjunten a l'**annex núm. 3** com exemple.

Quant a la modalitat d'entrevista, he preferit estructurar-la una mica. A les primeres entrevistes realitzades vaig trobar a faltar sistematització la qual cosa em dificultava l'anàlisi de dades, per això vaig redactar dues pautes per a les entrevistes que adjunto a **l'annex núm. 2**. Tot i seguir-les he procurat no cenyir-me rígidament a les qüestions formulades. Ho he utilitzat més com una guia que m'ha marcat les fites, m'ha encaminat la investigació i m'ha permès analitzar l'àrea d'estudi. El guió s'ha centrat en els punts següents: a) centre educatiu; b) aspectes organitzatius -calendari, organització de la classe, distribució de l'espai...-; c) qüestions lingüístiques -la llengua d'ensenyament-; d) aspectes econòmics i e) aspectes metodològica -material escolar, llibres de text, disciplina, integració i separació de l'alumnat en funció del sexe, sortides i excursions...

Quan no disposava de gaires dades escrites sobre un tema, per exemple el període republicà, les entrevistes orals m'han servit per ampliar els apartats. Així, la poca documentació escrita disponible d'alguna època l'he complementada amb els records dels testimonis orals entrevistats.

Voldria apuntar tres dificultats sorgides durant i després de les entrevistes. La primera és el temps. Cada entrevista va durar més d'una hora i mitja i una d'elles es va allargar fins a les quatre hores. Altres vegades, les entrevistes s'han dut a terme en dies diferents perquè no hi ha hagut prou amb una conversa i he hagut de reprendre-la en altres ocasions. No he gravat les entrevistes i he procurat realitzar la transcripció al moment de passar-les. M'ha estat complicat recollir, paraula per paraula, el que havia dit l'entrevistat, per això he optat per transcriure només allò que m'interessava. Alguns testimonis m'han indicat: " això no ho escriguis/no ho comentis"... Un cop transcrites les entrevistes m'he trobat amb la dificultat de la desorganització de la informació. Malgrat disposar d'unes pautes de base, les necessitats del moment han portat a modificar-les, ampliar-les... Hi ha hagut temes que es repetien de manera desordenada, buits d'informació...

A banda de la informació oral recollida, que ha estat rellevant en la recerca, fa falta també examinar la informació escrita obtinguda. Es disposa de poca informació

escrita referent a l'ensenyament al municipi de Bàscara. N'hi ha d'abundant en relació a la història de l'educació a Espanya i a Catalunya però a nivell municipal he trobat pocs referents escrits. Dues obres m'han servit de marc conceptual. A partir de *Mil anys de domini episcopal a Bàscara (817-1845)* he pogut aprofundir en el coneixement de la vila des del segle XIV fins al XIX. Gràcies als capbreus i altres documents episcopals ha perviscut abundant informació que ha permès tenir aquesta monografia excel·lent, on es poden trobar temes tan importants com el territori, la introducció al medi geogràfic, els camins, la toponímia. S'explica l'entorn de Bàscara a l'alta i baixa edat mitjana amb episodis importants com la consolidació del domini episcopal, la concessió del mercat setmanal, les activitats econòmiques, les institucions, la demografia; i també, les cases que hi havia a la població durant aquells anys, els horts, els carrers amb els seus noms, el moviment demogràfic, els professionals, la distribució de terres, les corbes de defuncions i naixements... En definitiva, gràcies al llibre apuntat, podem conèixer tot el que envolta la vila fins al 1845, quan es forma el municipi tal com l'entendem avui. Ara bé, la part educativa hi apareix quasi simbòlicament. S'agraeix el llistat de mestres que hi aporta. El contingut de l'obra m'ha ajudat a emmarcar les poques dades existents al voltant de l'ensenyament previ al segle XX. La segona obra que m'ha servit de referència ha estat una altra monografia local escrita per Albert Riera. L'autor fa una síntesi de la història de la vila des dels seus orígens fins a l'actualitat. Dedicava un apartat a l'Escola de Bàscara, en el qual es resumeix en dues pàgines l'evolució escolar del municipi.

A més d'aquests dos llibres m'ha estat útil consultar investigacions al voltant del mateix tema però inspirades en altres poblacions (Lloret, Agullana, Palafrugell...). A l'hora d'emmarcar el context trobem punts en comú entre les diferents localitats. Es tracta de destriar –si convé– allò que és general a tot el territori català d'allò que pertany concretament al municipi.

Tot seguit descriuré la **documentació escrita** procedent d'actes de reunions i plens, actes de reunions de claustre i consell escolar, registres de mestres, llistat de

nomenaments de professorat... He accedit a aquestes fonts documentals a través dels arxius, oficials i personals, que apunto a continuació:

- *Arxiu Municipal de Bàscara* (fons de l'Ajuntament de Bàscara)
- 1) Actes de plens des de 1903 fins al 1990. El primer llibre d'acords municipals que he pogut consultar data de l'any 1903 i l'últim que m'ha interessat veure és del 1990. En aquests documents he trobat referències sobre pressupostos municipals relacionats amb l'escola –compra de terrenys, arrendament de la casa-habitació, subvenció per la llar d'infants, sous dels mestres, adquisició de materials...-; canvis en l'emplaçament de les escoles; creació de les escoles d'Orriols i Calabuig; construcció i ampliació de l'escola de Bàscara i altres equipaments escolars; obres de conservació de l'edifici; projecte de vivendes dels mestres; escola d'adults nocturna; cursos de català per adults...
- 2) Consulta de la carpeta 333. Hi consta: la inauguració de l'escola de Bàscara, l'assignació del nom de Joan Reglà i l'homenatge a aquest historiador.
- 3) “Libro de cuentas de (...) Junta Local de Primera (...) Enseñanza (1900-1955)”. Llibre presentat per la junta local que consta de 50 folis i presenta actes “cuentas” de les sessions. Aquest document aporta informació sobre: la funció de control (membres de la junta, seguiment...); el professorat; l'avaluació del professorat; els pagaments per la casa habitació; el nombre d'infants matriculats i les faltes d'assistència; els edificis on hi havia hagut l'escola; el paper dels pares i la relació entre família-escola; l'escola d'Orriols; el material; les assignatures, els horaris; els exàmens; el tancament de les escoles; les lleis i decrets sobre educació; etc.
- 4) “Registro escolar de todos los niños i niñas” (1913-1923)
- 5) Cens d'analfabets. Document on se cita el total de persones que sabien llegir i escriure i es fa un llistat amb els homes i dones majors de 40 anys que eren analfabets.

- 6) Sol·licituds d'ajuts econòmics per raó d'estudis (1979). És un llistat amb el nom, els estudis cursats, la localitat i els ingressos familiars dels estudiants que van rebre aquesta ajuda que es donava als municipis menors de 10.000 habitants.

- *Arxiu Comarcal de Figueres*

He consultat bibliografia sobre el tema; informació extreta dels Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos sobre la mobilitat dels mestres, la depuració, l'escola franquista, les converses pedagògiques...

- *Arxiu Històric de Girona. Secció cultura:*

1) Fons de la Diputació

Expedients de cultura

Educació i ensenyament (D2779 bis-/002)

És un document on s'explica el procés que segueix la demanda dels veïns per la reducció de categoria de les escoles, si se superaven els mil habitants hi havia un canvi de categoria de l'escola amb la qual cosa es modificaven les condicions econòmiques que havia de pagar l'Ajuntament.

2) Administració Perifèrica de l'Estat

Expedients de policia rural

Fons del Govern Civil (D2510/89 i D2511/73)

Es tracta d'un full amb informació sobre el pressupost de les obres de reparació de les escoles de nens, l'any 1902. També s'hi esmenta la ubicació de l'edifici i es justifica la necessitat de les obres.

3) Registres de mestres: *Libro de Movimientos de los Maestros y de Maestras (1900-1951)*. També disponible a l'hemeroteca del Barri Vell de la facultat de lletres. És un llistat amb el nom – a més de la data de nomenament, de possessió i de cessació- dels mestres, homes i dones, que van exercir entre 1900 i 1951.

- 4) Expedients de mestres. N'he consultat dos: el de Rosa Camps Vilà i el de Jaume Bosch Noguer.

M'ha faltat consultar la documentació parroquial de l'Arxiu Parroquial de Bàscara i de l'Arxiu Diocesà. En canvi també he tingut accés a documentació privada i interna de l'Escola de Bàscara. He pogut revisar:

- 1) *Libro de Visitas de Inspección*. Les fotocòpies d'aquest llibre de visites me les ha proporcionat una mestra. L'escola no té aquest material perquè sembla que es va perdre durant la remodelació del centre. Les visites ordinàries d'Inspecció a l'escola nacional unitària de nenes de Bàscara, fetes durant el març de 1948 al 1972, es van recollir en un llibre de quaranta fulls en el qual es fa referència a les mestres –s'avalua la seva conducta i la manera d'ensenyar-; les condicions del local; la matrícula i l'assistència de l'alumnat; el transport escolar; el parvulari...
- 2) Actes de reunions de claustre i consell escolar (posteriors als anys setanta). Són llibres on s'ha pres nota dels acords presos en el claustre i en el consell escolar des del 1983 al 1990. En el llibre d'actes del claustre hi ha informació sobre la distribució dels cursos; el nom del professorat; el nombre d'alumnat; la documentació interna de l'escola; els cursos de formació contínua del professorat; les excursions i sortides; les assignatures; les activitats –revista escolar, concursos, festes i diades...-; els deures; els càstigs; les avaluacions de l'alumnat; el menjador... En el llibre d'actes del consell escolar hi trobem notes sobre l'elecció del director de l'escola graduada comarcal de Bàscara; les obres de remodelació; el menjador escolar; el nom de l'escola; el preescolar; el professorat especialista...

Quan ha estat possible he fotocopiat part del material que m'interessava, quan no, n'he pres nota en una llibreta, de la qual n'he extret algunes dades complementàries per mitjà d'una graella³. Ho reitero: el fet de complementar diverses fonts de documentació és bàsic per obtenir uns resultats més fiables.

El procés d'elaboració d'aquest estudi s'ha desenvolupat en diverses fases. Vaig estar consultant i fent el buidatge de la documentació de l'Arxiu Municipal de Bàscara durant un mes i mig, abril-maig del 2003. El mes de juny del mateix any vaig estar recopilant informació complementària a l'Arxiu Comarcal. Vaig aprofitar per realitzar les entrevistes durant els mesos d'estiu, juliol-agost, del 2004, 2005 i 2006. Vaig començar a redactar el contingut a partir de les fonts buidades l'agost del 2006 i vaig continuar-ho al llarg del 2007.

En resum, com a resultat del procés de recerca, he obtingut una recopilació de diversos materials impresos, fotocopiats -llibres, butlletins de qualificacions...- o bé transcrits en una llibreta -entrevistes, documentació oficial...- i també vora un centenar de fotografies -d'alumnat, del centre, de materials...- que adjunto, en un CD, a l'**annex núm. 7**. La major part de les imatges, anteriors als anys vuitanta, me les han cedit les persones entrevistades per ser utilitzades en el treball, amb finalitats educatives. Les imatges recents -moltes d'elles fetes als edificis, instal·lacions i equipaments escolars- les vaig fotografiar jo mateixa entre l'any 2003 i 2007. L'anàlisi de les fotografies m'ha proporcionat informació sobre: l'evolució i les característiques dels edificis i les seves aules, els vestits i uniformes escolars, les categories de l'escola... Durant les entrevistes, mostrava les fotografies que anava reunint i demanava als entrevistats que m'ajudessin a datar i a identificar les persones o elements que sortien a la imatge. Cal dir que a vegades, després de contrastar la documentació gràfica amb l'escrita i/o oral, he trobat contradiccions entre les diferents fonts i m'ha costat arribar a la informació fiable. Per exemple, en algunes fotografies de principis de segle, quan els nens i nenes havien d'assistir obligatòriament a l'escola dels sis als dotze anys, hi apareix mainada menor als sis anys.

---

³ Es pot consultar un exemple de la graella a partir de documentació escrita, obtinguda arran de les actes de l'arxiu municipal i el llibre d'actes de les reunions d'escola, a l'**annex núm. 1**.

4. EL MUNICIPI DE BÀSCARA: “vila de pas i medieval”

Encetem el treball per la situació geogràfica del municipi de Bàscara. Bàscara es troba a l'extrem sud occidental de la comarca de l'Alt Empordà, a la riba dreta del riu Fluvià –límit nord del terme- i a peu del camí que de temps antic ha portat de França a Girona. El riu Fluvià és l'element hidrològic més representatiu. Antigament fou un lloc de pas natural, i també posició d'encreuament entre la confluència dels comtats de Girona, Besalú i Empúries. Aquesta situació estratègica ha fet que se l'anomenés “vila de pas”.

El relleu del municipi és poc accidentat i el paisatge variat i equilibrat, amb boscos de pins, alzines, camps de conreu de regadiu (hortes i arbres fruiters).

El terme municipal té una extensió de 17 Km² i 66 m d'altitud. Dista uns trenta-dos quilòmetres de Girona i uns disset de Figueres. Els límits són al nord amb Pontós, a l'est amb Vilaür i el sud oest amb Vilademuls. El municipi està format actualment per la capital, Bàscara, i dues poblacions agregades: Calabuig-Les Roques i Orriols. Els límits actuals del terme municipal són fruit de l'annexió esdevinguda l'any 1845, fins aquesta data els dos pobles eren municipis independents. L'antic terme de Bàscara tenia una superfície un xic més reduïda que l'actual.

Segons dades de 2006, Bàscara compta amb una població de 870 habitants. Els darrers anys el municipi està experimentant un desenvolupament urbanístic i un augment de població considerable. Les noves necessitats de creixement queden contemplades en el Pla d'Ordenació Urbanística Municipal.

Dit això, vegem perquè es qualifica de “vila medieval” com se suggereix en aquests versos de Montserrat Vayreda.

Bàscara

Bàscara del castell sobre la riba
del Fluvià, que llisca entre pollancs;
amb una torre en peu i a la deriva
dels enderrocs que unlegen els teus flancs.

De carrerons estrets i una muralla
que manté en peu decrepits baluards
amb l'heura que s'arrapa i que batalla
per fer onejar a mig aire els estandarts.

De la vençuda baronia
Només et resta l'heura i el record;
Quan mires el passat, la melangia
És el sudari de la seva mort.

L'avui són els teus horts, amb fonts veïnes
de la pompa del bròquil i la col,
els camps que et volten i que tu domines
com el feudal el serv, de sol a sol.

El teu demà serà el que amb avidesa
respongui al teu desig o al teu destí;
oberta al cor de la naturalesa
encara pots sembrar per l'avenir.

Fidel al nom de Bàscara, senyales
el que has estat i el que ets; el nom que diu
que encara que en el somni et neixin ales
no pots deixar de ser roca de riu.

Montserrat Vayreda

Els pobles de l'Alt Empordà

Bàscara va tenir un paper important en l'edat mitjana. Encara avui, quan passegem pels seus carrers i places i assaborim el paisatge, percebem un cert regust medieval. El castell, l'església parroquial, el casals de construcció acurada i de grans proporcions, un pany de muralla -molts dels altres panys que envoltaven el nucli han desaparegut- i una torre circular coneguda popularment com "torre de la presó". Les restes arquitectòniques conservades ens traslladen, a semblança del poema, a un passat que ara ens queda llunyà. De fet, hem de fer un salt en aquest període – concretament a la baixa edat mitjana- per trobar les primeres notícies de l'ensenyament a la nostra vila, sotmesa aleshores al domini episcopal.

5. DEMOGRAFIA DEL MUNICIPI DE BÀSCARA (des de l'edat mitjana fins a l'època democràtica)

Tenim poques fonts d'informació disponibles que mostrin les xifres de població a l'edat mitjana. Són escasses i sovint poc fiables. Malgrat aquestes mancances, vàlides a tot el territori català, Bàscara compta amb més informació que d'altres pobles de les mateixes característiques. En el llibre de Bosch i Egea (2002) es recullen i s'analitzen de manera detallada totes les fonts. En aquesta ocasió, partint de la seva investigació, n'extreurem només les dades rellevants i significatives pel context del present treball.

L'any 1200 s'estima que la població, a la vila, s'acostava els 428 habitants. Entre el 1200 i el 1340 la vila experimentà un important creixement seguint les mateixes tendències demogràfiques del conjunt de Catalunya. A partir de l'any 1340 es van produir fams, pestes i guerres que feren davallar considerablement la població a tot el territori català. Bàscara no en quedà al marge. Disposem d'un recompte oficial de població que coincideix amb l'època en què situem les primeres dades sobre l'ensenyament (1356). Segons aquesta estimació a la vila -l'any 1359- hi havia 39 llars habitades "totes elles per homes d'església, és a dir, subjectes al domini d'un senyor feudal eclesiàstic, segurament tots ells ho estaven al del bisbe." (Bosch i Egea, 2002).

Les dades del segle XV mostren buits en relació a la demografia. Alguns documents de l'any 1473 informen que el nombre d'habitants al municipi era d'uns 180, però la xifra real podria ser una mica superior. Val a dir que dos terratrèmols van sacsejar les comarques gironines els anys 1427 i 1428. Les notícies que tenim són insuficients per mostrar com van afectar la demografia de la població. De totes maneres, podem dir que, durant el segle XV, hi hagué un fort descens demogràfic que va venir marcat també pel conflicte dels remences (1462-1472). Bàscara, a causa de les epidèmies de pesta, fams, terratrèmols i guerres, acabà l'edat mitjana amb una població inferior a l'inici, que eren els millors moments d'aquest període.

L'evolució de la població durant els segles XVI-XVII experimentà pocs canvis. L'any 1553 la xifra de llars de fogatge es reduí a 40; el 1567 s'elevà a 60 i el 1569 a 61, de les quals 5 eren forasters i 56 bascarencs. L'any 1598 hi havia 70 cases –pel capbaix- i 280 habitants. Advertim que durant la segona meitat del segle XVI es visqué una lleugera remuntada demogràfica. Pel que fa al segle XVII destaquem la dècada del 1650 al 1659 en què trobem xifres demogràfiques molt negatives a causa de les epidèmies de pesta (1649-1653) i de la guerra dels Segadors (1640-1659). La mortalitat infantil durant aquesta època era molt elevada arreu del país i també en aquest municipi.

Durant el segle XVIII Bàscara, com a la resta del territori català, es va redreçar demogràficament si bé la remuntada no va ser tan important com a altres poblacions catalanes. És més disposem de dades contradictòries amb diferents paràmetres a l'hora de fer els recomptes. La dada més versemblant és la de l'any 1719, amb un nombre d'habitatges de 76 cases -al voltant de 368 habitants-. L'any 1787 un cens d'abast estatal dona a Bàscara la xifra de 289 habitants, dels quals 116 (40,2%) eren homes; i 173 (59,8%) dones. L'esperança de vida era baixa: només un 15,40 % de la població tenien més de 50 anys. Les dades demogràfiques a Bàscara són les representatives a qualsevol població catalana de l'Antic Règim: natalitat molt elevada, mortalitat també molt alta i amb crisis periòdiques (epidèmia de pesta durant la Guerra Gran). A causa d'una epidèmia el 1794, en un període de cinc mesos i mig, Bàscara va perdre un 11,7% de la seva població adulta.

L'evolució demogràfica de Bàscara, en la primera meitat del segle XIX, està marcada pel fort impacte negatiu de la guerra del Francès. L'any 1808 vivien a Bàscara 293 persones, xifra que s'estancà a conseqüència d'una forta epidèmia que hi hagué a finals del segle XVIII. A la fi de la guerra, cap al 1814, hi havia un total de 139 habitants (amb una pèrdua d'un 52,6%). Posteriorment la tendència va ser a recuperar-se. Tot sembla indicar que la remuntada que experimentà la vila a mitjans del segle XIX es degué principalment a la instal·lació a la vila de persones procedents d'altres poblacions.

A principi del segle XX, Bàscara tenia 253 edificis (Bàscara 123, Calabuig 39, Orriols 37) dels quals 54 eren disseminats. La població total era de 857 habitants. El comportament demogràfic del segle XX es va diferenciar en dues etapes: entre els anys 1900 i 1910, que el municipi va experimentar un creixement de població lleuger però sostingut i va passar de 857 habitants el 1900 a 883 el 1903. El màxim de població es va assolir el 1910 amb 911 habitants. A partir d'aleshores i fins al final de la Guerra Civil, va venir una altra etapa en què el municipi va disminuir considerablement la població. El 1930 hi havia 853 habitants i el 1940, 857. La davallada més forta, però, va començar en la segona meitat del segle XX (825 habitants el 1960, 811 el 1970 i 757 el 1979). Entre els anys 1975 i 1981 el municipi va tenir un decreixement absolut de la població derivat, entre d'altres factors, de la davallada de l'índex de natalitat i el trasllat d'una part de la població de les zones rurals cap a la ciutat.

6. SITUACIÓ SOCIOPOLÍTICA I ECONÒMICA DEL MUNICIPI DE BÀSCARA (des de l'edat mitjana fins a l'època democràtica)

El primer document on apareix el nom de Bàscara és de l'any 817. En el seu contingut es posa de manifest la jurisdicció del bisbe de Girona sobre el municipi⁴, domini que es prolongà durant més de mil anys. A partir del segle XIV el poder episcopal s'accentuà quan el rei Jaume II concedí al bisbe de Girona la total jurisdicció, però a partir del segle XV la mitra gironina començà a perdre parcel·les de poder.

L'any 1462, s'inicià la guerra dels remences originada pel malestar dels pagesos contra la submissió al bisbe. La sentència de Guadalupe del 1486 retornà la pau al camp català. A banda d'aquesta guerra, al segle XIV ja trobem citades incursions esporàdiques per part dels francesos a la vila de Bàscara i, amb més o menys intensitat, foren una constant durant segles. Pel que fa a la guerra dels Segadors (1640-1659) els catalans es revoltaren davant els continus abusos de les tropes castellanescs escampades per tot el territori. L'any 1652 el principat fou derrotat i es retornà al poder de Felip IV. Tanmateix, les hostilitats entre tropes franceses i espanyoles es mantingueren a totes les comarques gironines i l'Empordà sovint acabà sent un camp de batalla fins al 1659 que es signà el tractat dels Pirineus. Els conflictes amb el país veí no cediren i posteriorment, en una de les incursions franceses -l'any 1675- Bàscara fou conquerida. El pas dels francesos, que penetraven a la nostra comarca, sovint no deixà gaire bons records.

L'economia de Bàscara, entre la baixa edat mitjana i el segle XVII, estava molt diversificada i equilibrada. Bàscara sobresortí per la seva activitat comercial, propiciada especialment per tres factors: a) per la concessió reial de mercat de l'any 1187, b) per la seva situació vora el camí reial i c) per l'escassa demografia dels

---

⁴ Recordem que aleshores Calabuig i Orriols no formaven part del terme, eren independents.

pobles del voltant que feia que anessin a comprar i a vendre al poble. Fins i tot durant un temps va ser un referent per altres poblacions properes més habitades. El segle XV començà una decadència del mercat. A partir del segle XVI i sobretot del XVII, moltes poblacions de les comarques gironines es transformaren en agrícoles. L'artesanat decaigué i es passà a dependre de l'agricultura i la ramaderia per a la subsistència. Bàscara, però, al llarg d'aquest temps aconseguí mantenir el seu paper comercial i de serveis respecte localitats veïnes. El nombre de bascarencs que es dedicava exclusivament a l'agricultura no era tan elevat com d'altres viles similars de l'entorn. La xifra de pagesos i treballadors del camp, fins al darrer quart del segle XVII, no representà més de la meitat de la població activa i en algun moment no arribà a la tercera part. Posteriorment hi hagué un punt d'inflexió i, a finals de segle, els treballadors del sector primari superaven els del secundari i terciari junts.

Durant el segle XVIII hi hagueren diferents conflictes bèl·lics. La guerra de Successió (anys 1705-1714) enfrontà als partidaris de l'arxiduc Carles d'Àustria amb els de Felip de Borbó que tenia el suport de França. Els efectes d'aquesta guerra sobre la vila de Bàscara foren devastadors. El conflicte acabà amb la derrota dels austricistes i això representava que Catalunya havia estat derrotada. El rei Felip V abolí les llibertats del Principat i imposà el Decret de Nova Planta amb el qual s'inicià una època de repressió i de forta fiscalitat. Un altre trasbals bèl·lic que hagué d'afrontar la vila va ser la Guerra Gran (1793-1795) en la qual l'exèrcit espanyol envaí el Rosselló. Des del punt de vista econòmic, el sector primari a principis del segle XVIII passà a ser el més important de l'economia local de Bàscara amb un augment de superfície conreada.

Pel que fa a la política educativa a Espanya, des del 1808 fins a la mort de Ferran VII (1833), va anar a redós de dos plantejaments oposats: per un costat, el dels liberals representats per les Corts de Cádiz, de l'altre, els partidaris de l'Antic Règim. Posteriorment es va iniciar un període d'enfrontaments entre tradicionalistes i liberals i vingueren anys de divisió liberal, entre moderats i progressistes, que donaren lloc a diferents governs (dècada moderada, bienni progressista i bienni moderat). Durant el sexenni revolucionari, època de gran inestabilitat política, es va

procurar posar en funcionament un sistema educatiu liberal radical que durà poc perquè el gener de 1874 es va dissoldre el govern republicà constituït un any abans.

La situació del municipi, a mitjans del segle XIX, havia canviat molt en tots els àmbits de la vida polític, econòmic, social respecte uns segles abans. L'any 1812 les autoritats napoleòniques establiren una nova divisió territorial: Bàscara quedà inclosa dins del departament del Ter. Quant a l'aspecte polític i jurisdiccional, cal destacar que al llarg del primer terç del segle XIX el poder polític i econòmic que exercien els bisbes de Girona sobre Bàscara s'anà debilitant fins a desaparèixer. El 1845 es produí l'annexió de Calabuig i Orriols.

La tendència a augmentar el sector primari també es mantingué al segle XIX, malgrat això el sector agrari era menys important que a la majoria de poblacions del voltant. Les feines agràries aplegaven al voltant del 60 % de la població activa local. El pes de l'artesanat i dels serveis al llarg d'aquest període disminuï respecte èpoques anteriors. Bàscara continuava sent una vila de serveis per als poblets propers. Tanmateix, l'activitat comercial patí la mateixa recessió que la resta de sectors econòmics de la vila en aquesta època.

El primer terç del segle XX es caracteritzà per ser una època de molts canvis polítics. Des de l'any 1902 fins al 1923, amb la dictadura de Primo de Rivera hi va haver moltes substitucions de presidents de govern i de ministres d'Instrucció Pública. L'escola encara no era una prioritat pels governants. L'any 1900 es va crear El Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts⁵. La responsabilitat directa de l'escola obligatòria la tenia l'Estat que s'encarregava de definir els programes, el tipus d'escola per a cada població segons el nombre d'habitants, els exàmens...

La Mancomunitat de Catalunya (1914-1925) va dur a terme una obra important a tot el territori català, però la dictadura de Primo de Rivera va dissoldre-la amb la qual cosa es va abolir l'assaig d'autogovern impulsat. Amb la dictadura es va reforçar l'anticatalanisme.

---

⁵ Aquest nom s'anà modificant en funció del règim polític.

El 14 d'abril de 1931 Lluís Companys va proclamar la República i, poc després, Francesc Macià l'Estat Català. Així es posava fi al regnat d'Alfons XIII (1886-1931) que va passar a l'exili. Els anys previs a la proclamació de la Segona República van venir protagonitzats per la inseguretat i l'agitació social. En un poble petit com Bàscara també es vivia així. D'altra banda, va ser una època que destaca pels intents de millora de les infraestructures i la voluntat de fer progressar el municipi. Durant la Segona República, la Generalitat va decretar una nova divisió territorial en comarques però no es va poder arribar a implantar mai a causa de l'esclat de la Guerra Civil. En aquest cas Bàscara va quedar inclosa dins la comarca de l'Alt Empordà.

Durant el període republicà es van començar a manifestar diferències ideològiques i polítiques entre els habitants del municipi que, amb la guerra, s'acusaren més. El 18 de juliol de 1936 hi va haver l'aixecament militar que va derivar en guerra civil. El 9 d'octubre de 1936 la Generalitat decretava la creació dels consells municipals i la derogació dels comitès antifeixistes.

La Guerra Civil acabà l'abril de 1939 amb la derogació del govern republicà. S'iniciava així un llarg període de repressió política, de represàlies personals i d'opressió en tots els àmbits de la vida. Les primeres decisions preses per les constituïdes autoritats franquistes pretenien esborrar, per la força del poder, tots els senyals que poguessin recordar el període republicà. Es començaren les depuracions i represàlies als partidaris del règim republicà. Tot i que els principals dirigents polítics, sindicals i culturals van marxar a l'exili, milers de persones de diverses condicions van ser empresonades per les seves idees polítiques. Respecte als mestres, tal com afirma Marquès (2002): "Al magisteri se'l farà responsable d'haver enverinat l'ànima infantil amb les idees republicanes. Per això actuaran decididament i amb contundència sobre aquest col·lectiu".

Cal afegir que la dictadura franquista va voler imposar un nacionalisme espanyol unitari, eliminant totes les nacionalitats existents. Els catalans, a més de la repressió social i política comuna a tot Espanya, van sofrir una repressió sistemàtica de tots els

senyals específics de la identitat catalana. L'acte més emblemàtic de la repressió de la dictadura franquista contra Catalunya va ser l'afusellament del president de la Generalitat Lluís Companys. Val a dir que des del mateix moment en què va acabar la guerra, es van constituir moviments de resistència i d'oposició a la dictadura tant a l'interior com a l'exili. A l'exili, els polítics republicans catalans van mantenir la Generalitat com a institució legítima del poble català.

Amb la mort de Franco va començar un procés de recuperació de les llibertats democràtiques. Aquest nou context va tenir com a referents del marc legal: la Constitució, l'Estatut d'Autonomia i el traspàs de les competències d'ensenyament a la Generalitat de Catalunya. Durant el període democràtic s'intentà recuperar allò que amb la dictadura s'havia estancat. Així es procurà donar resposta a les necessitats bàsiques en tots els àmbits de la vida (salut, educació, cultura, infraestructures...). S'inicià la planificació urbanística del municipi i es frenà l'endarreriment d'infraestructures i equipaments. També es va engegar un procés de dinamització social i cultural, amb la recuperació del passat històric del poble (mercat setmanal, mercat dels tortells...).

7. L'ENSENYAMENT AL MUNICIPI DE BÀSCARA

7.1. Antecedents de l'ensenyament a Bàscara. Primeres notícies: la vida escolar al municipi des del segle XIV al XVII

És de mal datar l'inici de la vida escolar a Bàscara. Les primeres notícies que coneixem són a partir del segle XIV i es tracta de dades escuetes i disperses amb un buit considerable d'informació entre els segles XV i XVI. Cal entendre l'ensenyament emmarcat dins les influències sociopolítiques i econòmiques descrites en els apartats anteriors. L'ensenyament es desenvolupava en un context que era organitzat per l'Església i subjecte a la jurisdicció episcopal que, de fet, tenia influència en tots els àmbits de la vida. De ben segur que la influència episcopal deixà petges en l'ensenyament de l'època, si bé la manca de documentació indirecta i directa, ens dificulta matisar-ho amb fiabilitat.

L'any 1356 tenim la primera constància escrita de la presència d'un mestre a la vila de Bàscara. Riera (2001), en la monografia sobre el municipi de Bàscara, esmenta que el bisbe donà llicència a Pere de Puig, clergue de Saus, per substituir Arnau de Pont, domer de Serinyà, que tenia permís per a establir-se a la vila de Bàscara per a ensenyar-hi gramàtica. A banda d'aquests dos mestres, domer de Serinyà i clergue de Saus, n'hi deuriem haver d'altres encara que no sabem per quant temps.

Les poques dades educatives trobades del context baixmedieval apunten que els primers ensenyants eren clergues o bé persones vinculades a l'Església ja que formaven part del grup reduït que "sabia de lletra". En el cas de Bàscara, es desconeix si les classes s'impartien en la mateixa vivenda del rector o bé en un edifici destinat a estudi. Recordem que hi havia una part de la població disseminada i, probablement, la distància obligava alguns alumnes a desplaçar-se.

La informació conservada ens indica la presència d'estudis superiors, de gramàtica, a la vila. Tot i no disposar de llicències d'ensenyament primari advertim que també

existia la docència de primeres lletres. A vegades era el mateix clergue que impartia les dues branques. Cal dir que el bisbat era l'encarregat de concedir llicències per ensenyar, però en llocs petits, és probable que amb el vistiplau del rector i el nomenament per part de les autoritats locals n'hi hagués prou sobretot en els estudis primaris.

Malgrat el buit documental dels segles XV i XVI sembla que la docència de primeres lletres no desaparegué. S'impartí tenint en compte les vicissituds de l'època, conflictes bèl·lics i adversitats naturals. Pel que fa a l'ensenyament del segle XVII, i adherint-me a l'opinió dels autors Bosch i Egea (2002), "no sabem si la vila comptava amb una escola pública o bé si els ensenyants exercien particularment el seu magisteri". Durant el segle XVII, entre 1630 i 1691, tenim documentats tres mestres d'escola:

- Manel Granalosa (1630)
- Jaume Massanet (1665)
- Baldiri Trinquer (1691)

Les dades referents aquests tres mestres són escasses. No podem afirmar quant temps van impartir les classes ni si coincidiren alguna vegada. Tampoc es pot assegurar que la llista sigui completa. Els documents fan palès que ensenyaven primeres lletres i fonaments de gramàtica llatina. Hi apareixen citats com a *mestres de minyons*, que impartien l'ensenyament primari, a partir dels sis anys aproximadament. Els salaris que deuriem cobrar eren minsos en relació a altres professions. Existeix la possibilitat que els fills de famílies benestants tinguessin algun mestre privat que els ensenyava a la pròpia casa. Entenem que l'ensenyament era restringit a una petita part de la població mentre l'altra continuava sent analfabeta.

Quant a l'organització de l'escola, si bé hi havia aspectes comuns a cada vila, n'hi havia d'altres compartits per les localitats dependents del mateix bisbat. Un exemple eren els horaris. Altres estudis d'històries escolars locals senyalen que l'escola seguia l'horari solar a fi de servir-se de la llum natural. Així mateix ocorria al municipi de Bàscara. La llengua d'ensenyament deuria ser el llatí, però per les primeres lletres es

deuria utilitzar el català. Els mestres ensenyaven a llegir, a escriure i a comptar, és a dir, les matèries instrumentals. També ensenyaven la doctrina i moral cristianes predominants a l'època i tot el model de vida que això comportava en aquells temps. Convé recordar que el Concili de Trento va establir com a objectiu prendre mesures per a fomentar la doctrina cristiana en la instrucció i educació populars.

7.2. Segles XVIII-XIX: fi de l'antic règim i inici de la modernització

El segle XVIII tenim referència escrita de deu mestres a Bàscara “deu veïns de la vila que exercien l'ofici d'ensenyant”.⁶ Qui sap si algun d'aquests ensenyants es va fixar en *Les Instruccions* de mossèn Baldiri Reixac, personatge representatiu del segle XVIII especialitzat en l'educació de minyons a Catalunya. Semblaria que aquests professionals es dedicarien a fer classes particulars, ja que no consta l'existència d'un estudi públic. A través dels buidatges dels registres parroquials s'obté el resultat de sis mestres (1702-1790). La consulta de protocols notariais, que no surten en els llibres sacramentals de Bàscara, feta per Carles Bosch i Antoni Egea ha permès completar les dues fonts d'informació i confeccionar la llista següent que ells mateixos adverteixen de ser incompleta:

- Andreu Capdevila (1702)
- Pere Mir (1732)
- Josep Llehonart (1739-1741)
- Felip Castelló i Vila (1765-1771)
- Pere Reverter (1766)
- Andreu Horts (1779-1784)
- Blai Castet (1789)
- Llorenç Casademont (1790)
- Pacífic Horts (1798-1799)
- Jaume Camós (1798-1806)

---

⁶ BOSCH, CARLES; EGEA, ANTONI (2002). *Mil anys de domini episcopal a Bàscara (817-1845)*. Girona: Ajuntament de Bàscara, p.194

En els registres parroquials figura que Llorenç Casademont exercia la seva professió al mas Espolla, la qual cosa reafirma la hipòtesis de les classes particulars. La vila devia comptar almenys amb un mestre i fins i tot en algun moment n'hi pogué haver dos. Per altra part, Pere Reverter i Andreu Horts hi apareixen com a mestres de gramàtica. Els altres, en tots els documents, se citen amb denominacions de *mestre de minyons*, *mestre de primeres lletres* o *mestre d'escolars*. El mestre de primeres lletres es dedicava als més petits, mentre que els estudis de gramàtica equivalien als actuals estudis mitjans. Se sap que alguns d'aquests mestres eren nascuts a la vila i tenien propietats immobiliàries i algun d'ells és definit com a mestre i pagès. Per tant, aquests mestres no vivien únicament dels diners que guanyaven ensenyant.

Sembla que deuriem venir a la vila escolars d'altres llocs que no comptaven amb els serveis d'un mestre, sobretot pels estudis de gramàtica. Es conserva un certificat d'estudis de l'any 1784 que així ho corrobora:

“(…)Certifico jo lo baig firmant que Francesc Pujades, estudiant i Jaume Pujades, estudiant, fills de Francesc Pujades i de Teresa Pujades i Soler, vivint a Vilanant, han estudiat Gramàtica en el present estudi de Bàscara i actualment estudien desde el u de Desembre de mil set cents vuitanta dos fins el present dos de Maig de mil set cents vuitanta quatre= Andreu Hors, mestre de Gramàtica de Bàscara”.

A principi del segle XIX consta Jaume Camós com a mestre de lletres. Hi ha la possibilitat que el mateix mestre de primeres lletres ensenyés gramàtica i retòrica. Durant la Guerra del Francès (anys 1808-1814), els francesos varen imposar un mestre afecte a la causa fet que el rector denuncia en la crònica de la guerra que va deixar escrita en els llibres parroquials: “Mes tambe posaren mestre de lletras en Bascara alguns particulars que tenian criaturas, obligánt a certs altres particulars, a dar tant cada mes a dit mestre mediánt la forsa francesa”. Els francesos intentaren implantar el dret de l'ensenyament per a tothom i pagat entre tots per evitar que els qui no tenien recursos quedessin al marge del sistema educatiu com passava fins aleshores.

A banda del mestre anomenat, podem afegir alguns ensenyants més, però el llistat no deixa de ser parcial.

- Jaume Camós (1798-1806)
- Josep Bosch (1824-?)
- Salvador Sagarra (1846)
- Eloi Borrell (1847)
- Miquel Saba (1865)
- Baldiri Domènech i Ribas (1868)
- Josep Riera i Bigas (1875)
- Josep Joan Sabat (1899)

La primera referència que tenim d'una mestra al municipi és de mitjans segle XIX: Francesca Cané i Torras. Sembla que tenia una plaça per oposició. L'any 1868 va coincidir amb Baldiri Domènech i Ribas. El fet que el nom de la mestra aparegui més tard que els mestres mostra com la instrucció de les nenes era menystinguda a l'època. La seva educació anava encaminada cap a la família i la llar, amb l'objectiu d'esdevenir bones mares de família. Hi havia un programa femení diferenciat del masculí que es caracteritzava per les hores dedicades a l'aprenentatge de les labors. Per les nenes es considerava que faltar a classe o aprendre només els rudiments bàsics de les matèries escolars no perjudicava la seva missió futura.

La Llei Moyano, de l'any 1857, amb algunes modificacions, va ser fonament legislatiu del sistema educatiu durant més de cent anys. Va suposar un incentiu per millorar la deplorable condició de l'educació a Espanya. Va marcar l'obligatorietat de l'ensenyança per tot els nens entre sis i nou anys i també la gratuïtat per aquells que no poguessin pagar-la. Durant l'últim terç del segle XIX, però, els progressos eren minsos. L'any 1877 Bàscara tenia 992 habitants i el grau d'analfabetisme era elevat (només 179 homes i 71 dones sabien llegir i escriure). En aquesta època es començaren a recollir les primeres matrícules en el cens escolar (al voltant de 60 nens i 50 nenes). Val a dir que, malgrat les dades, l'assistència acostumava a ser irregular, sobretot en les nenes, que se'ls encomanaven ocupacions domèstiques i familiars.

A finals del segle XIX tenim notícia d'una sol·licitud de reducció de categoria de “las Escuelas Públicas de aquel distrito” que va fer l'Ajuntament de Bàscara l'octubre de l'any 1896.⁷ Després d'un llarg procés, la Diputació Provincial de Girona va denegar la proposta un cop valorada per la Junta Local de Primera Enseñanza. L'inspector de primera ensenyança de província va fer constar que Bàscara comptava amb 542 habitants i que tenia agregats dos municipis de pocs habitants: Calabuig (122), Orriols (65) comptant també les masies disseminades (71). Els nens de Parets d'Empordà (103), tot i pertànyer al districte de Vilademuls, en realitat anaven a Bàscara i no a Orfes. A la resolució final negativa es va al·legar que Parets no es trobava agregat al districte i que si es rebaixava la categoria s'hagués hagut de crear una escola incompleta mixta a Calabuig i Orriols.

7.3. El segle XX

7.3.1. De principis de segle XX a la República

7.3.1.1. Edifici

A principis del segle XX, tenim constància de dues escoles públiques que es trobaven emplaçades en dos edificis separats. La *Escuela de niños* instal·lada al Carrer Major de la població, núm.5. Estava provista de planta baixa i dos pisos. La sala del pis de dalt, “bovedillas”, servia pròpiament per escola⁸. El propietari semblaria ser Ramon Xirau. La *Escuela de niñas* era propietat de Juan Mallolas, situada al Carrer Gispert núm. 8, i se li pagava un arrendament de 350 ptes l'any.

El 1902 la junta es proposà millorar el local destinat a l'escola de nens perquè estava en malestat. En el *Libro de cuentas* s'anotaren les condicions d'aquests dos locals. Durant aquest període destaca la precarietat dels edificis destinats a escoles. Així ho recorden els testimonis orals i de la mateixa manera queda recollit en les fonts

---

⁷ Arxiu Històric de Girona, secció cultura (1824-1871), fons de la diputació educació i ensenyament: D2779 bis/002.

⁸ Arxiu Històric de Girona fons del Govern Civil: D2510/89; D2511/73, on hi figura el pressupost i el plànol de l'edifici.

escrites. El 21 de març de 1902, en una visita de l'inspector, s'apunta que el local ocupat per l'escola de nenes era més acceptable, en canvi l'estat de l'escola de nens era ruïnós. Tant el sostre com el teulat necessitaven reparacions⁹, perquè les bigues estaven en malestat, i no s'aconsellà reforçar-les ja que no hagués estat prou segur. S'afirmà que era urgent trobar un altre local. El juliol de 1902 el Governador Civil i després la Comissió elaboraren el pressupost on es detallaven les obres de reparació de la sala destinada a escola de nens del poble de Bàscara.¹⁰ El 1903 l'Ajuntament advertí que no es podia fer càrrec de la construcció d'edificis nous i tampoc veia possible adquirir edificis de propietat. Així és que demanaren al propietari que fes les obres i s'entén que no hi accedí, per això decidiren fer el trasllat. El 1903 Albert Riera i Sirvent va llogar una casa a l'Ajuntament, al Carrer Major, núm.6, perquè servís de local d'escoles i habitació de professors.

Edifici situat al C/ Major, núm. 6, que va ser fins a finals de l'any 1930 o principis del 1931, l'escola unitària pública de nens i de nenes.

---

⁹ Arxiu Històric de Girona, Gobierno Civil: D2510/89 ("Presupuesto de las obras de reparación de la sala escuela de niños del pueblo de Bàscara").

Es va considerar que el nou local era suficient per aplegar les dues escoles. Segons les actes, l'arrendament s'inicià el dia 24 de juny de 1904, prorrogable durant cinc anys, pel preu de 220 pessetes anuals en dos pagaments. El nou edifici també disposava de dues plantes. Els nens ocupaven el segon pis, que tenia l'habitació del mestre al costat, i les nenes la primera planta -també amb una habitació annexa per la mestra-. Tot i disposar de noves instal·lacions, les condicions de l'edifici continuaren sent una preocupació per la junta. Durant aquest temps, sobretot 1904 i 1905, hi hagueren diverses visites per part de l'arquitecte i l'inspector per comprovar-ne l'estat. En una comissió, el 24 de setembre de 1906, l'arquitecte provincial¹¹ visità Bàscara i inspeccionà les escoles públiques i l'habitació de la mestra, que s'havia queixat de l'estat de la seva estança. Es va considerar necessari reclamar reformes i obres. S'intentaven solucionar els dèficits del local però no s'acabava de resoldre satisfactòriament. Ens en fem una idea a través d'aquest fragment:

(3 de setembre de 1922)

“Seguidamente y de orden del Sr. Alcalde, dio el infrascrito Secretario, lectura de una comunicación del Sr. Inspector de 1ª Enseñanza, interesando se hagan en las Escuelas Nacionales de esta localidad, las reformas necesarias y entre ellos las siguientes: 1º- el blanqueo; 2º- construcción de nuevas ventanas o adecuada reparación de las mismas; y 3º - quitar goteras y humedades; acordando el Ayuntamiento cumplimentarla y que se comunique al propietario de las mismas.”

A principi de segle ja es començà a preveure la necessitat de crear dues escoles en els pobles de Calabuig i Orriols, que antigament havien format part del municipi de Bàscara, sobretot per superar les dificultats de comunicacions. En un primer moment l'Ajuntament s'hi oposà però, el 1917, ja tenim constància de l'escola mixta unicompleta d'Orriols. L'escola era dirigida per un mestre i aplegava nens i nenes de diferents edats. Fins aquell moment alguns dels nens havien anat a estudi a Camallera i altres a Bàscara.

---

¹¹ Arxiu Històric de Girona, Diputació de Girona , arquitectura: D2510/73

La compra de terrenys per l'Escola de Bàscara data del 26 de febrer de 1929.¹² El maig de 1929 disposem de la certificació de la secretaria de l'Ajuntament dels acords adaptats pel ple on es féu concessió de terrenys pels nous locals "se están construyendo de nueva planta según plano aprobado por el mismo."¹³ Els terrenys limitaven al nord amb la carretera de Fares a Sant Miquel de Fluvià, al sud amb el camí de les Lletanies, a l'est i a l'oest amb la finca de Joan Bataller. No tenim informació sobre els pressupostos del projecte. Segons les dates que disposem, la realització del projecte de les escoles es dugué a terme entre finals del 1929 i inicis del 1931. Poc abans de l'esclat de la República podria haver-se inaugurat el centre. Val a dir que, en la memòria, la gent associa l'escola als anys republicans.

(26 de juliol 1931)

"Tot seguit, no necessitant ja l'Ajuntament, la casa destinada fins fa poc a Escoles i habitacions dels Mestres, propietat d'Agustí Riera Soler, d'aquesta vil.la, s'acorda per unanimitat i a proposta del Sr. Alcalde, deixar-la, comunicant al propietari i de conformitat amb la condició 1ª del contracte vigent, que aquest Ajuntament cesarà en l'arrendament de la mateixa el dia trenta-u de Març de mil nou-cents trenta-dos."¹⁴

A la dreta observem l' Escola recent construïda, als anys trenta, en la ubicació actual (actualment Av. Alt Empordà,41).

¹² Arxiu Municipal de Bàscara, acta consistorial del 26-2-1929.

¹³ Arxiu Municipal de Bàscara, *Libro de cuentas* (23-04-1929).

¹⁴ Arxiu Municipal de Bàscara, acta consistorial del 26-07-1931.

Es tractava d'una escola unitària on hi havia una aula per als nens amb un mestre i una aula per a les nenes amb una mestra, l'ensenyament es continuava realitzant per separat. Les aules eren dues sales grans, separades per una porta corredissa, provistes d'uns grans finestrals a la façana nord.

7.3.1.2. Alumnat

A principis de segle els nens i nenes havien d'assistir obligatòriament a l'escola dels sis als dotze anys. El 1923 s'estableix l'obligatorietat de l'ensenyament fins als dotze anys. A la pràctica, però, hi havia molt d'absentisme. Durant aquesta època destaca el baix índex d'escolarització i l'assistència irregular a classe. La mainada havia d'ajudar en les feines del camp i de la casa. En les reunions de la junta s'hi adverteix l'esforç per incrementar l'assistència escolar.

Segons un cens municipal de 1903, a l'Escola de Bàscara hi havia matriculats 30 nens i 20 nenes. En aquells moments ja hi havia escola a Orriols (19 nens i 18 nenes) i Calabuig (12 nens i 9 nenes). Insistim, però, que entre les matrícules i l'assistència mitjana a l'escola hi havia un salt quantitatiu destacable. La irregularitat en l'assistència queda reflectida en algunes visites de l'inspector. Ho exemplifiquen les dades següents. L'octubre de 1921 a l'escola de nens hi havia 70 alumnes matriculats i 35 d'assistència mitjana mentre que a l'escola de nenes era inferior: 48 alumnes matriculades i 25 d'assistència mitjana. L'any 1925 l'assistència mitjana dels nens va baixar a 18 i la de les nenes a 22. L'any 1929 continuava la tendència a la baixa però, en aquest cas, inferior en les nenes. A l'escola de nens: 37 alumnes matriculats i 22 d'assistència mitjana i, a l'escola de nenes: 32 alumnes matriculades i 19 d'assistència mitjana. Constatem que al llarg d'aquests nou anys tant la matrícula com l'assistència varen disminuir.

L'escola de nens a principis del segle XX. El mestre és Juan Vilajoliu Mir. Observem un grup nombrós de 47 alumnes, de diferents edats. Cal matisar que durant aquesta època la matrícula no sempre va ser tan nombrosa i l'assistència a classe era força irregular.

7.3.1.3. Mestres

Les dades referents als mestres en aquesta etapa són força difuses. No es pot afirmar del cert durant quant temps van impartir les classes. Tampoc es pot assegurar que hi siguin tots, ans al contrari: apareixen buits en el llistat. Diríem que, durant aquest període, sempre hi hagué un mestre per l'escola de nens i una mestra per la de nenes.

L'escola de nens:

- Josep ¹⁵Duch (1905-1914-1915?)
- Pedro Piferrer Ros (1915)¹⁶
- Juan Vilajoliu Mir (1915-1923?)¹⁷
- Joan Vilajoliu (1923)

¹⁵ A partir del 1900 *Libro de Movimiento de maestros*. Manuscrit SIGN. MF 37/1 (maestros); MF 37/2 (maestras)

¹⁶ Hi estigué quatre mesos.

¹⁷ Possibilitat que hi hagués un mestre interí: Juan Vila (1921)

- José Sanjuan Piferrer (1923-1930)¹⁸
- Juan Ramiro Auseado (1930)
- Antonio Vila Guibernal (1930)

Les queixes respecte al professorat sovintejaven i així es reflecteix en les valoracions de la junta local. El mestre Josep Duch, el 1905, se l'acusa de “*rarezas y intemperancias de ingenio*”¹⁹ i cessa el març 1913 amb un expedient no gaire favorable. La valoració de José Sanjuan per part de la inspecció fou més positiva.

L'escola de nenes, en la qual el llistat de mestres és més reduït:

- Emilia Carreras i Carreras (1900?-1905)
- Anna Solà (1905)
- Trinitat Valls i Sabat (1906-1907)
- Dª Justina Sagrera Pansión (1907-
- Maria Pardos Nadal (1924-1925)
- Anna Tarrés Nogué (1925-1930)

Emilia Carreras, procedent de Mieres, fou la primera mestra que encetà el segle XX. S'hi fa referència des del 1900 i deixà el càrrec el 1905. El mateix any s'incorporà Anna Solà, mestra interina²⁰. El setembre de 1907 tenim notícia d'una altra mestra, Trinitat Valls i Sabat. Sembla que exercí el curs 1906-07 i, seguidament, va venir Dª Justina que hi estaria disset anys.

Es recull en el *Libro de cuentas de la Junta Local de primera enseñanza*, que Anna Tarrés Nogué tingué queixes i es demanà la seva separació de l'ensenyança: “por haber perdido prestigio personal y profesional” i perquè “enseñava ciertas supersticiones y cuentos de brujas, lo mal excitaba la imaginación de las alumnas”.

---

¹⁸ Advertim dubtes entre el professorat de l'any 1930, on tres mestres coincideixen en les mateixes dates.

¹⁹ Es pot consultar, a l'**annex núm. 5**, el full corresponent a l'acta de la junta local de primera ensenyança del 26-3-1905 on es fa aquesta acusació.

²⁰ Hi ha la possibilitat que hi hagués una altra mestra interina després d'Anna Solà.

En el cas de les nenes convé destacar que l'assistència de les mestres fou més inestable que en els nens. Dues de les mestres estigueren llargs períodes convalescents i no hi hagué cap substituta. La baixa d'una d'elles, a causa d'una malaltia, durà un mes.

En general en aquesta època els mestres no gaudien de gaire reconeixement social. Les queixes al professorat eren habituals i podien ser per diferents motius. El comú denominador en el nostre municipi era la irregularitat i la manca d'assistència dels mestres de ambdues escoles. Hi havia hagut docents que abandonaven l'edifici i la vigilància dels nens en hores lectives. Altres vegades no es respectaven els horaris i la mainada entrava més tard. La poca dedicació dels mestres preocupava les famílies. A diferents llocs de Catalunya, durant la primera dècada del segle XX, començaren a sorgir propostes de millora del magisteri per tal d'intentar modificar la manca de prestigi social. Des de la Mancomunitat de Catalunya, el 1918, es proposà un pla d'estudis complet per a la formació de mestres. Hi hagueren mestres públics de pobles de l'Alt Empordà que potenciaren la reforma del magisteri i aportaren experiències renovadores per l'època.

Pel que fa als sous, el magisteri primari fins aleshores estava mal pagat. Algun mestre s'havia negat a assistir a classe si no se li entregava un complement al seu sou. Els docents exigien retribucions i la junta exposava que els pares pagaven per voluntat i no hi estaven obligats. La mestra Dª Justina plantejava “de manera que la enseñanza es aquí pagando y no gratuita” per demanar retribucions de tots els nens que assistien a l'Escola.

L'Ajuntament proporcionava la casa, l'habitatge, als mestres en el mateix edifici-escola, que estava ubicat en el Carrer Major fins als anys trenta, però no tots hi residien. En alguns casos l'Ajuntament havia de fer mans i mànigues per reservar dels pressupostos la quantia necessària per fer front als lloguers.

7.3.1.4. La dinàmica escolar

L'educació primària del primer terç del segle XX venia caracteritzada per la tutela eclesiàstica i pel control de l'administració per part de l'estat. El paper de l'estat es va evidenciar el 28 de juny de 1908 quan l'Ajuntament, a partir d'un edicte municipal, comunicà als mestres l'obligació de tenir hissada la bandera espanyola durant les hores de classe.²¹

La influència de l'Església es feia palesa des de diferents sentits. El 1905 el vicari general del bisbe va nomenar al rector de Bàscara, Ciprià Molinet, representant de la Junta Local de Primera Ensenyança i tenia càrrec de vocal. Per altra part, els mestres havien d'acompanyar els nens a l'església els diumenges i dies festius. Era molt mal vist que se saltessin aquesta norma. Se cita en el *Libro de cuentas de la Junta Local de primera enseñanza* que el Sr Duch va rebre queixes de les famílies per haver deixat de practicar-ho durant uns dies.

La coeducació aleshores era quelcom impensable. Qualsevol intent coeducatiu era fortament criticat. Així va passar amb un mestre que va portar les seves filles a l'escola de nens. També va ser criticat el professor Vilajoliu perquè havia admès nenes d'una altra mestra a les seves classes. El contacte entre nens i nenes, fins i tot quan coincidien en la mateixa escala, es considerava una transgressió moral.

L'horari establert era el mateix tant en l'escola de nens com en la de nenes però la formació rebuda era diferent -com s'ha esmentat en altres apartats-. Als matins (de 8:30 a 11:30), en les dues escoles, se solien fer classes d'història sagrada i pàtria, aritmètica, lectura o escriptura i, a les tardes (de 14:00 a 16:00), les nenes acostumaven a fer labors, mentre els nens realitzaven altres activitats com la lectura, el càlcul... Les dones entrevistades recorden la pràctica de les labors: “les tardes

---

²¹ Arxiu Municipal de Bàscara, acta del 28 -06- 1908.

“demás señalados por la ley, y el ayuntamiento manifestó quedar enterado y conforme; acordándose se comuniquen también a los profesores de instrucción primaria tengan izada la bandera nacional durante las horas de clase, como dispone la Superioridad.”

sovint es destinaven a fer labors, cosir, tenir cura del jardí...”, feines considerades del sexe femení.

L'escola de nenes, a les primeres dècades del segle XX, en una classe dedicada a l'aprenentatge de les labors.

A través de la documentació escrita, observem que es procurava posar l'accent en la lectura i l'escriptura que es practicava cada dia. Amb una periodicitat també diària, cada matí, s'acostumava a preguntar la lliçó. Un grup d'alumnes se situaven al voltant del mestre o de la mestra i havien de respondre allò que se'ls preguntava. Qui contestava correctament, passava al davant dels altres. Es considerava que aquesta mena de competició podia motivar als infants.

Respecte al material, durant aquest període, era escàs. En alguna visita l'inspector apunta que era antiquat i es trobava en malestat. A l'Escola s'utilitzava una enciclopèdia que servia per a totes les assignatures. Es tenien pocs llibres i eren en castellà. No es tractava d'un ensenyament actiu i experimental tot i que hi podia haver alguna pràctica renovadora. El 1929 se cita la voluntat de formació d'una biblioteca escolar però no sabem si acabà en foc d'encenalls.

Sovint més que la metodologia i el tipus d'ensenyament el que veritablement preocupava a la junta eren les condicions bàsiques de salut i higiene -això queda reflectit en diverses actes de la junta local de primera ensenyança²²-. Les qüestions sanitàries eren una inquietud que incidia també en l'escolarització. Ho exemplifica el fet que l'any 1903 es busqués quants alumnes de menys de deu anys -nens i nenes- hi havia a les escoles sense vacunar i es demanés que l'alumnat assistís a les classes vacunat. El mateix any el metge municipal va visitar les escoles públiques de Bàscara i advertí bastants casos de "catarro" i, per no desenvolupar la malaltia, va recomanar "urgencia para la salud pública ordenar el cierre de ambas escuelas hasta que desaparezca la epidemia coqueluche." Es van tancar les escoles a causa de malaltia i en altres ocasions es féu el mateix per contagis, epidèmies... El juny de 1923, les famílies van demanar obrir les escoles perquè es considerava que tenir-les tancades tant temps era un perjudici per l'ensenyament.

A principis de segle sembla que es realitzaven classes nocturnes al municipi. El desembre de 1904 en l'aprovació dels pressupostos pels mestres d'instrucció pública²³ hi ha una nota al marge de la pàgina que fa referència a una escola nocturna: "Haciéndose constar que la escuela nocturna funciona con regularidad y se halla abierta desde el día 3 de noviembre del último y el número de matrículas es el de 14 (...)". A través de les entrevistes fetes a la gent del poble advertim que no es recorda aquest tipus d'ensenyament i no he pogut complementar la informació. Per manca de dades no podem dir durant quant temps existí. Deurien ser classes adreçades a la gent gran que no havia pogut anar a estudi.

---

²² Arxiu Municipal de Bàscara, *Libro de cuentas de la Junta Local de primera enseñanza, 1900-1955*, actes del 25-1-1903; 25-2-1903; 29-3-1903; 28-7-1903; 30-8-1903; 26-2-1905; 1-7-1908; 14-5-1911; 21-5-1923.

²³ Arxiu Municipal de Bàscara, *Libro de cuentas de la Junta Local de primera enseñanza, 1900-1955*, acta del 26-12-1904.

7.3.2. Temps de República (1931-1939). *En pau i en guerra*

En pau

7.3.2.1. Edifici

La construcció del nou edifici no va suposar deixar enrere les preocupacions bàsiques per la salut i la higiene. Un cop construïdes les escoles, una part reduïda del pressupost de l'Ajuntament va destinar-se al seu manteniment. A les actes consistorials consta que es van adquirir unes estufes i una pissarra.

7.3.2.2. Mestres

Durant la República en pau (1931-1936) hi hagué un mestre pels nens, Jaume Bosch Noguer, i tres mestres a càrrec de l'escola de nenes:

- Enriqueta Rovira Franquesa (1930-1932)
- Dolores Sagrera Girbal (1932-1934)
- Rosa Camps Vilà (1934-1940)

Les persones entrevistades recorden aquests mestres encara que alguns van deixar més bona empremta que d'altres. Com és el cas, pel seu tarannà afable i dialogant, d'Enriqueta Rovira i de Rosa Camps. En el record de la gent, l'ensenyament republicà comportà alguns canvis significatius en la dinàmica de la classe, la disciplina, la llengua... El mestre i la mestra eren figures respectades i gaudien de més consideració social que en èpoques anteriors. El nivell formatiu dels professionals també va millorar durant els anys republicans. La formació del magisteri es va considerar un pilar per modernitzar l'escola i l'educació. S'ha dit que la República va representar la forja d'un nou model de mestre i un nou estil d'entendre l'escola.

7.3.2.3. La dinàmica escolar

Durant el període republicà –en pau- es manifestà una voluntat de millora de l'ensenyament. Tanmateix, l'obra educativa i escolar dels governs republicans i dels de la Generalitat no comportà un trencament total amb el model educatiu de la monarquia. Les persones entrevistades esmenten que hi hagué un procés d'obertura, però, alguns aspectes de la dinàmica escolar no es van modificar. L'Escola va continuar sent de caràcter unitari i hi havia poc contacte entre nens i nenes. Una entrevistada, de vuitanta-dos anys, expressa: “a l'hora del pati tiràvem la pilota expressament en el pati del costat per poder veure'ns amb els nens”.

Respecte a les matèries, continuaven sent les mateixes que a principis de segle. Els entrevistats comenten que es concretaven “en sumar, restar, sistema mètric, quebrats, llegir, escriure, geografia, història, redaccions, dictats...”. Es recorda satisfactòriament que es donés un marc de cultura general. A banda d'aquests ensenyaments, es feien altres activitats ben conservades en la memòria dels deu bascarencs que visqueren aquella època:

- Hora de pati (futbol, handbol, bàsquet, cuit i amagar, la gallina cega, el joc del mocador...)
- Gimnàstica, es realitzava un cop a la setmana. Es realitzaven exercicis a l'exterior, normalment al pati (fer voltes...)
- Excursions: a Sant Feliu, Camprodon, Empúries, Mas Vicenç...
- Activitats de ciències naturals: es feien grups de dos o tres alumnes com a màxim. Cada grup es cuidava d'un tros de terra, on hi havia plantades llavors, i s'observaven i anotaven els canvis produïts al llarg del temps.

En la metodologia hi advertim poques petges del que podia ser considerat escola activa. La majoria de dinàmiques educatives, segons recorden els entrevistats, tenien lloc dins l'aula: “la senyoreta es passejava per la classe per taules i preguntava com anàvem i si ho sabíem fer”. Les aules estaven formades per alumnes de diferents edats. Els testimonis tenen present que es feien grups i uns ensenyaven als altres amb l'ajuda del mestre: “Ens podíem aixecar de taula en determinats moments per llegir

amb el mestre”; “hi havia un grup de noies grans que ensenyaven a les més petites per descarregar la mestra de tanta feina”. Es vetllava perquè l’alumnat assolís uns continguts mínims de lectura, escriptura, càlcul... Un cop adquirits, no importava gaire ampliar els coneixements “si ho havíem après, per dir-ho d’alguna manera perdíem una mica el temps”. Hi havia infants que no arribaven a aquests mínims perquè no seguien el ritme docent. Quan això passava, no es disposaven de recursos i estratègies per facilitar l’aprenentatge. En aules força massificades es feia difícil atendre satisfactòriament la diversitat d’alumnat. Si algú no aprenia, podia passar desapercebut.

Aula de les escoles de Bàscara, durant el curs escolar 1931-1932, quan es va ajuntar l’alumnat per celebrar un acte conjunt a favor de la República. Observem una exposició de dibuixos fets pels alumnes, llibres i altres materials.

En matèria lingüística, la República va aconseguir complir un objectiu anhelat. Un decret del 29 d’abril de 1931, només dues setmanes després de la seva instauració, regulava l’ús del català a les escoles. Fer possible l’ensenyament en la llengua materna, el català, va suposar un gran progrés. Les classes i el material en català facilitava la comprensió de l’alumnat. Com afirmen els entrevistats que havien estat alumnes de l’escola republicana: “no sabíem cap altre idioma”. El ventall de llibres - en català- utilitzats durant la República es va ampliar: *Lliçons de coses*, *Manuscrit*,

La terra catalana, La Natura... Sembla que es premiava els alumnes amb llibres, ja que l'Ajuntament en va comprar i se cita la voluntat d'obsequiar-los.

Llibre de text en català, edició dels anys trenta, utilitzat durant el període republicà a les escoles de nens i de nenes de Bàscara.

La disciplina durant aquesta època continuava sent un aspecte a tenir en compte. Els testimonis no han oblidat alguns càstigs com posar-se de cara a la paret, picar amb el regle o una branca d'olivera en els dits o caminar amb algun llibre en el cap.

Als catorze anys s'acabava l'ensenyament obligatori, les famílies que s'ho podien permetre portaven els seus fills a Figueres a estudiar. L'accés a l'educació secundària estava restringit a les classes socials mitges i altes. Moltes persones, sobretot dones, que haurien volgut estudiar no van poder. Les noies que no cursaven estudis superiors es quedaven al municipi i aprenien a cosir o ajudaven a casa: "...a les tardes fèiem una hora de labor, punts de creu, cosíem, posàvem un posapintes amb un brodat de fistó". Els nois sovint aprenien l'ofici del pare i aviat es posaven a treballar.

En guerra

7.3.2.4. **Edifici**

Durant la Guerra Civil Espanyola, l'any 1938, s'habilità la sala baixa de Casa Espolla, la part de davant en el lloc on hi havia la fàbrica de botons, per escola de pàrvuls. El 29 de febrer de 1938 es va veure la necessitat de buscar un local per destinar-lo al parvulari ja que el nombre de matrícules es considerava excessiu. Així es recull en l'acta de plens municipal corresponent:

(29 de febrer de 1938)

“Seguidament, es parla de la necessitat d'habilitar un local per destinar-lo a escola pels pàrvuls del Municipi, tota vegada que les matrícules escolars són en nombre excessiu i ha que la Direcció d'Ensenyament de Girona ha destinat amb caràcter interí adjunta de les escoles de Bàscara per tal de poder prestar ajuda en descàrrec de les classes numeroses la mestra actual Sra. Feliu i Na.....acordant-se habilitar la sala baixa de la casa Espolla, part del davant on hi havia la fàbrica de botons i previ arreglada la mateixa, construir una comuna per als escolars en lloc adient i dotar-lo del material factible de treure de les escoles.”

S'arreglà també la cuina per tal de facilitar les estades dels refugiats. Van arribar famílies refugiades a Bàscara l'octubre de 1937 i es van allotjar, primer, a la rectoria. Els infants d'aquestes famílies van començar a anar a escola uns dies més tard. Els testimonis entrevistats recorden “l'arribada a l'escola de nenes d'altres llocs d'Espanya”.

Segons la informació extreta d'una acta municipal, el novembre de 1938 -i fins el mes de gener de 1939- es declarà una epidèmia de diftèria i s'ordenà la clausura de les escoles, juntament amb la sala de ball i cafès de Bàscara, com a mesura de prevenció i per evitar-ne l'extensió.

7.3.2.5. Mestres

Durant la guerra exercí un mestre: Joan Brugué (1936-1937). Els testimonis no en guarden gaire bon record. De fet, va ser destituït a causa de la insatisfacció que mostraven les famílies i la gent del poble. Deuria ser substituït per un mestre del qual no en tenim referència escrita. Pel que fa a les mestres, podria ser que en algun moment en coincidissin dues, Rosa Camps Vilà i una altra que no coneixem amb precisió (Sra Feliu o Srta Teresa Ferrer). Una d'elles, amb caràcter d'interina, es feia càrrec del parvulari. Evidenciem la provisionalitat dels mestres en aquesta època revolucionària. N'hi hagueren de diferents en poc temps i es fa difícil reconèixer-los i aportar informació. La documentació escrita aportada per les actes municipals mostra les dificultats per pagar aquests mestres no titulars, que solien ser eventuals.

(9 de desembre de 1936)

“ (...) el Consejo acuerda lo siguiente: antes de solicitar del Estado o de la Generalidad de Cataluña, la designación de Maestros titulares, se consultará al pueblo para que éste manifieste su voluntad y en conocimiento de causa acepte sufragar o no sufragar el salario de los Maestros. En caso afirmativo, el Municipio procurará en la medida de sus posibilidades, colaborar a dicha paga. En caso negativo, el Consejo procederá a solicitar de la autoridad competente los Maestros titulares. Entretanto, el Consejo recurrirá al Comité Comarcal del C.E.N.U. de Figueras para recabar de dicho organismo los honorarios devengados por los Maestros designados por dicho Comité, y si éste se niega a cumplir sus compromisos, entonces el Municipio atenderá provisionalmente dichas pagas.”²⁴

El municipi va acabar pagant, de manera transitòria, els sous dels professors assignats:

(20 de desembre de 1936)

“Acto seguido, el Consejo se ocupa del problema de los maestros provisionales que hay en el término, y para cuya solución se ha consultado previamente al pueblo. Y siendo que la voluntad de éste, se ha manifestado claramente con el deseo de que los citados maestros continúen ejerciendo en la localidad, estando dispuestos a sufragar voluntariamente una cuota para su sostenimiento,”²⁵

---

²⁴ Arxiu Municipal de Bàscara, acta de plens del 9-12-1936.

²⁵ Arxiu Municipal de Bàscara, acta de plens del 20-12-1936.

7.3.2.6. La dinàmica escolar

El 9 de desembre de 1936 es va constituir un consell de cultura que va ser l'encarregat de: "ir a la depuración rápida, del material de enseñanza, en uso todavía en las escuelas del término municipal, y que son una laguna desconcertante a los 4 meses de Revolución, como elementos y factores de pedagogía ineficaz y negativa. Al efecto de suplantación del material escolar, el Consejo procederá a las transferencias de crédito pertinentes del actual presupuesto."²⁶ Els materials didàctics van ser incautats per l'Ajuntament segons aquest edicte. Aleshores un nou consell municipal, de majoria anarquista, va decidir introduir l'ensenyament mixt a l'Escola de Bàscara. Els mestres van distribuir equitativament els alumnes. Es va voler introduir la coeducació a les aules i hem de tenir en compte que en aquella època no era gens fàcil. També es va intentar establir una escola laica i es va reduir la presència de la religió en la dinàmica escolar. Quant a la llengua d'ensenyament, es va mantenir el català fins acabada la guerra.

En una situació de guerra es feia molt difícil mantenir la normalitat escolar. A la mobilitat dels mestres s'hi afegia el tancament de les escoles quan ho obligaven els bombardeigs. Quan es podia anar a estudi, les classes estaven impregnades del clima bèl·lic anòmal. S'ensenyava els alumnes a defensar-se d'un possible atac, per si els bombardejaven. Un entrevistat, de vuitanta cinc anys, evoca un cru record: "Ens explicaven com posar-nos un broc a la boca, ens deien que ens havíem de col·locar els braços als pulmons...". Un mestre també els va ensenyar a escriure amb la mà esquerra perquè els deia que podien perdre la dreta. Els dies que no hi havia escola tothom es quedava tancat a casa seva. A vegades els alumnes acudien al centre, però el mestre no es presentava. En aquests casos la mainada podia tornar a casa o bé quedar-se al centre educatiu fent activitats lliures al pati.

---

²⁶ Arxiu Municipal de Bàscara, acta de plens del 9-12-1936.

7.3.3. Època franquista (1939-1975)

7.3.3.1. Edifici

Un cop acabada la Guerra Civil, es va procurar reparar els desperfectes ocasionats pel conflicte bèl·lic. Una de les primeres accions empreses va ser pintar la façana i arreglar les portes i finestres. A banda d'això, durant els primers anys franquistes, no hi van haver canvis significatius en l'edifici i així queda evidenciat en les actes municipals. Durant aquesta època algunes instal·lacions escolars no reunien les condicions necessàries per a l'ensenyament. Es manifestava d'aquesta manera la despreocupació dels governants per l'escola pública.

L'any 1946 s'encarregà el projecte de les vivendes dels mestres que sortí a subhasta per a la construcció un any més tard, el 1947. Fins aquell moment l'Ajuntament indemnitzava els mestres per una casa-habitació en el mateix poble.

El menjador escolar funcionava des del curs 1965-66, però l'any 1968 –després d'una inspecció- es va decidir que no estava condicionat i es va prohibir que s'hi continués treballant. Mentre es construïa el nou menjador, fins al 1969 que hi va haver una altra instal·lació, s'anava a menjar en un bar del poble.

A partir dels anys setanta l'estat de l'edifici va millorar. Es van realitzar obres de conservació i reparació de les escoles en més d'una ocasió. En l'acta del juny de 1972 es va fer palesa la voluntat de creació d'una aula de pàrvuls.

(19 de juny de 1972)

“Seguidamente se pone a discusión la conveniencia de construir una aula para párvulos y después de un cambio de impresiones se acuerda por unanimidad se solicite que por el Arquitecto escolar se realice el proyecto y estudio de su habilitación dentro del actual edificio y contiguo a una de las aulas existentes y en este caso deberían construirse los sanitarios en la parte exterior del edificio, y que una vez conocido el proyecto y presupuesto se acordará en consecuencia.”²⁷

---

²⁷ Arxiu Municipal de Bàscara, acta consistorial del 19-6- 1972; p.11; v.20.

L'Ajuntament va buscar dos locals, la sala municipal i un baix d'en Sala, per habilitar-los com a parvulari. Tanmateix, la inspecció educativa va denegar la proposta municipal perquè considerava aquestes instal·lacions lúgubres i poc adequades. El projecte de creació del "parvulari", que no estava reconegut com a tal sinó que funcionava com una aula agregada a les dues unitàries, no es féu realitat fins el curs 1973-74. Quan es va tancar l'escola d'Orfes, va venir la mestra que hi exercia, Lolita Lloveras Carbó. Ella es va ocupar d'un grup nombrós de més de trenta alumnes de P5 i primer.

Grup d'alumnes de P5 i primer, a càrrec de la mestra Lolita Lloveras, el curs 1973-74.

7.3.3.2. Alumnat

Al llarg de l'època franquista no es va resoldre del tot la qüestió de l'absentisme escolar. Segons el *Censo de analfabetos*, l'any 1955 no hi constava població de 14 a 40 anys analfabeta. En canvi un total de 22 persones majors de 40 anys ho eren. Advertim un major percentatge de dones (17 de 22) que d'homes (5 de 22) que no havien rebut ensenyament primari. Reiterem que durant molts anys, no tothom, sobretot en els pobles petits, es podia permetre que els fills –especialment les filles–

anessin a escola. Resultava complicat compaginar les feines de casa i del camp amb l'aprenentatge de les primeres lletres. Els infants sortien d'escola quan sabien llegir, escriure i calcular mínimament. La gent entrevistada insinua que si plegaves abans dels tretze o catorze anys per anar a treballar no passava res: “ningú et venia a buscar...”.

Grup escolar de nenes, a càrrec de Maria Gené, el febrer de 1950.

7.3.3.3. Mestres

Durant l'època franquista hi va haver força mobilitat de mestres. En el llistat oficial de nomenaments de mestres, *Libro de Movimiento de Maestros i de Maestras*²⁸, hi apareixen alguns canvis de professorat però no tots: hi ha buits. He intentat cobrir-los consultant el llibre de visites d'inspecció i preguntant als entrevistats, tot i això el llistat confeccionat que s'adjunta a l'**annex núm. 4**, no és complet.

---

²⁸ Hemeroteca de la Biblioteca del Barri Vell de la Facultat de Lletres, *Libro de Movimientos de Maestros de Gerona 1900-1951* (MF 37/1 –maestros-, MF 37/2 –maestras-).

Finalitzada la guerra, es va començar una depuració ideològica d'aquells elements representatius del sistema republicà (personal docent, alumnes, llibres de text i biblioteques escolars...). La depuració del magisteri va ser dura i intensa. Tots els mestres van haver de passar per la *Comisión Depuradora*. Les comissions depuradores es crearen per decret del 8 de novembre de 1936 i tenien diferents categories segons quin fos el col·lectiu sobre el que havien d'actuar: professorat universitari, professorat de secundària, mestres, etc. La Comissió C, la que actuava a la província de Girona, exercí en l'àmbit del magisteri de primer ensenyament. Les comissions s'encarregaven d'obrir expedients. Se'ls havia atorgat el ple dret d'investigar sobre les conductes, la ideologia, els pensaments i creences de qualsevol persona que els interessés. També emetien informes. Els informes, on s'inclouia tota la informació recollida dels mestres investigats, eren la base en la qual es fonamentava la depuració. Segons la normativa depuradora, les comissions havien de demanar almenys quatre informes diferents: a l'alcalde, al capellà, al cap de la guàrdia civil i a un pare de família ben considerat, que visquessin en el lloc on estava ubicada l'escola de la persona investigada. A les comissions hi podien arribar tot tipus de denúncies que no calia justificar i que podien ser anònimes. Les persones denunciades estaven obligades a demostrar que les denúncies eren falses o errònies i només tenien un termini de deu dies hàbils per aportar la documentació justificativa. Es pot deduir que, en aquest curt període de temps, els mestres expedientats tenien poques possibilitats de defensar-se.

D'entre el miler de mestres que van haver de passar pel procés de depuració hi havia una mestra de Bàscara: Rosa Camps Vilà –la mestra Rosita-, traslladada fora de la província el 20-12-41. La sanció de la mestra Rosita li varen imposar per haver participat en un curset de formació l'any 1935. La consulta del seu expedient²⁹ m'ha aportat aquesta informació. La gent del poble recorda que va desaparèixer d'un dia per l'altre i no coneixien el motiu.

---

²⁹ Arxiu Municipal de Girona, expedient de Rosa Camps Vilà que conté una carta de la sol·licitud de trasllat de la qual n'adjuntem un fragment a l'**annex núm. 6**.

La depuració va afectar més homes que dones. Segons Marquès (1993), existien diferents tipus de sancions: a) mestres separats definitivament del cos, expulsats directament per la Comissió Depuradora; b) mestres traslladats forçosament amb diferents categories segons el grau de la sanció -fora província, dins la província-; c) mestres suspesos de càrrec i/o sou durant període d'un o dos anys -generalment només un temps-; d) mestres inhabilitats per ocupar càrrecs directius i de confiança -sanció d'un any i perpetuïtat- i e) mestres que se'ls prohibia sol·licitar places vacants. La places vacants en certs llocs es cobrien segons criteris polítics ja que per exercir només es necessitava el batxillerat i quatre assignatures més. Es buscava un nou model de mestre que s'identifiqués amb la nova situació política i inculqués nous ideals.

A més de la provisionalitat, molts mestres es lamentaven de les precàries condicions econòmiques. Un mestre propietari, al 1940, cobrava 4.000 ptes anuals i els interins menys. L'any 1957 es va denunciar un mestre de Bàscara per demanar als pares que portessin comestibles i part de la matança del porc a més de pagar una mensualitat per l'ensenyança. Els professionals del magisteri buscaven fer un sobresou impartint classes particulars. No sempre que el mestre ho demanava s'hi accedia.

Quant a la formació del magisteri, partint de la informació facilitada per Marquès (1993), direm que durant la primera dècada del franquisme es van organitzar moltes activitats. Algunes eren obligatòries i d'altres, encara que no ho fossin, rebien la participació d'un gran nombre d'ensenyants. Els "cursillos de orientación y perfeccionamiento del magisterio" van formar part de les activitats formatives dels mestres. Hi va haver un d'aquests cursos que es va celebrar durant la primera quinzena de setembre de 1939 al Teatre Municipal de Girona. Va ser el primer acte de formació de mestres que es va fer un cop acabada la guerra i en començar el primer curs escolar del franquisme. La finalitat d'aquest curs era inculcar els nous valors de l'Espanya franquista, a partir de conferències magistrals. La temàtica del curs s'agrupava en tres blocs: religiós, político-cívica i educatiu-formatiu. Una altra activitat formativa eren els "círculos de estudio y círculos de orientación". Els "círculos de orientación" eren trobades de mestres que tenien abast comarcal. Les organitzava la Inspecció per tractar qüestions relatives a la formació i al treball dels

mestres. Els “círculos de estudio” eren trobades voluntàries de mestres que organitzava la Secció Especialitzada del Magisteri d’Acció Catòlica. La seva finalitat era la formació religiosa dels mestres. Les activitats descrites eren canals de formació amb un clar domini de la temàtica religiosa per damunt de la professional.

A banda d’aquestes activitats formatives n’hi havia d’altres. Una mestra de l’Escola de Bàscara, que visqué l’ensenyament franquista, recorda amb una certa enyorança el paper dels Centres de Col·laboració Pedagògica que organitzava la inspecció educativa durant el franquisme tardà. Aquesta entrevistada manifesta que “tot i que a la primera etapa hi havia un control de la inspecció més estricte, s’estimulava el professorat”. Ella opina que les activitats i seminaris organitzats servien per posar en contacte mestres de diferents escoles de Girona. Els Centres de Col·laboració Pedagògica es feien a Girona. En cada sessió s’informava de les disposicions; hi havia assessorament pedagògic sobre un tema (material, beques, didàctica...) i els mestres intercanviaven propostes.

7.3.3.4. **La dinàmica escolar**

L’escola franquista es va distingir per la voluntat de trencar radicalment amb el model d’escola republicana i fonamentar-se ideològicament en els *Principios del Movimiento Nacional* i en la doctrina de l’Església Catòlica. L’aglutinació d’aquests dos eixos, pàtria i religió, se l’ha anomenada nacionalcatolicisme. Es tractava d’un ensenyament polititzat, encaminat a formar un home nou amb noves idees, i l’escola havia de ser vehicle per aconseguir-ho. La disciplina i l’obediència hi tenien molt de pes. Durant l’etapa franquista la inspecció educativa va tenir un paper rígid. Els inspectors visitaven l’Escola cada dijous i preguntaven els continguts escolars als alumnes. També podien aparèixer qualsevol altre dia sense avís previ.

Els testimonis orals corroboren el canvi dràstic que hi va haver, en tots els àmbits de la vida, entre l’època republicana i la franquista. Ho recorden com uns anys molt durs –sobretot la primera etapa- que vivien aldarulls a casa, al carrer, a l’escola... Els

entrevistats coincideixen a destacar la prohibició de la llengua catalana. La llengua de l'escola va passar a ser la castellana. El català quedava reduït estrictament a l'àmbit familiar i privat. La llengua de relació entre el professorat acostumava a ser el castellà –i ho va ser fins als anys vuitanta-. Hi havia un mestre, en Casimiro, castellanoparlant i, tant els docents com els alumnes, s'hi dirigien en la seva llengua. Els llibres de text en català van ser prohibits i substituïts per manuals amb contingut nacionalista, religiós, amb una visió molt particular de l'escola.

Els intents d'ensenyament coeducatiu, impulsats durant la revolució i guerra civil, van ser paralitzats. Una entrevistada recorda que en un moment puntual, unes obres fetes a l'edifici, es van barrejar els alumnes de diferents sexes. En general, però, els nens i les nenes van tornar a estar en classes separades i es va fer extensiu també a les hores d'esbarjo. Uns matolls, alts i espessos, dividien l'espai del pati en dues zones, una la feien servir les nenes i l'altra els nens. La separació de sexes era un tret característic de l'ensenyament. Les noies rebien una educació més encaminada a esdevenir mestresses de casa. Els llibres també fonamentaven aquesta visió.

Portada d'un llibre de lectura utilitzat a l'escola de nenes durant els anys franquistes. Els continguts d'aquest llibre van dirigits exclusivament a les nenes i noies i són un exemple del tipus de formació que elles rebien, diferent a la dels nois.

La relació entre mestres i alumnes era força distant. Els càstigs no variaven gaire dels que s'havien pogut utilitzar anteriorment: copiar cent vegades una frase, posar-se de cara a la paret, quedar-se sense hora d'esbarjo, haver de caminar amb algun llibre al cap o haver d'aguantar com el regle picava els dits de la mà. Alguns testimonis, sobretot dones, apunten que no era necessari utilitzar els càstigs sovint perquè les nenes eren molt temoroses. Assumien que s'havien de comportar correctament.

L'organització del centre continuava sent la mateixa que èpoques anteriors: els nois s'aplegaven tots en una aula i les noies en una altra. A classe es distribuïen per fileres segons l'edat, "seccions". L'alumnat s'asseia en uns pupitres de dues places que tenien el calaix inclinat, amb un espai per col·locar-hi el tinter i per als llapis, i el reposapeus comú.

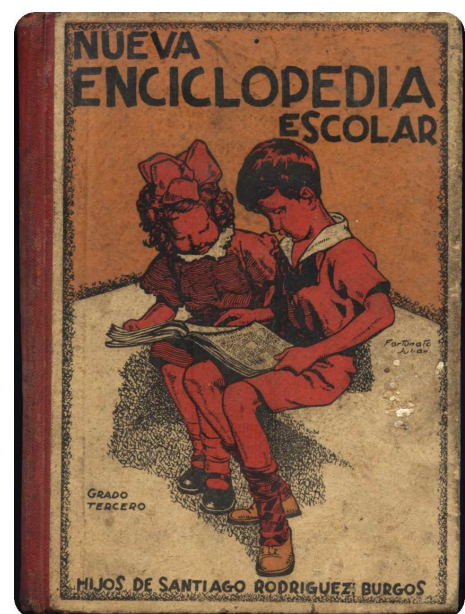
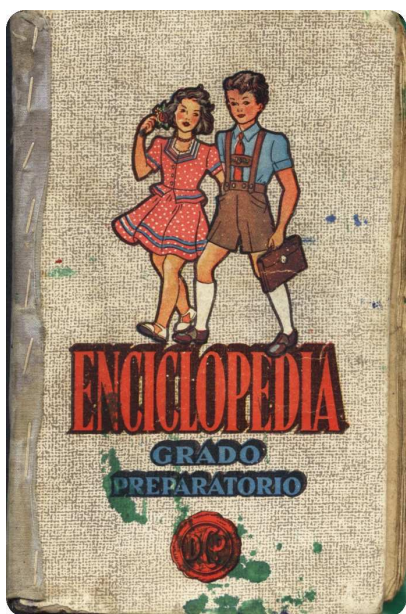

Interior d'una aula de l'escola unitària de nenes als anys seixanta, amb la mestra Rosa Figuerola. Observem les característiques i l'organització de l'aula.

Les tècniques i metodologies varen quedar estancades fins als anys setanta i es van instaurar procediments utilitzats més de trenta anys enrere. Es tractava d'un ensenyament enciclopèdic i memorístic. A l'alumnat més gran era habitual que els preguntessin la lliçó. En general no s'afavoria que els infants tinguessin una actitud participativa.

Respecte a les matèries, s'impartien les de gramàtica, geometria, aritmètica, geografia, naturalesa física, química, dibuix, *formación del espíritu nacional* i història sagrada. Les dinàmiques d'ensenyament i aprenentatge eren molt similars a les practicades a principis de segle. Als matins, tant els nois com les noies practicaven algunes de les matèries citades i, a les tardes, mentre els nois continuaven exercitant-les, les noies es dedicaven a les labors (cosir, fer punt de creu, puntes al coixí, ganxet, brodat...). Durant els anys franquistes es va començar a fer gimnàs. Les classes les conduïen unes noies de la Sección Femenina i sobretot ensenyaven a la mainada a formar.

Els testimonis orals no anomenen assignatures als blocs d'aprenentatge. No hi havia un horari estructurat per assignatures sinó que a partir d'un mateix llibre es treballaven els diferents continguts. Hi havia escassos recursos pedagògics i materials. Es va comprar nou material, sobretot llibres, per substituir el republicà. Els alumnes disposaven de pocs llibres –alguns dels quals he pogut consultar-. Alguns exalumnes entrevistats recorden especialment l'*Enciclopèdia* que aplegava un bon compendi de coneixements que havien d'adquirir i senyalen que es posava èmfasi en la “copia” i el “dictado”, que ho exercitaven diàriament.

Portada de dos models d'*Enciclopedia*, destinats a diferents nivells educatius, utilitzats als anys quaranta per l'alumnat de les escoles nacionals de Bàscara

Les tasques escrites, com escriure i fer sumes, es realitzaven en uns quaderns de dues ratlles. Hi havia uns altres quaderns, els de rotació, que els alumnes havien de passar a net cada dia explicant allò que havien fet durant la jornada escolar.

Les persones entrevistades comenten que la religió va convertir-se en una assignatura rellevant. L'Escola es va omplir d'imatges religioses, a més de la de Franco, que simbolitzaven la ideologia nacionalcatòlica. A classe es destinaven trenta minuts a resar de forma repetitiva. Es començava i s'acabava la jornada escolar resant. Cada primer divendres de mes s'anava a combregar. A part de la religió a l'escola, els dissabtes el capellà del poble reunia un grup d'infants per explicar-los històries sagrades amb una metodologia diferent a la que s'emprava a l'escola. Era un ensenyament més actiu i vivencial perquè les històries s'explicaven com si fossin contes.

Els entrevistats no tenen present l'existència d'exàmens. Els treballs i exercicis encomanats es corregien però sense fer aquest tipus d'avaluacions. Normalment la feina es deixava sobre la taula del mestre o la mestra i, quan ell/a ja l'havia revisat, es retornava a l'alumne/a perquè ho passés a net. Hi havia dues llibretes i una d'aquestes servia per passar a net allò que estava bé. Es valorava molt la pulcritud, que els exercicis es presentessin nets i polits. Al final s'avaluava a través d'unes cartilles d'escolaritat amb puntuació numèrica.

CURSO 19...62...19...63

SECCION... 2.º

CONCEPTOS	PUNTUACION			
	Primer trim.	Segundo trim.	Tercer trim.	Media anual
Materias instrumentales				
Lectura	8	8	8	8
Escritura	7	7	7	7
Dibujo	7	7	7	7
Cálculo	7	7	7	7
Materias formales				
Religión	5	5	5	5
Geografía • Historia	7	7	7	7.1
Lengua	6	6	6	5.5
Matemáticas	7	7	7	7
Formación del Espíritu nacional	5	5	5	5
Educación Física	5	5	5	5
Materias complementarias				
Ciencias naturales	6	7	7	5.7
Trabajos Manuales				
Prácticas Taller	5	5	5	5
Formación para el hogar				
Hábitos				
Deberes	B	B	B	
Conducta	B	B	B	
Puntualidad	B	B	B	
Aseo	B	B	B	
Faltas				
Justificadas				
No justificadas				

Firma del Director o Maestro, Enterado: Firma del padre

1.º trim. *[Signature]* *[Signature]*
 2.º trim. *[Signature]* *[Signature]*
 3.º trim. *[Signature]* *[Signature]*

Cartilla d'escolaritat amb què s'avaluava l'alumnat de les escoles nacionals de Bàscara durant els anys seixanta.

Els horaris escolars anaven de les nou del matí fins a les dotze del migdia. A la tarda es començava a les tres i s'acabava a les cinc. Els dissabtes al matí estaven dedicats a l'assignatura de *historia de la España gloriosa* i a la religió.

Durant els primers anys dels franquisme, el calendari escolar es va modificar. Els dies de celebració a les escoles havien d'estar estretament lligats a festes de caire patriòtic i religiós. A part de celebrar amb rigorositat totes aquestes dates també calia assistir a missa cada diumenge. Els mestres havien d'acompanyar els alumnes en la seva pràctica religiosa per tal de donar exemple -tal com es feia a principi de segle-.

El curs escolar s'acabava el quinze de juliol i s'aprofitava la primera quinzena d'aquest mes per fer la sortida de fi de curs fora de l'horari lectiu. A l'ensenyament primari les excursions es realitzaven amb les famílies. Com manifesta una mestra entrevistada: "era l'oportunitat perquè molta gent del poble –que no sortia gaire-conegués altres llocs". Hi solien anar més de cent persones i s'omplien dos autocars. Se sortia a les set del matí i es tornava a les onze de la nit. S'havia anat a Montserrat, a Poblet i Santes Creus, a Núria, a Puigcerdà, al Montseny...

7.3.4. De la fi del franquisme a l'època democràtica

7.3.4.1. Edifici

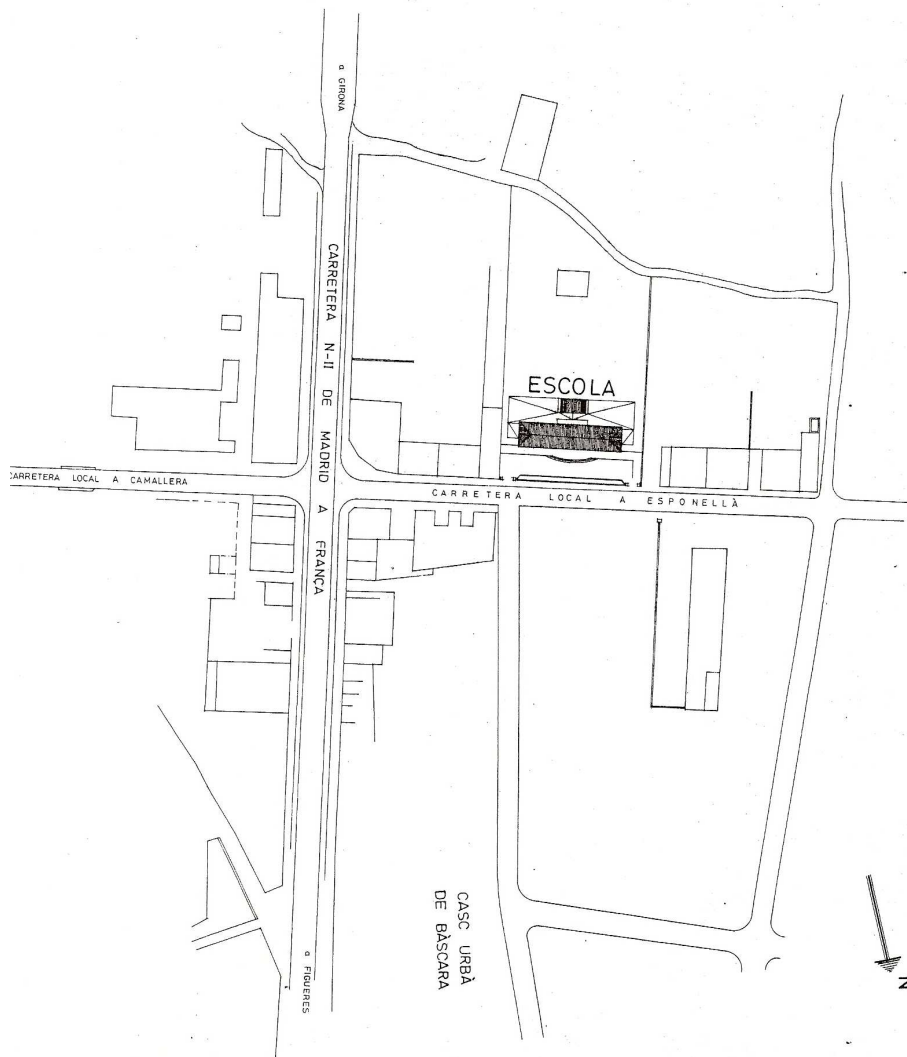
A inicis dels vuitanta, els mestres van promoure un projecte de construcció d'una nova escola graduada de vuit unitats i un local social en uns terrenys que havia comprat l'Ajuntament propers a l'Escola. La iniciativa es va presentar al Departament d'Ensenyament. Al final, però, es desestimà la proposta de construcció i es preferí optà per la remodelació de l'edifici, que s'engegà l'any 1983. Es tractava d'una obra d'ampliació i de dignificació tal com s'evidencia en la memòria del projecte³⁰. La reforma s'encaminava a l'organització d'una escola pública moderna de petita dimensió, aprofitant l'edifici d'una típica escola per a nens i nenes dels anys trenta. Es van exposar com a criteris per a la seva construcció: 1) l'eliminació de la bipolaritat (nens i nenes) de funcionament i accessos i organització d'un accés unificat, 2) l'eliminació del concepte d'aules closes i aportació d'aules comunicables amb un augment de la capacitat; 3) l'eliminació dels serveis i dependències malmeses i creació d'altres de noves, 4) la dotació de calefacció a l'edificació, 5) l'organització de nous serveis de direcció, secretaria i tutories i 6) la unificació d'imatge entre les zones noves i velles de l'edifici.

Obres de reforma de l'edifici que havia servit d'escola des dels anys trenta. Observem com es van enderrocar part de les dues façanes, nord i sud.

---

³⁰ Arxiu Municipal de Bàscara, Projecte d'ampliació i reconversió d'un col·legi públic a Bàscara, document núm. I- memòria.

Plànol on hi apareix la zona del centre educatiu, en la ubicació actual, subjecte a les obres d'ampliació iniciades l'any 1983.

Mentre duraren les obres, que s'acabaren el gener del 1984, s'ocuparen els locals baixos d'en Sala per escola. Les condicions d'aquests baixos, propers a la carretera, no eren del tot adequades perquè se sentia molt soroll i constantment es veia passar gent pel carrer. La inauguració del centre es va fer el mes de febrer i un mes més tard se li va assignar el nom de l'historiador nascut a la vila, Joan Reglà.

Dos dels locals de Can Sala que havien servit d'escola mentre duraren les obres de remodelació de l'edifici, entre el 1983 i 1984. Estaven situats a la planta baixa d'aquest bloc de pisos. Observem les portes metàl·liques amb unes grans vidrieres, que es van pintar de blanc perquè –amb el vidre opac- els infants no es distreien tant.

Durant els anys vuitanta també es van comprar terrenys per a construccions esportives com la pista poliesportiva que s'equiparen amb el material necessari (porteries d'handball, cistelles de bàsquet...).

Els serveis de transport escolar i menjador també van superar els dèficits que, fins els anys seixanta, portaven arrossegant. Es van consolidar durant els anys setanta i vuitanta. El juny del 1976 es van habilitar instal·lacions per a la cuina i menjador escolar. Abans d'haver-hi el servei de transport, els alumnes de Parets, Vilademuls, Hermedàs o Arenys venien amb bicicleta o a peu. El transport escolar es reforçà a causa del tancament d'escoles properes com la de Galliners, Orfes, Vilademuls, Pontós, Orriols... De fet, es va haver d'anar adaptant l'itinerari en funció de la procedència de l'alumnat. Cap als anys noranta es recorrien els pobles de Calabuig, Hermedàs, Vilajoan, Pontós i Orriols. El transport era privat. Es volia que fos municipal, però no s'aconseguí finançar-lo mitjançant aquesta via .

7.3.4.2. La llar d'infants

L'any 1982, davant el nombre elevat d'infants de dos a tres anys, un grup de mares va prendre la iniciativa de crear una llar d'infants. Van demanar ajuda econòmica a l'Ajuntament pel nou servei que començà a obrir el 1984. En un primer moment les famílies s'encarregaven de pagar el lloguer i altres despeses (neteja, llum, butà, material, assegurances, educadora, etc.). Més endavant l'Ajuntament va assumir les despeses de l'edifici i les famílies pagaven les altres. Cada mes l'educadora apuntava allò que havia gastat i les famílies ho abonaven. L'educadora cobrava mensualment 1.500 ptes per cada infant.

La llar d'infants aplegava un conjunt de vint nens, aproximadament, d'edats compreses entre dos i tres anys. El servei anava a càrrec d'una educadora i en va tenir tres de diferents: Mª Neus Algar, Consuelo Santana i Carme Geli.

Grup d'alumnes de dos i tres anys de la llar d'infants, amb l'educadora Mª Neus Algar, l'any 1985.

7.3.4.3. Mestres

A les actes del claustre³¹ es recull com al llarg dels anys vuitanta i noranta el nombre de mestres es va incrementar notablement. Com s'ha esmentat en anteriors apartats, a partir del curs 1973-74, a les dues unitàries s'hi va sumar el "parvulari". Malgrat aquesta distribució, encara no hi havia plaça definitiva de preescolar. Tampoc hi havia una aula específica destinada als nens més menuts i les classes es duïen a terme en el menjador. La primera parvulista reconeguda en aquesta especialitat va ser Carme Planas, l'any 1984.

El curs 1980-81 es va augmentar la plantilla amb un total de quatre mestres: la Remei (pels cursos de 1r, 2n, 3r i 4t), l'Àngel (per 5è i 6è), en Casimiro (per 7è i 8è) i la Nuri Corominas, que era la substituta de preescolar. Tot i que un mestre era tutor de dos o més cursos, s'intentava que cadascú pogués fer la seva especialitat i per això a vegades el docent impartia assignatures d'altres cursos.

El 1984 arribaren els dos especialistes, de música i gimnàs, i el 1989 la mestra de suport. Amb la Reforma Educativa es dotà l'Escola de l'assessorament de l'EAP i logopeda. La direcció va ser ocupada per una mateixa mestra vora vint anys. En un període de quaranta anys només hi va haver quatre canvis en el càrrec directiu.

La formació del professorat va millorar durant l'època democràtica. Els mestres del centre van procurar tenir contacte amb els centres de recursos pedagògics propers i seguir algun curs de l'oferta formativa del Departament D'Ensenyament³². A Camallera hi havia un centre de col·laboració pedagògica i els mestres de l'Escola de Bàscara assistien a algunes reunions i/o cursets, que es feien periòdicament, i també hi anaven a buscar material. Aquest centre no depenia del Departament d'Ensenyament sinó que es mantenia gràcies a les aportacions municipals i les ajudes privades.

---

³¹ Escola de Bàscara, llibre d'actes del claustre (1983-1997).

³² Cal destacar els seminaris duts a terme el curs 92-93 a fi de preparar la Reforma Educativa.

7.3.4.4. La dinàmica escolar

La *Ley General de Educación* del 1970 va afavorir una política de concentracions escolars que perjudicava molt els pobles. Al voltant dels anys vuitanta, arreu de Catalunya, va sorgir un moviment per millorar les condicions de les escoles rurals. Un grup de mestres i pares varen organitzar a Barcelona, l'any 1979, les primeres Jornades d'Escola Rural de Catalunya. Anys més tard, a l'any 1983, el Grup d'Escola Rural de l'Alt Empordà organitzà les III Jornades d'Escola Rural de Catalunya, a la localitat de St. Pere Pescador. En aquesta ocasió es començà a planar la idea d'agrupar escoles però no va ser fins a les V jornades, celebrades a la Seu d'Urgell –al maig del 1985- on es va elaborar formalment la proposta de la creació de Zones Escolars Rurals (ZER). La proposta va ser recollida finalment per l'administració, el 1989, quan es varen crear les quinze primeres ZERs de Catalunya. Es tractava d'agrupar escoles d'una sola línia per a compartir mestres especialistes, projectes comuns, metodologies... El Col·legi Joan Reglà volia constituir la seva pròpia zona escolar amb Orriols, Pontós, Garrigàs i Borrassà; però –per tenir el nombre d'escoles necessàries- calia que s'hi afegissin els col·legis de Sant Miquel de Fluvià i Santa Llogaia. El claustre portava debatent aquesta opció des de la publicació del decret de zones escolars. S'havia recomanat a l'Escola acollir-se a la zona per tal d'obtenir un mestre de suport. El 1989 es va començar a parlar del tancament de l'Escola de Pontós. Per altra part, hi havia hagut centres, que s'esperava que formessin zona amb Bàscara, que s'havien adherit a altres ZERs. El juny de 1989 el claustre de l'Escola va acordar no tirar endavant la proposta de constitució de zona escolar. El curs 1998-99 el CEIP Joan Reglà es va establir com agrupació rural. Així es disposaven dels especialistes de música, educació física, educació especial i anglès.

Acabada la dictadura i consolidada la *Ley General de Educación*, es van anar flexibilitzant els mètodes d'ensenyament-aprenentatge, si bé es van continuar mantenint algunes de les pràctiques educatives més arrelades. En alguns cursos, per exemple, s'insistia en el fet de preguntar la lliçó de manera repetitiva i competitiva. Les petges de l'ensenyament franquista van començar a minvar. No hi havia tanta

exigència a complir certs ritus religiosos com les festes commemoratives. A poc a poc els infants van tenir més protagonisme en el seu procés d'aprenentatge. El material manipulatiu i experimental es va fer servir sobretot passats els anys vuitanta.

La relació entre mestres i alumnes va anar-se fent més propera. Els docents volien guanyar-se el respecte i l'autoritat i, alhora, fer-se propers als alumnes. La disciplina es mantenia present a l'aula en forma de càstigs que no solien ser físics: copiar línies, anar de cara a la paret, no sortir al pati... Les causes sovint eren el desordre a classe o el fet de copiar en un examen.

La metodologia i les activitats escolars no foren els únics canvis del període democràtic. Durant el curs 1974-75 es féu realitat una arrelada reivindicació educativa: s'implantà la coeducació a l'Escola de Bàscara. Es deixaren enrebre les dues aules de l'escola unitària de nens i de nenes per constituir una escola graduada mixta amb tres grups anivellats per edats. Posteriorment, als anys vuitanta, es passà a una agrupació cíclica del centre. Primer, amb tres cursos en una mateixa aula i, més tard, es reduí a dos cursos. Hi havia el cicle inicial –de 6 a 8 anys-, el cicle mitjà –de 8 a 11 anys-, el cicle superior –de 11 a 14 anys- i el preescolar. L'educació infantil es considerava no obligatòria i anava dels 4 als 6 anys.

Grup escolar mixt de setè i vuitè d'EGB, el curs 1974-75. El mestre és Casimiro Zamora.

La matrícula d'alumnat va variar una mica al llarg del període democràtic. Entre l'inici d'aquesta etapa i finals dels vuitanta, la matrícula es va mantenir al voltant dels 130 alumnes. Quan es van tancar les escoles de Pontós i d'Orriols, el nombre d'infants matriculats va pujar. En canvi, es va produir un descens important entre el 1990 i el 1995 després d'aplicar la Reforma Educativa i perdre dos cursos.

Pel que fa a la llengua, el fet de delegar el català a l'ús col·loquial va comportar que molts joves, que havien cursat els estudis en llengua castellana durant més de trenta-cinc anys, sortissin de l'escola analfabets en la seva pròpia llengua. El 1978 es va promulgar un decret sobre el tractament de les llengües a l'escola. Era esperat perquè feia obligatori l'ensenyament del català a les escoles de Catalunya que fins aquella data era optatiu i voluntari. L'any 1980 es dictà l'obligatorietat de l'ensenyament de la llengua catalana amb un mínim de tres hores setmanals i s'hi permeté l'ensenyament total o parcial d'una o diverses àrees. A l'any vuitanta l'Escola de Bàscara va començar a impartir totes les matèries en català llevat de les matemàtiques i la gimnàstica. Tot i tenir el llibre de matemàtiques en castellà, els docents entrevistats apunten que les classes es feien en català. El curs 1983-84 els mestres de l'Escola van participar en els cursos de reciclatge de català pel professorat. Anteriorment, amb la col·laboració d'Òmnium Cultural, ja s'havien ofert classes de català a Figueres per impartir l'ensenyament d'aquesta llengua. A banda d'això, l'any 1982 l'Ajuntament de Bàscara es va adherir a la campanya de normalització lingüística de llengua catalana. El 1984 s'introduïren les classes de català per adults: "Por unanimidad se sol·licita a la Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, para impartir clases de catalán, curso elemental para adultos en los pueblos de Bàscara y Orriols, de acuerdo convenio establecido con los ayuntamientos." Es contractà el professor Àngel Rodríguez per programar i organitzar els cursos. L'ensenyament es feia en grups reduïts de quatre o cinc persones, de diferents edats i sexe. S'intentava que les classes fossin molt pràctiques i funcionals. Una sessió de català per adults s'estructurava al voltant de diferents continguts lingüístics: 1) lectura –que es podia fer a casa-; 2) comprensió; 3) lèxic; 4) gramàtica; 5) jocs sobre el text i 6) exercicis per veure si s'havia millorat en el procés.

Els mateixos mestres i els testimonis entrevistats ens han explicat alguns aspectes de la dinàmica de les classes. Recorden que s'iniciaven al matí amb algun treball que servia per distribuir la feina per nivells. Normalment, a primera hora, s'acostumava a corregir els deures encomanats per casa. Una entrevistada puntualitza que els deures es corregien sempre. Les matèries que s'impartien als matins eren bàsicament les instrumentals (llengua, càlcul, problemes...) excepte un matí que el mossèn del poble impartia la religió.³³ Les tardes es dedicaven a les àrees de socials i naturals, i a vegades, es feien tasques més mecàniques com la cal·ligrafia. Per les diferents assignatures cada alumne tenia un llibre de text que durant molt temps va ser en castellà. Els llibres per matèries varen començar a aparèixer als anys setanta per substituir les enciclopèdies que fins aleshores s'havien utilitzat com a principal eina pedagògica. Les editorials dels llibres de text utilitzats es van anar modificant: SM, Anaya, Santillana...El llibre de text constituïa la base de l'ensenyament. El mestre n'explicava els continguts; marcava els exercicis i, mentre un grup treballava individualment en la seva realització; l'altre, escoltava les explicacions o bé corregia la feina feta. Hi havia docents que preferien preparar ells mateixos les fitxes de treball que es feien servir sobretot per complementar les àrees instrumentals. A més dels llibres de text, al voltant dels anys vuitanta, es va potenciar l'ús de la biblioteca d'aula. En els cursos de cicle mitjà i superior s'encomanaven lectures cada mes. Quan s'havia llegit el llibre, s'omplia una fitxa o bé es preguntava un capítol a l'atzar que s'havia de resumir.

Les tasques escrites per treballar els diferents continguts curriculars es van anar diversificant: dictats, redaccions, resums, esquemes, etc. En general, es valorava el fet que l'alumnat treballés autònomament ja que a cada aula hi havia més d'un curs. La major part dels treballs eren individuals, però se'n va començar a fer algun de col·lectiu. A través dels treballs en grup s'intentava afavorir la relació entre els alumnes d'una mateixa edat i també es propicià la relació entre l'alumnat de diferents edats: els grans preparaven coses pels petits, es feien activitats i celebracions conjuntes...

---

³³ Les classes de religió un cop per setmana i a càrrec del mossèn es van mantenir fins passats els anys 90.

Interior d'una aula de cicle mitjà, el curs 1980-81.
Observem la distribució dels alumnes, asseguts individualment.

La *Ley General de Educación* va comportar un canvi quant a l'estructuració de les diferents matèries en un conjunt d'àrees:

- Ciències Naturals
- Ciències Socials
- Llenguatge
- Matemàtiques
- Educació Física
- Plàstica
- Música

A la dècada dels vuitanta es va introduir la pretecnologia un dia a la setmana. En Jordi Corominas va ser el responsable d'introduir-la. Aquesta matèria, que es fonamentava en el treball manipulatiu de l'alumnat, s'exercitava en un racó de l'aula de cicle superior on es va muntar un taller amb eines i materials -fusta, suro...-. Va tenir molt bona acceptació per part dels infants.

Treball elaborat als anys vuitanta en el taller pretecnologia.
Es va fer servir fullola i una serra de marqueteria.

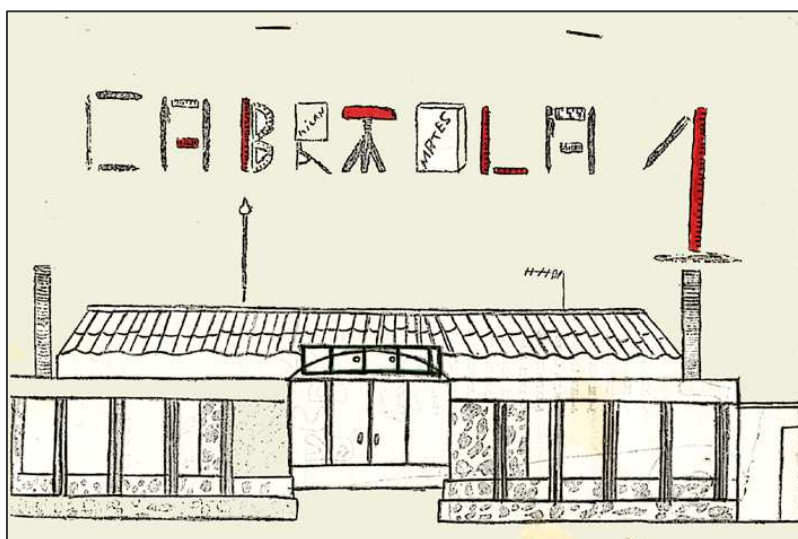
Al mateix temps que s'incorporà aquest tipus de metodologia més activa, es va voler potenciar la didàctica de les ciències naturals amb materials manipulatius. A l'aula de setè i vuitè es va habilitar un laboratori, on s'hi treballava a partir de l'experiència. En feien ús els alumnes a partir de cinquè i hi anaven un cop per setmana. Els materials necessaris estaven classificats dins els armaris del laboratori, en capsos, i cada una contenia un experiment diferent. A l'exterior, es comptava amb una estació meteorològica, comprada el curs 1983-84. Cada dia hi havia un encarregat de comprovar les dades referents al temps. Canvis metodològics com els que hem senyalat, es van advertir especialment en els cursos d'ensenyament superior, on es van incorporar noves activitats d'ensenyament a l'aula: concursos, debats, obres de teatre, danses, projeccions de cinema i documentals... A través d'aquestes pràctiques es treballaven continguts de diferents àrees d'una manera més motivadora i pràctica. En general, si bé de manera diferent, amb l'aplicació de la Reforma Educativa a tots els nivells educatius els procediments i les actituds van guanyar pes en l'ensenyament de les diferents assignatures.

L'educació física i musical va anar a càrrec del mateix mestre-tutor fins que van arribar els especialistes, el 1984. Els primers monitors de música i gimnàs depenien de l'APA que s'encarregava de contractar-los.

A més de les àrees apuntades, s'impartia l'ensenyament d'una llengua estrangera a partir de cinquè: el francès va ser substituït per l'anglès al 1987. El curs 1989-90 es va iniciar un projecte, en el qual hi va col·laborar l'APA, per dotar l'Escola d'ordinadors. D'aquesta manera es volia promoure l'ús de les TIC en l'ensenyament de les diverses matèries curriculars.

Les diferents àrees, llevat de la plàstica, la música, l'educació física i la religió, s'avaluaven a partir d'exàmens i, cada final de trimestre, s'entregava un butlletí de notes als pares que s'havia de retornar signat. A finals de curs s'acabava amb una avaluació final, on es valorava la mitjana de les notes trimestrals obtingudes. El desembre de 1987 es va establir com a criteri d'avaluació que el cinc seria la nota mínima per poder aprovar. Els mestres entrevistats tenen present que els primers exàmens s'havien imprès amb ciclostil, la "coca", que tenia un procés de preparació força elaborat. Els docents reconeixen que la compra de la fotocopiadora els va facilitar la feina d'impressió de tot tipus de documents.

Cap al 1985 es va ampliar el currículum amb matèries transversals com l'educació viària. Un cop cada any se celebrava una diada dedicada aquesta temàtica. La pista de bàsquet es convertia en un circuit senyalitzat que es recorria amb bicicletes. A la vegada s'introduïren altres activitats com la revista escolar de zona *Cabriola*, que es va començar a distribuir el 1985; els jocs florals i la setmana cultural.

Portada del primer número de la revista escolar de zona *Cabriola*, que sortia a finals de curs i hi col·laboraven tots els nivells educatius.

A més de les activitats esmentades, el fi de la dictadura promogué la recuperació d'algunes festes tradicionals i celebracions programades al llarg del curs com la castanyada, el carnestoltes o la festa de l'arbre. Es van iniciar les primeres colònies escolars, centrades en la història. El primer any hi anaren només els cursos de cinquè i sisè i, posteriorment de manera progressiva, les colònies es van anar estenent als altres nivells educatius. També es van potenciar les sortides i excursions. Es feien sortides en bicicleta i a peu al "Gorg-blau" i a Mas Sibeques. El nombre d'excursions i el ventall de possibilitats en relació els llocs visitats s'incrementaren. Els viatges de fi de curs a Mallorca cada dos anys, destinats als alumnes de setè i vuitè, van ser una de les activitats que s'inclogueren als anys vuitanta. Per tal que els viatges fossin més assequibles s'organitzaven rifes i altres actes, la qual cosa motivava l'alumnat i ho convertia en una experiència d'aprenentatge extraordinària.

Excursió escolar conjunta, per tot l'alumnat de cicle mitjà i superior, feta el curs 1990-91.

El Col·legi de Bàscara també va destacar per la seva participació en diverses activitats lúdiques i culturals de les quals en van sortir ben representats. Aquest és el cas de la participació al "Xafarrancho", on van guanyar 500.000 ptes; durant dos

anys van guanyar la campanya “Todos contra el fuego”; van ser seleccionats al concurs “Pinta la història de l’Alt Empordà” i un dels seus alumnes va aconseguir una quarta posició en el concurs de redacció organitzat per la Coca-cola. Es col·laborà en altres concursos com el de redacció i dibuix del “Pessebre de Bàscara”.

A més de les hores lectives, durant els anys setanta i part dels vuitanta, es feien classes de reforç per preparar l’ingrés al batxillerat i s’impartiren les tècniques mercantils. Es duia a terme de sis a deu del vespre i anava a càrrec del mateix professorat de l’Escola. Amb el temps l’oferta d’activitats en l’horari extraescolar s’amplià. A partir dels anys vuitanta, quan s’acabava l’horari lectiu del matí, que anava de les nou a les dotze, hi havia una hora complementària –de dotze a una- que s’anomenava “permanència”. L’alumnat pagava trenta pessetes per poder-hi assistir. S’aprofitava per fer deures i exercicis de repàs. S’hi quedaven molts alumnes. A les tardes, després de les cinc, es van començar a oferir diverses activitats com la informàtica, la mecanografia i l’anglès. L’APA col·laborava en l’organització d’aquestes propostes. A banda d’això, als dissabtes es practicaven activitats esportives com el bàsquet³⁴, el futbol sala i l’atletisme. Algunes vegades els mateixos mestres s’encarregaven d’entrenar els jugadors. Es participà en diverses ocasions en les jornades de Cross Comarcal organitzades pel Consell Comarcal de l’Alt Empordà. Es tractava d’una competició atlètica on s’havia de recorre un circuit marcat al llarg d’un o varis municipis de la comarca. Els participants estaven classificats per categories i els guanyadors de cada una d’aquestes se’ls premiava amb medalles. A principis dels vuitanta els alumnes de l’Escola havien anat a córrer a Vilasacra, Garriguella, Navata, Figueres... I, a l’any 1984, per primera vegada s’organitzaren les carreres de cross al mateix poble de Bàscara.

Amb l’arribada de la democràcia, quan s’acabava l’Educación General Bàsica –obligatòria-, cada vegada més alumnes van poder cursar batxillerat i formació professional. Es va promoure el seu accés per mitjà de beques com la *Solicitud de Ayuda del PIO*. El curs 1979-80 se’n van beneficiar onze alumnes. Aquesta ajuda es donava a municipis menors de 10.000 habitants. L’Estat facilitava a les persones amb

---

³⁴ Es creà un equip de bàsquet femení federat.

menys recursos econòmics l'accés als estudis superiors perquè “constituye una grave injustícia social pues puede privar de adquirir formación a otro estudiante necesitado”³⁵. La majoria d'alumnes s'havien de desplaçar a Figueres o a Girona per estudiar.

Per acabar el cos del treball apuntarem dos aspectes més de l'etapa democràtica. Primer, queda esmentar que portà avenços en la participació de les famílies en els òrgans col·legiats³⁶ i la dinàmica global del centre. L'any 1982 es va fer una primera reunió per constituir l'APA (representants dels pares i alumnes en els òrgans col·legiats). Les famílies col·laboraven aportant una dotació econòmica, una part d'aquests diners s'invertien en la compra de material fungible per l'alumnat. El claustre de l'Escola es va proposar com a objectiu millorar la relació amb les famílies i implicar-los més en els processos d'ensenyament i aprenentatge; per això, a més de l'entrevista anual i els informes d'avaluació per escrit, es van obrir les portes a les mares i pares que volguessin participar en activitats com la setmana cultural. Segon, afegirem que la documentació interna de l'Escola es començà a concretar el 1983-84 i amb la Reforma s'acabaren de definir els documents institucionals bàsics (PEC, RRI..).

---

³⁵ Arxiu Municipal de Bàscara, carpeta 309, *Solicitud de ayuda del PIO (1979)*.

³⁶ El 1981 es va publicar el decret que regulava el procés de constitució dels òrgans col·legiats.

8. PROPOSTA D'APRENTATGE:

“El passat de l'Escola de Bàscara”

Abans d'analitzar els resultats crec oportú concloure la recerca aportant una proposta d'aprenentatge. He pensat en programar una setmana cultural dedicada a conèixer la història del CEIP Joan Reglà, que ha estat el tema de la meua recerca titulada “Aproximació a la història escolar de Bàscara”. Constato que la temàtica escollida em permet donar a conèixer els resultats de la investigació d'una manera didàctica. La proposta va destinada a la població infantil, però també s'implica un bon nombre de bascarencs i bascarenques, que han estat protagonistes de la recerca, i que passen a participar en la dinàmica de les activitats.

El que proposo, tot i no esdevenir una gran innovació, pretén afegir elements innovadors que s'adeqüin a la realitat educativa del centre. Al llarg del temps s'han desenvolupat diverses setmanes culturals, cada any centrades en un tema diferent (les plantes, el reciclatge, l'alimentació, l'hort, la diversitat, l'art...). L'eix central de la història del col·legi no s'ha treballat anteriorment per això pot resultar innovador i suggerent. M'he basat en un tipus de proposta, de quasi vint anys de tradició, perquè considero positiu arrencar de quelcom que ja es duu a terme i que té una valoració favorable. En el cos del treball he fet referència a les millores engegades en el període democràtic i podem entendre la planificació que exposaré com una continuació d'aquells canvis que en el seu moment foren trencadors. Cal afegir que la setmana cultural a l'Escola de Bàscara ha anat evolucionant cap una setmana temàtica –amb aquestes paraules l'ha definit la directora del centre-. Té lloc cada any al final del segon trimestre o començament del tercer. Es tria un tema determinat i es fan treballs i tallers sobre el pol d'interès escollit. En les primeres setmanes culturals es van llogar monitors per realitzar els tallers, però posteriorment es va decidir implicar les famílies que respongueren força bé a la demanda. Algunes mares van organitzar tallers de creació artística i el professorat considerava positiu que els infants veiessin altres persones i maneres d'ensenyar ja que el fet que fossin adults

propers esdevenia enriquidor. Amb els anys ha anat davallant una mica la implicació de les famílies que ja no acostumen a participar directament en els tallers.

A través d'aquesta proposta de setmana cultural s'afavoreix la participació activa de la comunitat educativa i esdevé un bon trampolí per obrir i relacionar l'escola amb l'entorn proper. Es fomenta la relació intercicles i la interdisciplinarietat. Per això, proposo activitats variades (tallers, jocs, visites, dramatitzacions, exposicions...) per dibuixar, cantar, escriure, pintar, jugar, observar, conèixer i entendre una mica millor la història de l'Escola de Bàscara. D'aquesta manera, utilitzant aquest seguit d'activitats d'aprenentatge diverses i adequades a cada nivell escolar, es treballaran interdisciplinàriament continguts de diferents àrees. Durant una setmana es trencarà el ritme habitual de l'escola i els alumnes aprendran d'una manera motivadora i pràctica, amb tasques i dinàmiques de grup diferents a les que tenen per costum.

La setmana cultural proposada focalitza al voltant dels següents **objectius**:

- Conèixer la història del CEIP Joan Reglà.
- Afavorir la relació intercicles.
- Relacionar l'escola amb el municipi.
- Valorar amb estima el Centre.

Quant a l'organització, es dividirà l'alumnat en cinc grups, respectant els cicles (dos grups heterogenis de parvulari, un de cicle inicial, un de cicle mitjà i un de cicle superior). A cada grup se li assignarà un distintiu. Malgrat aquesta divisió s'afavorirà que, en algunes activitats, hi hagi relació entre l'alumnat dels diferents cicles. Es duran a terme deu activitats, apuntades a continuació, centrades i relacionades amb un mateix fil conductor: la història de l'Escola de Bàscara. La proposta es desenvoluparà en la franja horària lectiva: de 9.00 a 12.30 i de 15.00 a 16.30, incloses les estones d'esbarjo. Al matí es realitzaran dues activitats i, a la tarda, una. Al llarg de la setmana tots els alumnes passaran per totes les activitats tenint en compte que la primera –la conferència- i l'última –la representació teatral i les exposicions- són conjuntes. S'acabarà la setmana oferint una mostra de tot el que s'ha practicat i après. S'exposaran els llibres de text i altres materials antics -que

portarà la gent del poble-, el mural d'imatges antigues i el de la cançó, el còmic, les fotografies de la setmana cultural...

Mentre s'estigui portant a la pràctica la proposta, es penjarà la programació escrita de les activitats a l'entrada de l'escola de manera que cada grup sàpiga el taller on ha d'anar. Hi haurà uns encarregats dels tallers i els alumnes, rotativament, aniran passant per cada un d'ells. Les activitats d'educació infantil tindran una durada de quaranta-cinc minuts, com a màxim, i el grup anirà acompanyat d'una mestra de parvulari o mestra de suport. Per la resta de cicles els tallers podran allargar-se fins a una hora (en alguna ocasió fins i tot més).

NOM DE L'ACTIVITAT: 1) Aprenem quin és el passat del CEIP Joan Reglà
OBJECTIUS: <ul style="list-style-type: none">
○ Conèixer la història de l'Escola de Bàscara
○ Escoltar amb atenció l'explicació
○ Participar activament en el torn de preguntes
MATERIAL: Projector, micròfon
ORGANITZACIÓ DEL TEMPS: Mitja hora de durada per l'alumnat d'educació infantil. Una hora de durada per l'alumnat d'educació primària.
ORGANITZACIÓ DE L'ESPAI: Menjador (utilitzat com espai d'usos múltiples, actualment s'hi fan les classes de religió)

ORGANITZACIÓ DELS INFANTS:

Activitat conjunta per a tot l'alumnat d'infantil i primària

DESENVOLUPAMENT:

L'activitat consisteix en una explicació, acompanyada d'un suport audiovisual, sobre l'evolució històrica de l'Escola de Bàscara. Prèviament a la conferència cal enregistrar les imatges i els comentaris sonors i elaborar una presentació en format Power-Point. Hi ha un o dos encarregats de conduir la sessió. Aquesta es divideix en dues parts amb dos nivells de dificultat diferenciats. Al final de la presentació s'obre un torn de preguntes.

Un guió orientatiu de la conferència seria el següent:

PRIMERA PART DE LA SESSIÓ

- *Tipus d'escola:* escola unitària (de nens i de nenes); escola graduada mixta (3 nivells); escola cíclica
- *Instal·lacions escolars:* no existència d'un estudi públic; dos locals independents; un sol local al C/ Major; l'edifici a la ubicació actual; el parvulari; la llar d'infants; els baixos de Can Sala; l'edifici remodelat; evolució en les condicions de l'edifici
- *Alumnat:* analfabetisme (fins al s. XX); obligatorietat de l'ensenyament (canvis en la franja d'edat); assistència a classe; nombre d'alumnes per aula; grups-nivells educatius
- *Professorat:* mestres de minyons-mestres de gramàtica; primera constància escrita d'un mestre i d'una mestra; nombre de mestres; especialitats
- *Horaris:* aprofitament de la llum solar; hores lectives (com han evolucionat); horari extraescolar
- *Material escolar:* escassetat; ús de l'enciclopèdia/substitució pels llibres de text; llibres en castellà/català; biblioteca escolar; material manipulatiu

- *Assignatures:* lectura-escritura-càlcul; labors (per les noies); àrees curriculars, matèries transversals
- *Disciplina:* tipus de càstigs
- *Esbarjo*
- *Altres aspectes de la dinàmica escolar:* preocupació per la higiene i la salut; presència de la religió; atenció a la diversitat; relació mestre/a-alumne/a; mètodes (preguntar la lliçó, els més grans ensenyen els més petits)

SEGONA PART DE LA SESSIÓ

- Accés als estudis superiors
- Junta Local de Primera Ensenyança (informació actes)
- Característiques principals dels diferents períodes històrics (República, Guerra Civil, franquisme, democràcia)
- Procediment del procés de recerca

TORN DE PREGUNTES

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Es valora el grau d'atenció de l'alumne/a, la seva capacitat d'atenció i la participació en el torn de preguntes. Per copsar si han entès el contingut de la sessió, que està molt relacionat amb la resta d'activitats, després de realitzar-la es destina un temps a parlar sobre allò que han après, destacant allò que més els ha agradat.

NOM DE L'ACTIVITAT: 2) Representem com era l'escola del passat

OBJECTIUS:

- Escriure una obra breu de teatre sobre l'Escola de Bàscara
- Representar escenes senzilles a partir d'un text escrit
- Afavorir la capacitat expressiva i la creativitat
- Respecte per les obres creades pels companys

MATERIAL:

Dossier (text amb el diàleg de la representació teatral)

Disfresses

Pintures i paper d'embalar

ORGANITZACIÓ DEL TEMPS:

Dues sessions d'una hora (si s'escau s'hi pot dedicar més temps)

Una hora per preparar els decorats

ORGANITZACIÓ DE L'ESPAI:

Aula (per assajar la representació i pintar els decorats), menjador (per representar l'obra)

ORGANITZACIÓ DELS INFANTS:

S'organitzen dos grups: parvulari i cicle inicial; cicle mitjà i superior. Aquests dos grups es subdivideixen en grups més reduïts (20 alumnes com a màxim). La dramatització va a càrrec dels alumnes de cicle mitjà i superior. Els destinataris són els alumnes dels altres nivells i els adults (mestres i persones de l'entorn proper).

DESENVOLUPAMENT:

Els alumnes de cicle mitjà i superior són els encarregats de protagonitzar unes seqüències teatrals breus inspirades en l'evolució històrica del col·legi. Amb l'ajuda dels mestres redacten un text dialogat, que serveix de base de la dramatització, a partir de la informació obtinguda de cada període històric. Per cada una d'aquestes etapes (de principis de segle XX a la República; temps de República; època franquista i època democràtica) es representa una seqüència. Els alumnes de parvulari i cicle inicial participen en la confecció de decorats i també són espectadors de l'obra.

La dramatització es duu a terme l'últim dia de la setmana cultural i es convida als familiars i gent del poble a assistir-hi.

Per exemple es podria representar una escena sobre la *dinàmica escolar de l'ensenyament franquista*. Els personatges serien: la mestra, un grup d'alumnes (noies), el mestre, un grup d'alumnes (noies) i l'inspector.

La seqüència es desenvoluparia principalment en l'escola unitària de nenes (amb les taules col·locades per fileres, les imatges religioses i la foto de Franco...) i en el pati.

A l'hora d'entrada a l'escola, les 9.00 (que s'hauria de visualitzar en el rellotge), les alumnes entrarien i s'asseurien al seu lloc. Es faria silenci. La mestra després de saludar començaria a recitar l'oració del matí, que totes les nenes tindrien memoritzada. La comunicació es faria en castellà. Tot seguit la mestra preguntaria la lliçó. Un grup d'alumnes, la secció de les més grans, s'aixecaria i es col·locaria al voltant de la docent. Fet això, començaria la classe de gramàtica fent un dictat i posteriorment una còpia. Se sortiria al pati, on es veuria les nenes i els nens jugant per separat i parlant en català. Després del pati, un inspector visitaria l'escola: demanaria els quaderns de rotació, realitzaria algunes preguntes i es preocuparia perquè l'ensenyament es fes en castellà.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Es valora la manera com s'expressen els alumnes a nivell verbal i corporal. S'avalua la qualitat del text redactat i la capacitat d'expressar-lo i fer-lo comunicatiu a través del llenguatge teatral. També es té en compte el procés d'elaboració dels decorats (ús de la tècnica, interès en la tasca...).

NOM DE L'ACTIVITAT: 3) Inventem una cançó sobre l'Escola

OBJECTIUS:

- Inventar una cançó a partir d'una melodia coneguda
- Memoritzar i interpretar una cançó sobre l'Escola
- Representar gràficament una melodia
- Confeccionar un mural
- Tenir interès per conèixer la cançó

MATERIAL:

Cartolines, colors (llapis, ceres, retoladors...)

Gravadora

ORGANITZACIÓ DEL TEMPS:

De tres quarts d'hora a una hora per confeccionar el mural.

De mitja hora a una hora per aprendre la cançó.

ORGANITZACIÓ DE L'ESPAI:

Una aula de l'escola

ORGANITZACIÓ DELS INFANTS:

Es realitzen diferents tasques segons el cicle educatiu. Primer s'organitzen els infants per grups, però a la part final es reuneixen tots els alumnes per cantar la cançó conjuntament.

DESENVOLUPAMENT:

La mestra de música, juntament amb els alumnes més grans de l'escola, pensen i escriuen la lletra d'una cançó a partir d'una melodia coneguda, escollida entre tots.

La partitura s'acaba representant en un mural de gran format, on hi consten les notes i la lletra de la cançó. Els alumnes de cicle mitjà i superior representen gràficament les notes; els de cicle inicial copien la lletra a sota. Tant en les notes com en les lletres es procura resseguir la silueta i deixar la part interior buida per poder-la pintar. Així els infants de parvulari s'encarreguen de donar-hi color.

Tots plegats aprenen a cantar aquesta cançó tan especial, que es pot enregistrar. L'últim dia de la setmana cultural es canta i s'exposa el mural de la cançó inventada a la festa final.

Es podria inventar un text com els que afegim a continuació sobre la melodia de la cançó *Una plata d'enciam*:

*Volem saber moltes coses
de la nostra escola, de la nostra escola
i si ho volem descobrir
la nostra escola hem d'obrir
a les persones que hi van anar
fa molts anys, fa molts anys,
elles ens poden explicar
altres maneres d'aprendre i ensenyar.*

O bé

*L'Escola de Bàscara,
el 1930, el 1930,
l'Escola de Bàscara
el 1930 en un nou edifici es va ubicar.*

*Els anys van anar passant
i la reforma, la reforma
no va poder esperar
i a l'any 1983 va arribar*

CRITERIS D'AVUACIÓ

Es valora sobretot la participació en l'activitat: si s'ha memoritzat la lletra i s'entona la melodia correctament i també si s'ha col·laborat en la realització del mural conjunt.

NOM DE L'ACTIVITAT: 4) Entrevistem persones del poble

OBJECTIUS:

- Entrevistar persones de diferents edats que puguin parlar sobre les seves vivències escolars
- Comparar la realitat escolar actual amb la passada
- Escoltar amb atenció les persones entrevistades
- Respectar el torn de parla

MATERIAL:

Fulls, llapis

Algun material per enregistrar les entrevistes (càmera de vídeo, gravadora...)

ORGANITZACIÓ DEL TEMPS:

Entre tres quarts d'hora i una hora

ORGANITZACIÓ DE L'ESPAI:

Una aula

ORGANITZACIÓ DELS INFANTS:

L'activitat es realitza per grups. Cada vint alumnes, aproximadament, entrevisten col·lectivament d'entre cinc a vuit persones. Cada grup entrevista un conjunt de testimonis diferents. Per tant fa falta la disponibilitat d'unes trenta o quaranta persones.

DESENVOLUPAMENT:

Es busquen alguns dels testimonis que ens hagin ajudat a construir la recerca i es redacta una petició per convidar d'altres bascarencs i bascarenques, que poden ser familiars o coneguts dels mateixos estudiants.

L'alumnat és el responsable de preparar les entrevistes. Abans de portar-les a la pràctica s'aconsella pensar i formular les preguntes per escrit per això convé destinar una mica de temps, abans que arribin els entrevistats, a dur-ho a terme. Es revisen les pautes escrites procurant que no hi hagi preguntes repetides i marcant un ordre coherent a l'hora de preguntar. Pensem que, tant petits com grans, poden participar (cadascú en la mesura de les seves possibilitats). Els infants d'aquesta edat tenen molta curiositat i els agrada preguntar i aprendre coses noves.

Un cop hagin arribat els testimonis orals i s'hagin situat es fa la presentació de cadascun d'ells. Se'ls deixa una estona per explicar les seves experiències escolars i després es distribueixen els torns de parla per realitzar les preguntes preparades i d'altres que poden ser improvisades.

Possibles preguntes:

- *Quines assignatures hi havia quan tu anaves a escola?*
- *Quantes hores anàveu a col·legi?*
- *Abans anàveu al pati? Quanta estona?*
- *Teníeu deures?*

CRITERIS D'AVUACIÓ

La participació en l'activitat es valora a través de l'observació directa o indirecta (si es filma la sessió).

Es tenen en compte les preguntes formulades a l'entrevistat i la capacitat de retenir i comparar la informació, aportada pels testimonis, amb els coneixements previs de l'alumne.

NOM DE L'ACTIVITAT: 5. Juguem (joc de pistes)

OBJECTIUS:

- Trobar i recordar informació al voltant de l'Escola
- Respondre preguntes sobre l'Escola
- Saber desxifrar informació de l'Escola a partir d'un codi
- Participar activament en l'activitat

MATERIAL:

Cartes (expliquen com trobar els llibres de l'escola)

Preguntes-pistes secretes

Missatges codificats

ORGANITZACIÓ DEL TEMPS:

Una hora

ORGANITZACIÓ DE L'ESPAI:

Pati i espais exteriors al voltant del centre (pista de bàsquet, camp de futbol...)

ORGANITZACIÓ DELS INFANTS:

Divisió en cinc grups en funció del nivell educatiu

DESENVOLUPAMENT:

L'alumnat de cada cicle ha de seguir les pistes (cartes, preguntes i codis) d'un recorregut diferent. Els nens de parvulari i cicle inicial han de trobar les cartes

d'una dona, que havia estat mestra de l'escola, i els demana ajuda per descobrir on s'amaguen el llibres del col·legi. Les cartes es troben amagades en diferents zones del pati.

Els alumnes de cicle mitjà han de respondre les preguntes seccretes relacionades amb l'escola del passat. Se'ls dóna dues opcions i han d'escollir-ne una. Cada una de les dues respostes amaga un lloc diferent, que indica on trobar la pista següent. Hi ha un camí correcte i un de fals; per això cal respondre correctament preguntes com les que afegim a continuació.

** La primera constància escrita d'un mestre a la vila de Bàscara és de l'any 1356, i la primera referència a una mestra diries que és **posterior** o **anterior** a aquesta data.*

** Els primers mestres de la vila de Bàscara foren **clergues** o **comerciants**.*

** Els mestres de minyons ensenyaven **continguts superiors de gramàtica** o **continguts bàsics de lectura i escriptura**.*

** A la vila de Bàscara s'havien impartir estudis de gramàtica: **sí** o **no**.*

** Al segle XIX hi havia **més homes** o **més dones** que no sabien llegir i escriure.*

** A principis del segle XX hi havia **dues escoles unitàries de nens i nenes** o **una escola graduada mixta**.*

** La compra de terrenys per l'Escola de Bàscara és **anterior al 1930** o **posterior al 1930**.*

** A principis de segle els nens i les nenes havien d'assistir obligatòriament a escola **dels 3 als 14 anys** o **dels 6 als 12**.*

** A qui s'ensenyava labors: **a les noies** o **als nois**.*

** Quan es va ensenyar en català: **durant la República** o **durant el franquisme**.*

** La sala baixa de Casa Espolla s'habilità com a parvulari **durant la Guerra del Francès** o **durant la Guerra Civil**.*

** Una mestra de l'Escola va ser depurada (traslladada fora de província) **pel règim franquista** o **pel règim republicà**.*

** La remodelació de l'edifici escolar data **del 1983** o **del 1990**.*

** La revista escolar "Cabriola" va aparèixer **als anys vuitanta** o **als anys seixanta**.*

Els alumnes de cicle superior han de desxifrar un codi per esbrinar com era la dinàmica escolar de principis de segle. Un cop descodificades les frases cal reconstruir els enunciats i comprendre la informació obtinguda.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Es valora si compreen la informació que se'ls ofereix en els diferents tipus de text (cartes, preguntes, enunciats codificats). La manera com es dona resposta i es resol aquesta informació ens serveix per avaluar si es van assimilant els objectius i continguts d'aprenentatge proposats. També tindrem en compte que l'activitat els resulti divertida i al final revisarem quin ha estat el seu grau de satisfacció.

NOM DE L'ACTIVITAT: 6. Juguem (jocs de pati)

OBJECTIUS:

- Conèixer els jocs de pati en què jugaven els alumnes de l'Escola anys enrere
- Practicar diversos jocs de pati
- Elaborar una fitxa amb les pautes del joc après
- Mostrar interès i curiositat vers els jocs de pati ensenyats

MATERIAL:

Material necessari per a cada joc (pilotes, mocadors, cordes...)

Cartolines per elaborar les fitxes

Llapis

ORGANITZACIÓ DEL TEMPS:

Una hora per practicar els jocs

Mitja hora per completar les fitxes

ORGANITZACIÓ DE L'ESPAI:

Pati

ORGANITZACIÓ DELS INFANTS:

Divisió en cinc grups en funció del nivell educatiu

DESENVOLUPAMENT:

En aquesta ocasió els bascarencs i les bascarenques són els encarregats de conduir l'activitat i ensenyen els jocs de la seva infantesa. Expliquen cada un dels jocs i conviden els nens i les nenes a participar-hi. És possible que l'alumnat s'adoni que algunes de les pràctiques lúdiques, malgrat el temps, no han variat gaire. Després de participar en les diferents propostes, els infants elaboren unes fitxes amb les instruccions dels jocs i aquestes es recullen en un dossier. Els més menuts completen les fitxes dels jocs més senzills i els més grans, les dels més complexes.

Alguns jocs de pati, que es practicaven anys enrere, i es poden ensenyar són:

El futbol, l'handbol, el bàsquet

Cuit i amagar

La gallineta cega

El joc del mocador

Sang

Les estàtues

Etc.

Per fer la fitxa seguiríem l'esquema següent:

Nom del joc: _____

Edat: _____

Nombre de jugadors/es: _____

Material: _____

Desenvolupament: _____

CRITERIS D'AVUACIÓ

Es valora el dossier amb el recull de fitxes i l'interès a l'hora de participar en els jocs.

NOM DE L'ACTIVITAT: 7. Fem trencaclosques

OBJECTIUS:

- Resoldre trencaclosques d'imatges de l'Escola
- Reconèixer els trets característics de diferents imatges de l'Escola
- Escriure el text del peu de foto corresponent a cada imatge
- Treballar en grup i valorar el mural conjunt

MATERIAL:

15 imatges de l'escola (3 per cada grup)
goma d'enganxar
paper d'embalar
llapis, retoladors (o algun altre estri per escriure)

ORGANITZACIÓ DEL TEMPS:

Mitja hora pels grups de parvulari
Una hora per la resta de cicles

ORGANITZACIÓ DE L'ESPAI:

Una aula

ORGANITZACIÓ DELS INFANTS:

Divisió en cinc grups en funció del nivell educatiu

DESENVOLUPAMENT:

L'activitat consisteix en confegir un trencaclosques d'imatges antigues relacionades amb l'Escola de Bàscara. Es busquen imatges representatives de l'edifici, els grup d'alumnes, el material... i es reproduïxen en format gran (de la mida d'una cartolina). Cada una d'aquestes fotografies es converteix en un trencaclosques, de diferent complexitat, perquè es puguin repartir entre els diferents grups d'alumnes en funció de l'edat. Un cop resolt els trencaclosques, s'enganxen en un paper d'emballar, penjat als passadissos, i s'escriu el peu de fotografia. Abans de decidir conjuntament quin és el text que es vol relacionar amb cada imatge, convé parlar sobre el suport gràfic (què hi veiem, , què representa, a quina època el situem, a què ens recorda...).

Una possible imatge seria aquesta:

*Peu de foto: **Quadern d'escriptura, per treballar la cal·ligrafia, utilitzat durant els anys vuitanta***

(Es parlaria sobre la llengua en què està escrit, el sistema de quadrícules, el sistema d'aprenentatge de l'escriptura...)

Al final es reuneixen totes les imatges, classificades per ordre cronològic formant un mural, que s'exposa als passadissos de l'entrada de l'Escola. Així, a través d'aquests documents gràfics, es pot resumir el passat del Col·legi.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Es valora que els diferents membres del grup col·laborin en la resolució del trencaclosques i que sàpiguen identificar els trets característics de les imatges que es recullen en el mural. També cal observar la capacitat dels alumnes a l'hora de relacionar la imatge amb el text.

NOM DE L'ACTIVITAT: 8. Fem un còmic

OBJECTIUS:

- Elaborar un còmic senzill per explicar un període històric viscut a l'Escola
- Familiaritzar-se amb l'ús del còmic
- Valorar l'ús del còmic com a mitjà d'expressió i comunicació

MATERIAL:

Fulls (mida DIN-3)

Estris per escriure i pintar (llapis, retoladors, aquarel·les...)

ORGANITZACIÓ DEL TEMPS:

Tres quarts d'hora pels grups de parvulari

Una hora per la resta de grups (CI, CM, CS)

ORGANITZACIÓ DE L'ESPAI:

Una aula

ORGANITZACIÓ DELS INFANTS:

Divisió en cinc grups en funció del nivell educatiu

DESENVOLUPAMENT:

Cal tenir en compte que si, prèviament a aquesta activitat, no s'ha treballat l'ús del còmic, és necessari dedicar una estona a presentar i conèixer millor aquest recurs.³⁷

Convé saber quan i com es fan servir les tècniques i recursos gràfics que ajuden a construir la narració del còmic.

En aquest taller es pretén explicar una història mitjançant una successió de vinyetes que contenen il·lustracions i text alhora. Cada cicle s'ocupa d'un període històric diferent; per tant, relata una part de l'estructura narrativa. Al cicle superior li correspon de principis de segle XX a la República; al cicle mitjà el temps de República; al cicle inicial l'època franquista i al parvulari l'època democràtica.

Cada nivell educatiu segueix un procés particular a l'hora d'elaborar el còmic. Tot els alumnes poden encarregar-se de dibuixar les imatges, que són l'element principal del còmic i descriuen fets i personatges que formen el relat. La creació dels textos, que situen l'acció, cal adequar-la a cada edat. Els alumnes de parvulari fan una seqüència de vuit dibuixos i escriuen símbols o paraules senzilles dins els fumets, que recullen allò que els personatges diuen o pensen. Se'ls dona el text narratiu que complementa les vinyetes:

1a vinyeta- AVIAT FARÀ 25 ANYS...

2a vinyeta- ELS NENS I NENES DE BÀSCARA VAN FER UNA FESTA PER INAUGURAR EL COL·LEGI JOAN REGLÀ.

3a vinyeta- QUE CONTENTS ESTAVEN!

4a vinyeta- TENIEN AULES MÉS GRANS, TAULES NOVES, MÉS LLIBRES...

5a vinyeta- TAMBÉ VAN COMENÇAR A FER MÉS SORTIDES, EXCURSIONS I FESTES.

6a vinyeta- POCS ANYS DESPRÉS DE LA INAUGURACIÓ...

7a vinyeta- VAN CONSTRUIR UNA PISTA POLIESPORTIVA.

---

³⁷ Es pot consultar el web següent per a conèixer com es fa un còmic: <http://www.xtec.cat/~pribas/projecte/projecte.htm>

8a vinyeta- PETITS I GRANS VAN APRENDRE A JUGAR A BÀSQUET, A HANDBOL, A FUTBOL

Els alumnes de cicle inicial a més de les il·lustracions completen els fumets de les vuit vinyetes amb expressions senzilles i escriuen textos narratius breus (inferiors a una frase). Els de cicle mitjà i superior realitzen dotze vinyetes amb imatge i contingut més elaborats. Reprodueixen els diàlegs dels personatges -text de diàleg- i omplen els espais on el narrador explica el que pensa –text narratiu- amb fragments escrits més complexos.

Al final es recopilen les diferents parts i es fa arribar un d'aquest còmic, confegit entre tots, a cada alumne.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

S'observa tot el procés de creació del còmic i, posteriorment, també es valora si se sap llegir i interpretar el còmic elaborat entre tots els cicles.

NOM DE L'ACTIVITAT: 9. Sortim per conèixer on havia estat l'Escola

OBJECTIUS:

- Situar i conèixer els diferents locals on hi havia hagut l'Escola
- Conèixer on es troba l'Arxiu Municipal de Bàscara
- Comparar les característiques dels diferents edificis i instal·lacions que han servit d'Escola
- Respecte vers els edificis visitats i la pròpia escola que formen part de l'entorn de Bàscara

MATERIAL:

Taula

Llapis per escriure

ORGANITZACIÓ DEL TEMPS:

Tres quarts d'hora pels grups de parvulari

Una hora per la resta de grups

ORGANITZACIÓ DE L'ESPAI:

Porxo d'entrada de l'Escola, local del C/ Gispert; casa del C/ Major, Arxiu Municipal de l'Ajuntament, baixos de Can Sala, edifici actual, pati.

ORGANITZACIÓ DELS INFANTS:

Divisió en cinc grups en funció del nivell educatiu

DESENVOLUPAMENT:

Es fa una sortida pel poble amb la intenció de situar els diferents llocs on hi havia hagut l'Escola. També es visita l'Ajuntament per tal de conèixer on es troba l'Arxiu Municipal. El punt de partida del recorregut és el porxo d'entrada de l'escola, després es va caminant fins al centre del poble on es troben el C/ Gispert i el C/ Major. S'aprofita per entrar a l'Ajuntament que està molt a prop. Es retorna a l'Escola, però abans es fa una aturada als baixos de Can Sala, situats a uns metres del Col·legi. El recorregut a seguir és el mateix per tots els nivells educatius, però les explicacions i les fitxes complementàries varien segons l'edat.

En els alumnes de parvulari se'ls demana que es fixin en els noms dels carrers on es troben els edificis visitats. Es pot intentar que llegeixin les plaques amb el nom escrit. Havent tornat de la sortida, es dóna una fitxa als menuts on han de completar els noms dels carrers (hi apareixen les plaques i hi falten lletres). Fet això, els infants dibuixen la façana de l'Escola des del pati.

En els alumnes de primària, amb més o menys profunditat, durant la visita a les diferents infraestructures se'ls va explicant on i com era l'escola de nens i la de nenes; com eren i com estaven distribuïdes les taules i cadires; on se situava el/la mestre/a; on era el pati... Llavors es visiten els dos edificis que van servir d'escola. Es dóna una fitxa als alumnes on hi ha representada una taula per recollir algunes dades sobre les característiques de cada local. La taula consta de quatre columnes, amb la ubicació de cada edifici i equipaments escolars, i set files amb les seves característiques: *any que es va construir (si es pot esbrinar); espai (si les aules són àmplies o petites); nombre d'aules; accés (si té escales, rampes...); lluminositat; condicions higièniques; altres.*

Una secretària de l'Ajuntament s'encarrega d'informar, *a grosso modo*, com funciona i perquè serveix l'Arxiu Municipal. Aquesta informació només s'adreça a l'alumnat de primària.

Acabada la sortida es procura parlar breument sobre allò què s'ha visitat.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

Es valora que l'alumne estigui atent a les explicacions que es van donant i que sigui capaç de realitzar les fitxes amb autonomia. Es fan preguntes per copsar si va comprenent allò que s'explica.

NOM DE L'ACTIVITAT: 10. Col·laborem en la revista *El Balcó*

OBJECTIUS:

- Conèixer com es fa una revista
- Participar en una revista d'abast municipal
- Mostrar interès per col·laborar en la revista i valorar aquesta publicació

MATERIAL:

Fulls DIN-4; llapis per escriure i altres materials per pintar
Fotografies de les activitats

ORGANITZACIÓ DEL TEMPS:

Tres quarts d'hora pels grups de parvulari
Una hora per la resta de grups

ORGANITZACIÓ DE L'ESPAI:

Una aula

ORGANITZACIÓ DELS INFANTS:

Divisió en cinc grups en funció del nivell educatiu

DESENVOLUPAMENT:

Aquesta activitat serveix per resumir allò que s'ha après sobre la història del Col·legi i allò que s'ha viscut durant la setmana cultural. S'aprofita l'existència de la revista *El Balcó* per conèixer el seu funcionament i participar-hi. Alguns responsables d'aquesta publicació s'encarreguen d'explicar els elements constitutius de la revista i donen pautes als alumnes per poder-hi col·laborar. Els més menuts hi participen fent un dibuix sobre la seva experiència i també poden escriure frases senzilles. Els alumnes de primària poden afegir alguna entrevista, relat curt sobre la setmana cultural, reportatge... A més de dibuixos la informació es complementa amb fotografies antigues o bé fetes al llarg de la setmana.

CRITERIS D'AVUACIÓ:

És un bon moment per fer una avaluació sumativa i copsar si l'alumnat ha assimilat els continguts d'aprenentatge. Es valora que els alumnes participin en la tasca i aportin allò que han après.

9. CONCLUSIONS

Amb aquest treball he pogut reconstruir una realitat historicoeducativa concreta a partir de la documentació trobada. En funció d'aquesta informació he desplegat alguns apartats amb més detall que d'altres. Els resultats obtinguts no esdevenen sorprenents. Són un reflex de la realitat historicoescolar del moment i del país amb reflexos lluminosos particulars. A través dels fets, anècdotes i vivències personals he acabat descobrint la singularitat d'entre allò que és comú a altres recerques.

La informació escrita sobre l'ensenyament a Bàscara és escassa fins a principis del segle XX, quan –entre d'altres fonts- trobem dades educatives en el *Libro de cuentas de la Junta Local de Primera Enseñanza* (fins el 1955), en les actes de plens, en els registres de mestres i -a partir dels anys setanta- en les actes de reunions de claustre i de consell escolar. Els testimonis orals, persones nascudes entre l'any 1920 i 1980 que havien estat alumnes, membres de l'AMPA o mestres, són de gran ajut per complementar la documentació escrita referent sobretot al període republicà, franquista i democràtic. Els resultats d'aquesta recerca històrica, basats en la informació escrita i oral, s'han recollit i exposat al llarg d'un bloc que s'ocupa de "L'ensenyament al municipi de Bàscara". Les conclusions que exposaré a continuació resumeixen el contingut d'aquest apartat. No estan estructurades a partir de períodes històrics sinó que analitzen els aspectes més rellevants en relació a l'educació primària a Bàscara i, al mateix temps, es compara amb la de la resta del país. Els punts tractats en les conclusions són: 1) *L'escolarització*; 2) *Els mestres*; 3) *El centre educatiu*; 4) *L'organització del temps i de l'espai*; 5) *La llengua d'ensenyament*; 6) *La coeducació*; 7) *L'ensenyament-aprenentatge* i 8) *La pràctica religiosa a l'escola*.

L'escolarització. Durant molts segles s'arrossegaren dèficits en l'escolarització dels infants i també en la xarxa d'ensenyament públic. En el segle XIX, s'intentà donar resposta i modernitzar el sistema educatiu espanyol. Al municipi de Bàscara, els

francesos volgueren implantar el dret de l'ensenyament per a tothom, mesura que acabà en foc d'encenalls. A Espanya es marcà l'obligatorietat de l'ensenyament. Val a dir que, malgrat intents de millora com aquests, en la pràctica encara eren molt pocs els nens i menys les nenes que anaven a estudi.

El grau d'analfabetisme al poble de Bàscara fins a la primera dècada del segle XX va ser elevat, i major en les dones que en els homes. Arreu del país les nenes accediren al món de l'ensenyament més tard que els nens. A Bàscara la primera referència que tenim d'una mestra és de mitjans del segle XIX, en canvi la primera constància escrita d'un mestre apareix al segle XIV. En general a tot l'estat durant les primeres dècades del segle XX, a banda del baix índex d'escolarització, convé destacar l'assistència irregular a classe, sobretot de les nenes. L'escolarització de les noies es veia afectada per faltes freqüents d'assistència degudes a les ocupacions domèstiques i familiars. S'atribuïa un paper secundari a la seva formació. En les actes de les reunions de la junta municipal de primera ensenyança de Bàscara sovint es recullen queixes per la manca de constància dels infants en les activitats escolars. Tot i que en els anys republicans es procurà donar una empenta a les deficiències esmentades, aquesta voluntat es veié estroncada per una guerra civil que encara agreujà més els problemes d'escolarització. De fet, l'absentisme escolar –si bé es va reduir- es va anar arrossegant al llarg dels anys i va fer falta un nou marc legal democràtic perquè l'extensió de l'escolaritat prengué un impuls important i millorés la qualitat de l'ensenyament.

Els mestres. Les dades referents als mestres a la població de Bàscara, fins a les primeres dècades del segle XX, són difuses i aporten poca informació. Probablement els primers ensenyants, com a la resta del país, fossin persones vinculades a l'Església. Durant els segles estudiats tenim documentats, com a mínim, un mestre. Dels tres mestres documentats al segle XVII -un segle més tard- passà haver-n'hi més de deu que exerciren en distints períodes. Des de principis del segle XX fins al curs 1974-75 hi degué haver un mestre per a l'escola de nens i una mestra per la de nenes, només durant el període de la Guerra Civil Espanyola tenim constància de

dues mestres que exerciren al mateix temps. A partir dels anys vuitanta i noranta el nombre de mestres es va incrementar considerablement.

Quant a l'assistència del professorat, advertim que a principis de segle els mestres -i especialment les mestres!- de l'escola del poble faltaven molt sovint a classe. A més d'aquesta irregularitat cal afegir la provisionalitat del magisteri que destacà sobretot en el període bèl·lic. La mobilitat dels mestres i les condicions econòmiques empitjoraren durant l'època franquista.

El reconeixement social del magisteri arreu del país va anar variant al llarg dels anys. A principis de segle els mestres no gaudien de gaire valoració social. A la primera dècada del segle XX, van sorgir des del magisteri català propostes per millorar l'escola i també el col·lectiu de mestres (es volia aconseguir més prestigi i reconeixement social). Alguns mestres d'escoles rurals de l'Alt Empordà es mobilitzaren i reuniren per lluitar per aquesta fita. Durant els anys republicans es revaloritzà la formació del magisteri ja que es considerava una peça clau per millorar l'educació. Una mestra de Bàscara va ser depurada pel règim franquista per haver participat en un curs de formació.

El centre educatiu. Durant l'últim terç del segle XIX, apareixen les primeres dades referents a l'escola pública de Bàscara en una sol·licitud de reducció de categoria. Fins aleshores, que no consta l'existència d'un estudi públic, és probable que els mestres es dediquessin a fer classes particulars a la pròpia casa. A principis del segle XX, hi havia dues escoles públiques emplaçades en dos edificis separats fins que el 1904 es reuniren totes dues en un mateix local de dues plantes. Fins a les primeres dècades del segle XX cal senyalar el lamentable estat de les instal·lacions destinades a centres escolars, tant al municipi de Bàscara com a la resta del país. Hi hagueren poques inversions per millorar l'estat de les infraestructures i superar la precarietat de l'ensenyament públic. L'edifici situat en l'emplaçament actual es va construir entre finals del 1929 i inicis del 1931. Durant la Guerra Civil s'habilità un altre local per destinar-lo a parvulari. Fins al 1970 l'estat de l'escola va evolucionar molt poc.

El centre educatiu actual es va remodelar l'any 1983 i se li va assignar el nom de l'historiador nascut a la vila, Joan Reglà. Aquesta remodelació de l'edifici comportà importants millores en els espais i recursos escolars i, sens dubte, tingué una incidència favorable en la qualitat de l'ensenyament. Amb la democràcia, es crearen i/o es consolidaren alguns serveis educatius com el transport escolar, el menjador i la llar d'infants.

L'organització del temps i de l'espai. L'escola, tant a Bàscara com a la resta del país, des dels seus inicis acostumava a seguir l'horari solar a fi d'aprofitar la llum natural. Al llarg dels anys estudiats, els horaris i el calendari escolar van variar poc: l'hora d'inici i acabament de les classes es va avançar o endarrerir en algunes ocasions, el dissabte va deixar de ser lectiu, el període de vacances es va ampliar... En general a les escoles catalanes se seguien les pautes marcades per l'estat que definien el nombre d'hores i el calendari de dies lectius. Val a dir que el calendari escolar es va adaptar a les singularitats de cada època. Es va modificar durant els primers anys del franquisme per cenyir-se a les festes de caire patriòtic i religiós. A l'Escola de Bàscara, amb la democràcia, es va ampliar l'horari escolar lectiu amb hores destinades a activitats extraescolars: als anys setanta dedicades a fer un reforç escolar per preparar l'ingrés a estudis superiors o bé obtenir un certificat d'estudis; als anys vuitanta enfocades sobretot a l'activitat física i als noranta complementades amb noves ofertes com la informàtica o l'anglès.

La distribució de l'espai al centre estudiat va anar evolucionant amb la disminució de la ràtio d'alumnes per aula que es va aconseguir a partir dels anys setanta, sobretot posteriorment a la graduació de l'escola. Un cop introduïda l'educació mixta el criteri majoritari per organitzar l'espai, les aules, fou el nivell educatiu. Es va passar a una agrupació cíclica del centre vigent fins a l'actualitat. Respecte a la distribució de l'espai dins l'aula observem que a l'Escola de Bàscara es va mantenir força estable malgrat el pas dels anys. El mestre ocupava un lloc central dins l'aula, sovint al costat de la pissarra, on fos visible per tots els alumnes. En un primer moment es disposava de tarima, però amb els anys aquesta va desaparèixer. L'alumnat estava

col·locat per fileres, repartides segons les edats o bé per columnes individualment o per parelles. Als primers anys els alumnes tenien unes taules llargues de fusta llargues amb tinter que es van substituir per taules individuals de ferro. El mobiliari es tornà a canviar aprofitant la remodelació del centre. Les tasques escolars es realitzaven principalment en l'interior de l'aula i els espais exteriors es reservaven a les estones d'esbarjo i activitats d'educació física. A partir dels anys vuitanta i noranta es va flexibilitzar l'ús dels espais i es guanyaren aules d'ús compartit (aula d'audiovisuals, aula d'informàtica, aula d'educació especial...).

La llengua d'ensenyament. Un repàs del segle XX ens permet comprendre els avenços del procés de catalanització en èpoques democràtiques i els retrocessos durant les dictadures. En èpoques de repressió la llengua de relació entre professors i alumnes i la llengua de relació familiar va continuar sent, majoritàriament, el català.

Amb l'adveniment de la República la llengua catalana va adquirir, a l'ensenyament primari, els mateixos drets que el castellà. Es va aconseguir regular l'ús del català a les escoles de Catalunya. La llengua d'ensenyament va passar a ser el català i es va mantenir fins acabada la guerra. Ara bé, hi continuava havent dificultats: les mateixes que hi van haver durant la transició i els primers anys de la democràcia. D'una banda, no hi havia gaire textos en català. La major part dels llibres –que eren pocs- que s'utilitzaven de base per a l'ensenyament primari fins als anys republicans estaven escrits en llengua castellana i van caldre molts esforços per superar aquesta limitació. A l'Escola de Bàscara, durant la República, es compaginà l'ús de materials escrits en llengua catalana i en llengua castellana. De l'altra, els mestres no tenien la preparació adequada, especialment els mestres de parla castellana.

El període –excepte l'època actual- en què el català va ser més present a l'escola, malgrat les dificultats a conseqüència de la guerra i el fet que els mestres havien d'anar al front, fou del 1936 al febrer del 1939. Quan les autoritats franquistes prohibiren l'ús de la llengua catalana a tot el país, al col·legi del poble estudiat –com a tots els altres del Principat- desaparegueren els materials escrits en català. El

castellà passà a ser la llengua dominant i la que dominen –a nivell escrit- moltes de les persones entrevistades, escolaritzades en aquella època.

Als anys setanta a Bàscara es van mantenir les classes en castellà mentre altres escoles del territori català, tot i els entrebancs, s'atreviren a fer classes de català i, fins i tot, ensenyar en català. A partir del 1976 es començaren a impartir cursos de reciclatge per als mestres de llengua. S'iniciava així la formació dels mestres necessària per generalitzar l'ensenyament en català. El decret de l'any 1982, que va fer obligatori l'ensenyament parcial en català, i l'aprovació de la llei de normalització lingüística de l'any 1983 donaren una empenta decisiva al procés de catalanització. A l'escola del municipi de Bàscara els canvis es manifestaren al llarg dels anys vuitanta, quan passaren a impartir-se totes les matèries en català.

La coeducació. Les primeres notícies que tenim de l'educació al municipi de Bàscara mostren un ensenyament per separat, impartit en dues escoles independents o bé en una escola unitària amb aules separades per a nens i per a nenes. En iniciar-se el segle XX, majoritàriament en tot l'estat, les nenes i els nens escolaritzats assistien a centres separats, on la seva educació s'enfocava d'una manera molt diferent. Abans de començar el segle XX les escoles de nenes només ensenyaven labors i alguna matèria del programa masculí; als inicis del segle XX ja incloïen totes les assignatures dels nens, però no s'hi aprofundia de la mateixa manera. Les nenes desenvolupaven una sèrie d'habilitats manuals i estètiques que els nens no desenvolupaven.

Quan es va proclamar la República a moltes escoles catalanes no es va arribar a implantar l'escola mixta, però es van practicar assaigs d'escolarització mixta. A la població de Bàscara, si bé també es procurà trencar la segregació, es va continuar treballant en classes separades de nens i nenes fins que va començar la Guerra Civil, quan un decret de la Generalitat va implantar la coeducació a tots els centres educatius de Catalunya i com no també a Bàscara. L'intent coeducatiu, però, no tingué gaire durada i, acabada la guerra, la separació de sexes en l'ensenyament es

tornà a imposar de manera radical. A la població objecte d'estudi se seguiren les mateixes passes que al resta de l'estat. El procés que valorava un nou concepte d'educació femenina es va veure interromput per la dictadura de Franco, que prohibí l'escolarització mixta perquè es considerava contrària als principis del *Movimiento*. A partir dels anys setanta les escoles del país es van anar convertint en mixtes. La de Bàscara es constituí en escola graduada mixta l'any 1975. Durant aquesta mateixa època les assignatures específicament femenines van anar desapareixent de les classes. A l'Escola de Bàscara, fins als anys vuitanta, es van continuar ensenyant labors un cop per setmana –bàsicament cosir- a les nenes de cicle mitjà.

L'ensenyament-aprenentatge. Les matèries instrumentals -llegir, escriure i comptar- van constituir la base de l'ensenyament, a Bàscara i a altres poblacions de l'estat, des dels primers anys estudiats fins al segle XX. Les matèries d'ensenyament fins als anys setanta variaren poc. En el franquisme s'impartí una assignatura que es considerà rellevant: *Formación del espíritu nacional*. Amb l'arribada de la democràcia, si bé es va ampliar el currículum amb altres matèries, les àrees instrumentals continuaren tenint molt pes. Cal tenir present que l'ensenyament, fins ben entrat el segle XX, es duia a terme en condicions deplorables tant pel que fa als espais com als recursos humans i materials. La història de l'educació rural, a Catalunya i a Espanya, mostra un abandonament de les escoles rurals. Durant molt temps es considerà la parenta pobra del sistema educatiu espanyol. Així al municipi de Bàscara, fins a les últimes dècades del segle XX, els recursos pedagògics i materials van ser escassos. Les aules acostumaven a ser massificades i es feia difícil atendre la diversitat de l'alumnat; per això durant molt temps la prioritat del professorat va ser vetllar perquè l'alumnat assolís els continguts mínims en les assignatures senyalades. A través de la Reforma Educativa s'intentà avançar cap una millor atenció a la diversitat.

Durant el període republicà es manifestà la voluntat de millora de l'ensenyament al municipi, però els canvis significatius arribaren amb la democràcia. A l'Escola de Bàscara les millores, en la metodologia, els continguts i la programació de les

activitats es van experimentar posteriorment a l'aplicació de la *Ley General de Educación* de l'any 1970- al cap d'uns vuit o deu anys-, quan altres escoles catalanes -a finals de la dictadura- ja havien iniciat processos d'innovació importants. El moviment de millora per l'escola pública i rural (o escola de les tres "p"), empès als anys setanta; l'empenta de la renovació pedagògica a l'escola rural i els canvis de la política educativa de la Generalitat de Catalunya als anys vuitanta deixaren també el seu impacte al poble de Bàscara. En aquest període hi hagué un increment del finançament que va comportar millores en els recursos i va propiciar la innovació de les noves tecnologies. El model d'escola, en la població estudiada, va anar experimentant una major obertura i flexibilitat sobretot passats els anys vuitanta. L'ús de metodologies es va anar diversificant i es va donar pas a mètodes cada vegada més actius que substituïen aquells més memorístics i repetitius que s'havien utilitzat anteriorment. Els procediments van guanyar pes als conceptes. La quantitat i la diversitat d'activitats escolars s'enriquí: s'afegiren noves excursions, es buscà -per mitjà de sortides- un major contacte amb l'entorn proper, es recuperaren festes i celebracions tradicionals... S'afavorí la participació de l'APA en la dinàmica escolar i alhora, gràcies a la implicació d'aquesta associació, s'organitzaren noves propostes en horari extraescolar.

La pràctica religiosa a l'escola. L'Església, com en d'altres àmbits de la vida, tingué molta influència en el camp de l'ensenyament des de l'edat mitjana fins a les últimes dècades del segle XX. Durant aquest temps es va ensenyar la doctrina i moral cristianes, i malgrat les particularitats de cada època, els continguts d'ensenyament i aprenentatge van variar poc. La República portà aires de canvi arreu del país: es va intentar establir una escola laica (supressió de l'obligatorietat de l'ensenyament de la religió; reconeixement de la llibertat religiosa com a respecte de la consciència dels infants i dels mestres). La religió en aquest model d'escola deixava d'ocupar un lloc central. El franquisme comportà una ruptura amb els progressos republicans i recuperà intensament la presència religiosa en la dinàmica escolar. El caràcter confessional era un tret característic de l'escola franquista. Amb l'arribada de la democràcia, es va tornar a defensar l'escola laica i es suprimiren els símbols i

expressions religioses que havien protagonitzat l'etapa anterior. A l'Escola de Bàscara l'ensenyament de la religió es va mantenir obligatori quan per altres escoles ja era voluntari. Les classes de religió, dirigides a tot l'alumnat de primària, s'impartien un matí a la setmana i, fins passats els anys noranta, anaren a càrrec del mossèn del poble.

Un estudi històric no pot acabar deixant de banda el present i el futur. Les necessitats del nou segle possiblement ens portin a fer una mirada enrere als segles anteriors i tenir present els grans canvis educatius succeïts. Durant el segle XX es van produir canvis socials i científics importants (els avenços científics i tecnològics, la societat del coneixement, la immigració, les noves estructures familiars, la globalització, etc.) que ens obliguen a plantejar noves maneres d'ensenyar. Cal donar resposta als nous interrogants educatius que van sorgint a nivell global i local. Presentar l'Escola de Bàscara del futur no deixa de ser un interrogant que els mateixos protagonistes hi donaran resposta. L'Escola viu els nous reptes amb esperança. Compta amb uns serveis adequats i amb el reconeixement de la qualitat pedagògica de l'escola rural. Això juntament amb l'augment de la població de Bàscara està originant un creixement progressiu de les matriculacions.

10. EL PAPER DEL PEDAGOG I ANÀLISI CRÍTICA DELS CONTINGUTS TRANSMESOS DURANT LA LLICENCIATURA

El present treball l'he enllestit tres anys després d'haver acabat les classes. Quan em plantejo què han representat els estudis de Pedagogia, ho faig amb una certa distància. Les diferents matèries cursades m'han aportat bagatge pedagògic. Valoro positivament els coneixements generals adquirits que m'han permès descobrir una disciplina enriquidora. Ara bé, es tracta d'un camp d'estudi ampli, que engloba molts àmbits, i a vegades encara tinc la impressió que és difús. El treball s'emmarca dins el camp de la història de l'educació. Afirmo que he pogut relacionar adequadament els continguts impartits durant la llicenciatura amb la investigació. D'una banda, m'ha facilitat definir una línia metodològica i trenar el teixit expositiu. De l'altra, gràcies als aprenentatges adquirits he pogut interpretar i valorar la informació recollida. Reconec, però, que m'han faltat coneixements i estratègies per tal de fer front a l'objecte d'estudi. En més d'una ocasió, m'ha semblat que em fugia de les mans.

L'estudi que he triat de realitzar, per completar la llicenciatura de pedagogia, és una investigació històrica en el terreny educatiu formal. Sóc conscient que la història educativa de les comarques gironines està ben estudiada, però comparteixo la voluntat dels autors que han encapçalat altres recerques semblants a la meva: voler recuperar de l'oblit una història escolar local. És bo tenir present que la història alimenta la pedagogia, que té per objecte d'estudi l'educació amb la finalitat de conèixer-la i millorar-la. Una investigació és un procés que va dirigit a obtenir informació reflexiva, sistemàtica i metòdica, rellevant i fidedigna; a través de la qual s'estableix contacte amb la realitat per conèixer-la millor. Si es tracta d'una realitat històrica, la comprensió del passat ens ajuda a establir la reflexió sobre el present i la possibilitat de millorar el futur. Per tant, és necessari fer una mirada enrere a segles anteriors des de diferents branques del saber; en el meu cas des de la pedagogia.

En el context socioeconòmic en què vivim, on els canvis en el mercat laboral són constants, els llocs de treball i els perfils professionals que s'han d'ocupar també estan sotmesos a aquesta realitat fluctuant. Dit això, matisem que el perfil del pedagog no és hermètic sinó obert als nous canvis i necessitats educatives, formatives, socials... Podem definir el pedagog com l'especialista en processos educatius i de formació que vetlla per l'aprenentatge de les persones en les diferents etapes i àmbits de la vida. És un professional present en camps diversos: l'escolar, el de serveis socials, el comunitari, el sociocultural i de lleure, el de justícia, el de salut, el de noves tecnologies i mitjans de comunicació... És l'encarregat de realitzar la planificació, la gestió i l'avaluació d'intervencions dins l'àmbit educatiu i formatiu; l'assessorament tècnic i científic i també la coordinació d'activitats, el control i la supervisió de les intervencions de caràcter pedagògic. Un pedagog també pot desenvolupar la seva tasca professional fent una recerca històrica sobre algun camp dels que s'han apuntat. És el responsable de planificar, gestionar i coordinar la recerca. Busca els diferents professionals que intervenen en la investigació i guia el procés de recopilació de documentació. Dirigeix el treball en equip i participa en l'anàlisi, la selecció, la verificació, la classificació de fets i/o dades i la interpretació i l'elaboració dels resultats de la recerca. El pedagog reflexiona, aporta una visió crítica al contingut i treu conclusions a partir de dades concretes.

Crec oportú matisar que, en la meua recerca, el paper de pedagoga s'ha encaminat sobretot cap a la investigació. M'he desenvolupat com a investigadora històrica i, com a tal, he realitzat algunes activitats comunes a tots els treballs d'investigació: 1) plantejament d'un interrogant o fet a entendre; 2) recollida del material i de la informació; 3) crítica de les dades acumulades; 4) formulació d'hipòtesis; 5) interpretació de la informació; 6) redacció d'un informe. Tot seguit procuraré concretar-ho un xic més.

En primer lloc, es proposa un tema d'investigació, que tingui en compte els propis interessos i possibilitats. Quan aquest ja s'ha decidit, es passa a definir els objectius i a buscar fonts d'informació. Si no es disposa d'informació suficient, convé obrir

diferents vies per arribar assolir-la. En aquest sentit és útil tenir present les fonts orals i les escrites.

En segon lloc, quan les fonts d'informació comencen a donar fruits, es reuneixen les dades i es classifiquen de manera ordenada i catalogada. Si es disposen de criteris de classificació clars, aquesta tasca és bastant senzilla sinó pot resultar molt àrdua. Pot ser útil confeccionar una base de dades. Personalment, haig de reconèixer que em va costar força. Vaig anar recopilant tota la informació ordenant-la segons un criteri cronològic. El resultat va ser un conjunt de dades alguns anys més significatiu que d'altres i amb buits importants d'informació.

En tercer lloc, és bàsic saber espigolar les dades rellevants. Es tracta d'una feina que no es veu, però que és complicada: seleccionar informació per incloure o excloure. Convé saber sintetitzar, triar allò que és més decisiu. Pel que fa a les entrevistes, és necessari ser destre i hàbil a l'hora de dur-les a terme i interpretar les dades. Els testimonis orals poden aportar molta informació i, si no se sap conduir la conversa, es pot caure en allò que és redundant.

En quart lloc, investigades les fonts històriques i classificada la informació, és hora de donar cos a la recerca, que ha de seguir una estructura clara en diversos apartats i subapartats. En aquesta tasca sovint s'evidencien les limitacions de formació perquè cal contrarestar les dades i complementar els resultats de la història escolar particular amb la panoràmica històrica general. El fet de comparar uns fets amb d'altres de similars per identificar semblances i diferències ajuda a evitar interpretar les dades erròniament.

11. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Llibres de consulta

BOSCH, C., i EGEA, A. (2002). *Mil anys de domini episcopal a Bàscara (817-1845)* (1a ed.). Girona: Ajuntament de Bàscara.

BUSQUETS, J., i MOLERO, J. (1993). *L'ensenyament a Palafrugell* (1a ed.). Girona: Diputació de Girona; Ajuntament de Palafrugell.

CANALS, M. A., CODINA, M.T., COTS, J., DARDER, P., MATA, M., i ROIG, A. M. (2001). *La renovació pedagògica a Catalunya des de dins (1940-1980): Fets i records* (1a ed.). Barcelona: Edicions 62, Sèrie Rosa Sensat.

CARBONELL, P.(2003). *Formant mestres per a la democràcia* (1a ed.). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Col·loqui sobre les fonts orals (1a ed.). (1992). Palma: Servei de Publicacions i Intercanvi Científic de la UIB.

DELGADO B. (1992). *Historia de la educación en España y América: La educación en la Hispania antigua i medieval* (1a ed.). Madrid: Ediciones Morata.

DELGADO B. (1993). *Historia de la educación en España y América: La educación en la España moderna (siglos XVI-XVIII)* (1a ed.). Madrid: Ediciones Morata.

ESTEBAN L. i LOPEZ MARTIN R. (1994). *Historia de la enseñanza y de la escuela* (1a ed.). Valencia: Tirant lo blanch.

GABARRÓ, M., GINER, M., MALLART, J., VIVES I YLLA, N. (1992). *Thesaurus Català d'Educació* (1a ed.). Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. (1997). *Diccionari de la llengua catalana* (3a ed.). Barcelona: Enciclopèdia Catalana i Edicions 62.

LOPEZ M. (1994) Estudi de la mobilitat dels mestres a la comarca de l'Alt Empordà des de 1939 a 1949. Dins *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* (1a ed., Vol. 27, p. 229-252). Figueres: Institut d'Estudis Empordanesos.

LUCENA, R. (1999). *Historia de la Educación en la España Contemporánea* (1a ed.). Madrid: Acento Editorial.

MARQUÈS SUREDA, S. (1993). *L'escola pública durant el franquisme: La província de Girona (1939-1955)* (1a ed.). Barcelona: PPU.

MARQUÈS SUREDA, S. (2002). *L'escola a Catalunya durant el segle XX: El testimoni de les germanes Macau Julià* (1a ed.). Girona: dLleure.

MARQUÈS, S. (2004). Sobre la reconstrucció de la biografia dels mestres. Les aportacions de la història oral. *Temps d'Educació*, 28, 95-107.

MARQUÈS, S. FEU J. i PUJOL D. (2005). *L'escola* (1a ed.) Girona: Diputació de Girona/Caixa de Girona.

MELLADO, S. (2002). *L'escola de Bàscara durant la primera meitat del segle XX*. Girona: Universitat de Girona. Treball de l'assignatura d'Història de l'Educació dels estudis de Pedagogia. Curs 2001-02.

MESTRAS i MARTÍ, LL. M. (1983). *L'aportació gironina al desenvolupament de la pedagogia catalana* (1a ed.) . Girona: Diputació de Girona.

MONÉS I PUJOL-BUSQUETS, J. (1984). *L'escola a Catalunya sota el franquisme* (2a ed.). Barcelona: Rosa Sensat/Edicions 62.

MORET R. M. Aproximació a la realitat escolar a Rabós d'Empordà durant el període (1857-1975). Dins *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* (1a ed., Vol. 30, p. 387-417). Figueres: Institut d'Estudis Empordanesos.

MORET, R. M. i MALLÉN, M. (2002). *L'ensenyament a Agullana: Quatre segles d'escola rural* (1a ed.). Girona: dLleure.

Pedagogia a Catalunya: Nadala-Any XXXIII (1a ed.). (1999). Barcelona: Fundació Jaume I.

PUJADAS J. (1996). *L'ensenyament en la societat arbucienca (1592-1975)* (1a ed.). Gaiüses: Llibres del Segle.

RAMONEDA, J. (1999). El siglo, la memoria y los límites. *El País*, p. 3.

RIERA PAIRÓ, A. (1987). *El mercat dels tortells, origen i tradició* (1a ed.). Bàscara: Ajuntament de Bàscara.

RIERA PAIRÓ, A. (2001). *Bàscara* (1a ed.). Girona: Diputació de Girona/Caixa de Girona.

SARRAMONA S. MARQUÈS S. (1985). *¿Qué es la pedagogía?* (1a ed.). Barcelona: CEAC.

SUREDA, B. (1999). El segle XIX. Revolució industrial, Renaixença i educació. Dins *Pedagogia a Catalunya: Nadala-Any XXXIII* (1a ed., p. 16-24). Barcelona: Fundació Jaume I.

Un segle d'escola a Barcelona: Acció municipal i popular 1900-2003 (1a ed). (2003). Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Ediciones Octaedro.

Pàgines webs

Bàscara. Recuperat 10 agost 2007, des de <http://webspobles.ddgi.cat/sites/bascara/default.aspx>

CEIP Joan Reglà de Bàscara. Recuperat 24 d'abril 2008, des de <http://www.xtec.es/centres/b7000354>

La Ley Moyano de 1857. Recuperat 20 setembre 2007, des de http://www.personal.us.es/alporu/historia/ley_moyano.htm#leybases

MARQUÈS, S. (2008). *Ensenyament republicà vs ensenyament franquista: la repressió del magisteri*. Recuperat 19 març 2008, des de <http://www.memoriacatalunya.org/articles/art60.htm>

12. ANNEXOS

ANNEX NÚM. 1: **Exemple de graella a partir d'informació escrita**

ANNEX NÚM. 2: **Pauta per les entrevistes**

ANNEX NÚM. 3: **Exemple d'entrevistes**

ANNEX NÚM. 4: **Llistat de mestres de primària** (elaboració pròpia a partir del *Libro de maestros i Libro de maestras, 1900-1951*)

ANNEX NÚM.5: **Acta de la junta local de primera ensenyança del 26-3-1905**
(acusació al mestre Josep Duch)

ANNEX NÚM. 6: **Carta de sol·licitud de trasllat de Rosa Camps Vilà**

ANNEX NÚM. 7: **Cd amb fotografies d'alumnes, material, centre...**

ANNEX NÚM. 1: Exemple de graella a partir d'informació escrita

DOCUMENTACIÓ ESCRITA	ARXIU MUNICIPAL	LLIBRES ACTES REUNIONS D'ESCOLA
<p><i>Centre educatiu (edifici, transport, menjador, serveis complementaris...)</i></p>	<p>1971: crèdit per reparació de les Escuelas y viviendas Srs Maestros (25.000 ptes)</p> <p>1972: necessitat de crear una aula per a pàrvuls (projecte construcció)</p> <p>1973: reparació casa de la mestra (pintar, instal·lació elèctrica)</p> <p>20 març 1973: clausura Catedra de la Sección Femenina</p> <p>24 gener 1973: adquisició de terrenys del camp municipal</p> <p>maig 1974: terreny ampliacions escolars (Grupo Escolar)</p> <p>1974: obres de conservació i reparació Escoles de Bàscara³⁸</p> <p>26 juny 1976: instal·lació cuina menjador escolar; es veu la necessitat d'un local adjunt</p> <p>18 octubre 1979: es neteja l'Escola</p> <p>7 octubre 1981: construcció ampliació de 4 unitats d'EGB</p> <p>1981-82: es comença a parlar de la "guarderia2</p> <p>7 juliol 1983: subvencions per la pista esportiva (s'allarga fins 85)</p> <p>1982-83: es reforma l'Escola</p>	<p>1983: es demana un informe sobre l'estat de les obres; punt sobre el nom de l'Escola</p> <p>1987: decret de zones escolars</p> <p>1989: es parla del tancament de l'Escola de Pontós; es recomana acollir-se a la zona si es publica el decret per obtenir un mestre de suport</p> <p>5 juny 1989: s'acorda no tirar endavant la constitució de la zona escolar (es disposa memòria curs 89-90)</p> <p>gener 1990: serveis territorials elabora PEC per escoles que no en tenen</p> <p>1993: constitució de 5 noves zones escolars (E. Bàscara no està constituïda en cap d'elles)</p>

³⁸ S'adquireixen uns terrenys per a construccions escolars, els tràmits acaben 1975.

	<p>6 octubre 1983: subvenció per la Guarderia Infantil de B. compromís per tot el curs</p> <p>2 febrer 1984: inauguració de l'Escola</p>	
<p><i>Aspectes organitzatius (horari, distribució espai, organització classe...)</i></p>	<p>15 juliol 1977: nens/es de Vilademuls vénen a B.</p> <p>1981: decret que regula procés de constitució dels òrgans col·legiats</p>	<p>1972: acta del Consell Escolar per escollir el candidat a la Direcció de la Graduada Mixta de Bàscara (3 mestres)</p> <p>1982: reunió per constituir APA (representants dels pares i alumnes en els òrgans col·legiats)</p> <p>Curs 1983-84: acords per aprova RRI centre</p> <p>Setembre 1988: s'introdueixen esmenes PEC i queda pendent aprovar Consell Escolar</p> <p>Febrer 1989: reunió sobre la Reforma Educativa</p> <p>26 juny 1991: es demana començar a dos quarts de deu el curs 91-92</p>
<p><i>Aspectes lingüístics</i></p>	<p>18 abril 1978: classes de català, col·laboració Omnium Cultural de Figueres per impartir l'ensenyament del català durant uns quants mesos per les persones que hi estiguin interessades</p> <p>1982: Ajuntament s'adhereix a la campanya de normalització lingüística llengua catalana</p>	

	7 juny 1984 : sol·licitud Generalitat impartir classes de català, curs elemental per adults Bàscara i Orriols (s'aprova octubre)	
<i>Aspectes econòmics</i>	1973 : despeses per material, motor-bomba... pels col·legis 1979 : sol·licitud d'ajuda PIO (es donava a municipis menors de 10.000 hab.) per cursar BTX o FP. Millora del sistema de beques	
<i>Material escolar</i>	Juliol 1977 : adquisició de jocs per a les Escoles Nacionals (jocs del pati)	1983-84 : es decideix comprar una estació metereològica (15.000 ptes) 1986 : distribució del segon núm. de <i>Cabriola</i> , revista escolar de zona 1991 : adquisició de maletes pedagògiques
<i>Activitats ensenyament-aprenentatge</i>	2 febrer 1984 : col·laboració Escola B. organització del Cross Comarcal (es paguen medalles i cintes) 1985 : subvenció Club Bàsquet Bàscara	1983-84 : activitats la "Caixa a les escoles" 1983-84 : acords de la diada de fi de curs desembre 1987 : criteri a l'hora d'avaluar (5 nota mínima) abril 1988 : col·laboració organització concurs redacció i dibuix Pessebre de Bàscara

		7 novembre 1988 : acords sobre deures a casa 1990 : educació viària
<i>Ensenyament de les diferents matèries (didàctica)</i>		28 juny 1984 : es planteja necessitat de comptar amb professors especialistes en música i gimnàs (el mes de novembre del mateix any ja s'han trobat); necessitat de vigilar el transport escolar 1985 : jubilació de mossèn Ignasi 1987 : introducció de l'anglès com idioma modern setembre 1989 : canvi professors de música (Josep-dimarts) i religió (dilluns-mossèn) abril 1989 : hi ha mestra de suport 1990 : APA contracta nova mestra de música Pilar Sanz; religió continua venint el mossèn i pretecnologia ho deixa Pep Collell 1992 : atenció EAP quinzenal, pedagoga i logopeda
<i>Sortides i excursions</i>		1987 : informació excursió a Mallorca alumnes 7è i 8è
<i>Formació del professorat</i>		6 febrer 1989 : berenar pedagògic 1992-93 : seminaris a nivell de zona (constructivisme...)
<i>altres</i>	1985 : Casal d'Estiu per primera vegada	

ANNEX NÚM. 2: Pauta per les entrevistes

GUIÓ DE REFERÈNCIA PER LES ENTREVISTES (BLOC 1: persones que han estat subjectes d'una vivència escolar durant la seva infància i adolescència, sense ocupar càrrecs professionals en educació)

DADES PERSONALS DE L'ENTREVISTAT/DA*

Nom i cognoms

Edat

ÀMBIT FORMAL (educació escolar)*

Història escolar individual (edat en què començà l'escolarització, canvi de centres, estudis realitzats...)

Absència d'escolarització (causes, grau d'instrucció al marge de l'escola...)

Ingrés en el centre (sistema de selecció de l'alumnat, condicions d'ingrés...)

➤ ***Centre educatiu:***

- Característiques del centre on va assistir (titularitat, sistemes de finançament, característiques de l'alumnat...)
- Edifici o local (ubicació, nombre aules, usos, dimensions de l'aula, condicions sanitàries, exteriors de l'edifici...)
- Serveis que oferia el centre (ensenyances complementàries, transport...)
- Mobiliari escolar (mobles, ús que se'n feia...)

➤ ***Aspectes organitzatius: (tenir en compte que es relaciona amb la metodologia)***

- Horari i calendari escolar (períodes vacacionals i lectius...)
- Organització de la classe (unitària o graduada- criteris de graduació, nombre alumnes...)

- Distribució de l'espai dins l'aula (lloc que ocupava el mestre i el de l'alumnat, distribució de pupitres...)

➤ ***Qüestions lingüístiques:***

Llengua d'ensenyament

Llengua d'ús i de relació entre companys/es

Costums lingüístics a l'escola

Qüestions de repressió idiomàtica

Ensenyament del català i d'altres llengües

➤ ***Aspectes econòmics*** (cost de l'ensenyança, beques...)

➤ ***Aspectes metodològics:***

Material

Material escolar (descripció, ús, propietat...)

Material didàctic (descripció, ús, procedència...)

Llibres de text (quins s'utilitzaven, descripció, propietat, ús...)

Llibres a l'escola (biblioteca, sistemes de préstec...)

Publicacions escolars (descripció, periodicitat, sistemes d'impressió, finançament i distribució)

Ensenyament-aprenentatge

Qüestions generals instrucció³⁹ (activitats del professorat i de l'alumnat)

Sistemes d'avaluació i control de l'ensenyament (descripció, freqüència, qualificacions...)

Disciplina (classes de premis i càstigs, causes, controls d'assistència, sistemes d'ordre, causes d'expulsió...)

---

³⁹ Interessa que l'entrevistat descrigui detalladament les tècniques emprades per a l'ensenyança: com explicava el mestre, ús de la pissarra, presentació de la lliçó, motivació dels alumnes, sistemes per a mantenir l'atenció, intervenció dels alumnes, sistemes i models d'intervenció, solució dels dubtes, exemples que presentava i freqüència, gesticulació durant l'explicació. Activitats de l'alumnat: individuals i col·lectives, els exercicis dins classe i a casa, l'estudi i els documents que s'empraven ...

Integració i separació de l'alumnat en funció del sexe (classes mixtes o separades, diferències de currículum, altres elements de segregació o d'integració...)

Ensenyament de les diferents matèries⁴⁰ (es pot posar accent en alguna de les didàctiques → música, contes i narracions, teatre...)

La pràctica religiosa a l'escola (qui s'encarregava de l'ensenyança, tipus d'activitats i pràctiques, exemples morals i religiosos...)

Ensenyança política, urbanitat i civisme (actitud política del mestre i de l'escola, participació en activitats cíviques, exercicis pràctics...)

Activitats de recuperació (classes particulars, freqüència, persones que les impartien...)

Sortides i excursions (freqüència, llocs, criteris d'elecció, ús didàctic...)

Temps lliure a l'escola (descripció activitats, jocs, esports, participació del mestre...)

* Demanar: fotos, papers, quaderns, llibres...

---

⁴⁰ Tècniques i mètodes que s'empraven. Ensenyança de les assignatures per edats. Material que s'utilitzava per a l'ensenyament de les diverses matèries, exercicis pràctics...

GUIÓ DE REFERÈNCIA PER LES ENTREVISTES (BLOC 2: persones que han participat en tasques educatives i formatives –mestres-)

DADES PERSONALS DE L'ENTREVISTAT/DA*

Nom i cognoms

Lloc i data de naixement

Professió (ocupacions dels pares)

Estudis realitzats (on?)

FORMACIÓ

Història formativa individual (quan inicia formació de mestre/a, on...)

Proves d'accés-ingrés al cos de mestres

Professorat

Matèries

Clima i relació

LA SEVA VIDA PROFESSIONAL

Trajectòria professional global (centres on ha exercit, durant quants anys...)

Exercici professional a l'escola de **Bàscara**:

► Centre:

- Edifici o local (ubicació, nombre aules, usos, dimensions de l'aula, condicions sanitàries, exteriors de l'edifici...)
- Serveis que ofería el centre (ensenyances complementàries, transport...)
- Mobiliari escolar (mobles, ús que se'n feia...)

► Qüestions lingüístiques:

Llengua d'ensenyament

Llengua d'ús i de relació entre companys/es

Costums lingüístics a l'escola

Qüestions de repressió idiomàtica

Ensenyament del català i d'altres llengües

► *Aspectes econòmics* (cost de l'ensenyança, beques...)

► *Aspectes organitzatius i metodològics:*

Organització espai-temps

Organització de la classe (unitària o graduada- criteris de graduació, nombre alumnes...)

Distribució de l'espai dins l'aula (lloc que ocupava el mestre i el de l'alumnat, distribució de pupitres...)

Horari i calendari escolar (períodes vacacionals i lectius...)

Ensenyament-aprenentatge

Qüestions generals instrucció (activitats del professorat i de l'alumnat)

Sistemes d'avaluació i control de l'ensenyament (descripció, freqüència, qualificacions...)

Disciplina (classes de premis i càstigs, causes, controls d'assistència, sistemes d'ordre, causes d'expulsió...)

Integració i separació de l'alumnat en funció del sexe (classes mixtes o separades, diferències de currículum, altres elements de segregació o d'integració...)

Ensenyament de les diferents matèries (es pot posar accent en alguna de les didàctiques → música, contes i narracions, teatre...)

La pràctica religiosa a l'escola (qui s'encarregava de l'ensenyança, tipus d'activitats i pràctiques, exemples morals i religiosos...)

Ensenyança política, urbanitat i civisme (actitud política del mestre i de l'escola, participació en activitats cíviques, exercicis pràctics, resolució de conflictes...)

Activitats de recuperació (classes particulars, freqüència, persones que les impartien...)

Sortides i excursions (freqüència, llocs, criteris d'elecció, ús didàctic...)

Temps lliure a l'escola (descripció activitats, jocs, esports, participació del mestre...)

Característiques de la casa familiar

▶ ***Relació amb les famílies***
Actitud dels pares davant l'escola

▶ ***Equip de professors***
Treball en equip (tasques, funcions...)
Clima
Formació contínua

VALORACIÓ PERSONAL DEL SEU PAS PER L'ESCOLA DE BÀSCARA

* Demanar: fotos, papers, quaderns, llibres...

ANNEX NÚM. 3: Exemple d'entrevistes

DADES PERSONALS DE L'ENTREVISTAT/DA*

Nom i cognoms

Edat: 88 anys

(va començar anar a escola quan tenia 4 anys)

ÀMBIT FORMAL (educació escolar)*

➤ ***Centre educatiu:***

L'escola estava situada al C/Major. Hi havia dues aules: una pels nens –al primer pis- i l'altra per les nenes –al segon pis.

Eren dues sales grans. Tenia una tarima per la mestra i taules llargues de fusta on hi cabien tres o quatre nenes. Hi havia lluminositat, les finestres donaven al C/del Mar.

➤ ***Aspectes organitzatius: (tenir en compte que es relaciona amb la metodologia)***

- Horari i calendari escolar: de 9 del matí fins a les 12 i de 2 de la tarda fins a les 4. Hi havia vacances a l'estiu, però no recordo vacances per Nadal i Setmana Santa.

Per poca cosa no anàvem a col·legi. Ningú et venia a buscar. Es tenia feina a casa, anar a engegar...

- Organització de la classe: era unitària

- Distribució de l'espai dins l'aula: la mestra estava col·locada al davant i les alumnes per fileres.

➤ ***Qüestions lingüístiques:***

La llengua d'ensenyament era el castellà, però la llengua d'ús i de relació entre companys/es era el català.

S'escrivia molt en castellà.

Durant la República es va passar a fer tot en català. Teníem una mestra molt catalanista que ens feia llegir i dir poesies en català.

➤ *Aspectes econòmics* (cost de l'ensenyança, beques...)

➤ *Aspectes metodològics:*

Material

Es feia servir l'enciclopèdia, on tot era allà mateix. No hi havia llibres de text i de lectura. Tampoc hi havia biblioteca.

Es tenien uns quaderns de sumar, restar, multiplicar...

Ensenyament-aprenentatge

Quan s'arribava a classe es començava donant la lliçó. Ens posàvem al voltant de la taula i es preguntava la lliçó. Qui ho sabia passava al davant. Després s'agafava l'enciclopèdia i la mestra explicava. Cadascú feia la feina. La senyoreta estava asseguda hi anava corregint allò que fèiem. Es feien moltes còpies.

Havia tingut tres mestres: D Justina, Enriqueta i la Dolors. La primera era més gran i les altres dos eren més modernes. Hi havia respecte i confiança cap a la mestra.

Hi havia càstigs i eren molts de cara la paret, picar els dits amb un regle... Aquella època érem molt temorosos.

Els nens i les nenes estàvem separats i no ens trobàvem. Les classes eren separades. Les nenes fèiem labors i els nens no.

Les assignatures eren: gramàtica, matemàtiques, geografia, història, dibuix i a les tardes labors (es feia ganxet, puntes al coixí...).

S'ensenyaven contes i cançons.

S'ensenyava la doctrina una mica a l'escola i una mica el mossèn. Anàvem a doctrina els diumenges. Hi havia assignatures que ens ensenyaven a comportar-nos bé, a respectar la gent.

No hi havia classes de recuperació. Tothom s'espavilava i anaven seguint el que es feia. Si no se sabia fer, es passava.

- El canvi de l'escola de la República es va notar sobretot en la llengua i en la religió (no n'hi havia).

DADES PERSONALS DE L'ENTREVISTAT/DA*

Nom i cognoms

Edat: 87 anys

(va començar l'escolarització als 5 anys)

ÀMBIT FORMAL (educació escolar)*

➤ ***Centre educatiu:***

L'escola estava situada al C/Major. Hi havia dues aules: al primer pis els nens i les nenes a sobre.

Els 8 o 9 anys vam estrenar les escoles noves.

➤ ***Aspectes organitzatius: (tenir en compte que es relaciona amb la metodologia)***

- Horari i calendari escolar: de 9 del matí fins a les 12 i de 2 de la tarda fins a les 4.

El dijous a la tarda era lliure.

Hi havia vacances a l'estiu (juny-juliol-setembre).

Anàvem al col·legi sempre.

- Organització de la classe: era unitària

- Distribució de l'espai dins l'aula: per fileres

➤ ***Qüestions lingüístiques:***

Durant la República, del 31 al 39, es va començar a ensenyar en català. Estudiàvem les dues llengües: català i castellà. Durant la República, llegíem en català i ens feien traduir-ho en castellà i al revés també (llegíem en castellà i ho traduïem al català).

➤ ***Aspectes econòmics (cost de l'ensenyança, beques...)***

➤ ***Aspectes metodològics:***

Material

Llegíem llibres. *La Terra Catalana, Países y mares...*

Teníem llibretes.

Ensenyament-aprenentatge

Als matins feien dir la lliçó i es feien problemes. Deu o dotze nens es col·locaven al voltant del mestre i preguntava la lliçó i puntuava. Qui ho sabia passava al davant. A la tarda els grans feien llegir els petits.

Es feia servir poc la pissarra. A vegades es feia un dictat a la pissarra i s'havia de copiar.

No hi havia exàmens.

Alguna vegada et picaven els dits de la mà amb una branca d'olivera o un regle. No ens havien pegat mai. Els que no sabien la lliçó el dissabte li feien escombrar l'escola.

Quan va esclatar la guerra van obrir un tampanell, una porta (la que separava les nenes dels nens). El frare Brugué va començar a barrejar nens i nenes a conferència. Quan les nenes feien labors, nosaltres llegíem.

Durant la guerra el mestre ens va ensenyar a escriure amb la mà esquerra perquè deia que podíem perdre la dreta.

No hi havia classes de música, ni tampoc s'explicaven contes. Tampoc hi havia gimnàs només jugàvem.

Els dissabtes als matins et feien dir el rosari. Acabada la guerra el capellà anava a classe un dia a la setmana.

Recordo especialment les conferències. Es feia conferència als migdies i els vespres (de franc a l'hivern i la resta de l'any als migdies era pagant).

No hi havia sortides i excursions.

A les hores de pati jugàvem a futbol, a mistri...

- Als 14 anys ja plegàvem i podíem anar aprendre l'ofici.

DADES PERSONALS DE L'ENTREVISTAT/DA*

Nom i cognoms

Edat: 36 anys

(va començar anar a escola quan tenia 4 anys i, al principi, no li agradava gens).

ÀMBIT FORMAL (educació escolar)*

➤ ***Centre educatiu:***

Recordo abans de remodelar l'edifici. Estudiàvem al menjador i després, quan van remodelar l'edifici, vam anar als baixos de can Sala. Se sentia molt soroll. Ens van pintar els vidres perquè no badéssim tant. Hi vam anar tot un curs.

➤ ***Aspectes organitzatius: (tenir en compte que es relaciona amb la metodologia)***

- Horari i calendari escolar: 9 a 12 i de 3 a 5. El calendari era el mateix que ara.

- Organització de la classe: era graduada. Al principi anàvem tres cursos (2n, 3r i 4t) en una mateixa classe i després, a partir de sisè, vam passar a dos.

- Distribució de l'espai dins l'aula: era una sala gran amb una porta que dividia dues aules. Els tres cursos anàvem a la mateixa aula. Estàvem col·locats per fileres de dos en dos, per cursos, i deixàvem un passadís al mig. La mestra tenia la taula al costat de la pissarra i estava asseguda al costat dels de quart.

La pissarra ocupava tot el pany de la paret i es dividia en tres espais (un per cada curs).

Teníem una estufa de llenya que un dia es va desmuntar i va fer molt fum.

Quan van canviar l'escola, es va portar mobiliari nou. Les taules marrons de ferro es van canviar per les verdes.

➤ ***Qüestions lingüístiques:***

La llengua d'ensenyament va ser sempre el català. Les classes de geografia durant un temps es van fer en castellà.

Es feia francès a partir de 5è o 6è.

La llengua d'ús i de relació entre companys/es també era el català.

➤ *Aspectes econòmics* (cost de l'ensenyança, beques...)

➤ *Aspectes metodològics:*

Material

Hi havia llibres de text, un per a cada assignatura. Però de català i castellà, durant un temps, no hi havia llibres sinó fitxes que preparava el mateix mestre. Hi havia biblioteca a l'aula i es feien llegir llibres mensualment. Es preguntava un capítol a l'atzar que s'havia de resumir.

Es feia una revista escolar. Hi col·laborava tota l'escola i sortia a finals de curs.

Ensenyament-aprenentatge

Va notar un canvi important en la manera d'ensenyar dels mestres. En va tenir cinc: Dolors, Remei, Jordi, Jaume i Àngel.

Es feien deures a casa i llavors es corregia a la pissarra. Es corregia sempre.

Amb la Remei es preguntava la lliçó: drets al voltant de la taula, de primer a l'últim es preguntava la lliçó i el càlcul. Aquell que ho sabia, avançava.

S'avaluava a partir d'exàmens i hi havia uns butlletins a finals de cada trimestre.

Hi havia càstigs. Amb la Remei es feien línies, anar de cara a la paret...

Les classes sempre havien estat mixtes. No hi havia diferències en el currículum, però durant un temps –amb la Remei- les nenes feien labors i els nens no.

Vam començar a tenir horari a partir de cinquè. Abans no ho recordo. Les tardes es dedicaven a fer cal·ligrafia i dictat. I un cop a la setmana labors.

Les assignatures que li agradaven més era la geografia i la història. Tenien mapes d'Espanya física i política i s'havien de dir els rius, les ciutats més importants... de memòria, fent una cantarella.

Haviem tingut professora de música i de gimnàs cap al final. Al principi ho feia el mateix mestre.

Amb l'Àngel es feien experiments al laboratori.

Es feien moltes activitats: sortides i excursions, teatre per anar a Mallorca, etc.

Les classes de religió les feia el mossèn un cop per setmana.

Les classes particulars es feien fora de l'escola.

Es feien esports. Els dissabtes anàvem a cross, atletisme i també havíem fet bàsquet. S'hi anava el dissabte al matí. També, durant un temps, havíem anat a aprendre a nedar.

- Té un record positiu de l'escola.
- Va notar molt el canvi de l'escola a l'institut de Figueres. La majoria d'alumnes van poder tenir educació secundària.

DADES PERSONALS DE L'ENTREVISTAT/DA*

Nom i cognoms

Edat: 59 anys

ÀMBIT FORMAL (educació escolar)*

➤ ***Centre educatiu:***

Hi va haver una remodelació: es van canviar els finestrals de fusta per una altres de porlen.

L'edifici era correcte per l'època. Hi havia dues aules grans, dues sales iguals.

No hi havia ni transport ni menjador.

➤ ***Aspectes organitzatius: (tenir en compte que es relaciona amb la metodologia)***

- Horari i calendari escolar: de 9 a 12 i de 3 a 5. Els dissabtes al matí també hi havia classe.

- Organització de la classe: unitària

- Distribució de l'espai dins l'aula. Hi havia taules de fusta amb un tinter. A cada taula hi cabien dues nenes. Hi havia quatre fileres de taules distribuïdes per edats.

➤ ***Qüestions lingüístiques:***

La llengua d'ensenyament era el castellà.

La llengua d'ús i de relació entre companys/es era el català.

La mestra parlava en català. També es resava en català.

➤ ***Aspectes econòmics (cost de l'ensenyança, beques...)***

➤ ***Aspectes metodològics:***

Material

Es feia servir una enciclopèdia. També hi havia llibre de lectura. Es feien servir uns quaderns de dues ratlles per escriure i fer sumes.

També tenien mapes i cossos geomètrics de fusta que nosaltres vam estrenar i poca cosa més.

No hi havia biblioteca.

Ensenyament-aprenentatge

El primer que es feia quan s'arribava a escola era posar-se la bata. Es feien les explicacions amb l'ajuda de la pissarra. Es feien molts dictats. Hi havia dues llibretes i una servia per passar a net allò que estava bé. Sovint es feia el dissabte al matí.

Les grans fèiem llegir a les més petites.

L'avaluació es feia a través d'unes cartilles amb puntuació numèrica. No hi havia exàmens. Es corregia diàriament. Es deixaven les llibretes i la mestra corregia en vermell.

Hi havia disciplina. Fins i tot alguna bufetada alguna vegada. La mainada era més temerosa que ara.

Les classes eren separades: la unitària de nens i la de nenes però quan van remodelar l'escola es van ajuntar nens i nenes.

Hi havia diferents assignatures: geografia, història d'Espanya, gramàtica, història sagrada, matemàtiques, labors. Al principi es feien classes de labors a les tardes i després es va deixar de fer.

Cada primer divendres de mes s'anava a combregar. La mestra també anava a missa el diumenge i seia sempre al darrere. Hi havia molt respecte. Cada dia es començaven i s'acabaven les classes resant. L'assignatura de religió es feia dissabte al matí (es resava el rosari...).

No hi havia activitats de recuperació. No hi havia alumnes que anessin més endarrerits. Si algú no seguia, no ens n'adonàvem.

A l'hora del pati els nens jugaven a futbol i les nenes a encistellar, a fer casetes...

- En general té un bon record de l'escola, especialment d'una mestra, la senyoreta Cadenas que era molt dolça.

DADES PERSONALS DE L'ENTREVISTAT/DA*

Nom i cognoms:

FORMACIÓ

Història formativa individual (quan inicia formació de mestre/a, on...)

Primer curs que exerceix a l'escola de Bàscara: curs 1982-1983

LA SEVA VIDA PROFESSIONAL

Exercici professional a l'escola de Bàscara:

► Centre (edifici, serveis i mobiliari):

S'ha afegit un mòdul prefabricat el curs 2003-2004; col·laboració de AMPA i Ajuntament. Es va demanar l'any 2002 (?) Amb la qual cosa s'han guanyat dues aules i el fet de tenir una mestra més.

L'ús d'aquest mòdul no s'assigna a un curs concret, varia en funció del nombre d'alumnat (fins ara: parvulari -P4, P5; 1r)

Canvi en l'ús de l'espai → en el menjador es realitzen classes de religió

► Qüestions lingüístiques:

L'ensenyament s'ha fet sempre en català. Als primers cursos (anys 80) a més de l'ensenyament de la llengua castellana, es tenia l'obligació d'impartir dues assignatures més. Es van escollir: matemàtiques i gimnàstica. Es tenia un llibre (matemàtiques) en castellà tot i això les classes es feien en català.

► Aspectes econòmics (cost de l'ensenyança, beques...)

Hi ha una dotació econòmica per alumne/a (buscar com ha evolucionat). En aquests moments és de 8 €.

Diferents fonts de finançament: Departament Educació i AMPA

Es disposa de la justificació de comptes a ensenyament des del 1980 fins 1990 (possibilitat de buscar com ha evolucionat estat de comptes). En què s'ha invertit la dotació econòmica atorgada? Es tracta d'una part proporcional al nombre d'alumnat.

Dades econòmiques:

1) Dotació ensenyament

- 1982 justificar = 69.508 ptes
- 1983 = 72.340 ptes
- 1989 = 115.787 ptes
- 1990 = 423.670 ptes
- Curs 2004-2005 = 2.912 €

2) Dotació col·laboració pares

- Diners que s'inverteixen en material fungible per alumnat
- obertura escola= 50.000 ptes (retolació)

► *Aspectes organitzatius i metodològics:*

Escola graduada. Hi ha 2 cursos en la mateixa classe (?).

AGRUPACIÓ RURAL: el curs 1998-99 es va constituir agrupació rural. Es va voler així per tal de tenir especialistes (música, e. física, especial i anglès, que ja hi era).

Distribució de l'espai dins l'aula: diferents distribucions segons en nivell. Ha evolucionat la distribució de l'aula, abans hi havia més alumnes a cada una. Es distribuïen en columnes individualment o per parelles.

Agrupació per cicles que es manté fins l'actualitat.

Evolució de l'alumnat:

- 1982 → P5 = aproximadament 10 (no hi ha actes avaluació)

Cicle Inicial (1r i 2n) = 16

3r = 16; 4t = 10; 5è = 9; 6è = 8; 7è = 9; 8è = 8

El curs 1984 va començar el preescolar (P4-P5). Hi havia matrícula d'alumnes de P4 i no estaven escolaritzats per això una associació de pares fa promoure la "guarderia".

El pas de 7è i 8è a la secundària es va fer l'any 1996. El curs 1994-95 no hi havia 7è a l'escola, només sisè i vuitè. El curs 1995 1996 ja no hi havia ni 7è ni 8è. Aquest

curs la matrícula va baixar (50 alumnes).⁴¹ Hi va haver una pujada de la matrícula quan es va tancar l'escola de Pontós i es va suprimir la d'Orriols. Dels 50 alumnes (curs 95-96) s'ha passat als 76. Fa tres anys que hi ha una mestra més.

Professorat:

Actualment es disposa de 8 mestres: 5 (directora i mestres tutores) i 3 especialistes.

Distribució de grups:

Escola cíclica: 5 grups (3 de primària i 2 d'Infantil)

Es fan desdoblaments. La incorporació d'una mestra més ho ha permès. Fa tres anys que el català i les matemàtiques es desdoblen per cursos.

Horari i calendari escolar: l'establert, festes locals

Ensenyament-aprenentatge

Activitats mestra i alumnat. Ensenyança i funcionament a partir del llibre de text; explicacions de la mestra i realització dels exercicis; posteriorment correcció compartida. Ús de fitxes (al principi no eren fotocopiades⁴²) sobretot en el cas de les llengües. Realització de redaccions; treballs individuals i algun de compartit.

Material. Actualment es disposa de més material: reproductors (abans només casset).

Realització de deures periòdics a casa; posterior correcció a classe.

Sistemes d'avaluació a partir d'exàmens; cada trimestre, de totes les àrees llevat la plàstica, pretecnologia, música. Entrega d'un full d'avaluació als pares que s'havia de retornar signat.

Càstigs pocs i basats sobretot en la còpia o el fet de no sortir al pati. Les causes eren sovint al desordre a classe, copiar en un examen... Diferents càstigs en funció del motiu.

Classes mixtes i no es feien diferències en el currículum.

---

⁴¹ CURS 2003-04 = 74; CURS 2004-05=76.

⁴² SISTEMA D'IMPRESSIÓ: la "coca" era una massa de gelatina i sucre desfeta amb aigua calenta (en el centre de recursos es pot adquirir la recepta), llavors amb paper carbó es podien fer les còpies. Així s'imprimien les fitxes i els exàmens.

Es va mantenir *l'ensenyament religiós* obligatori (durant aquests anys). Es feia un cop per setmana i venia el mossèn.

Educació física i musical. Els primers monitors van arribar el curs 1984 i depenien de l'AMPA.

Ensenyança política, urbanitat i civisme a través del mateix material de text; no hi havia destinada cap assignatura complementària. En alguns casos alguna activitat puntual.

Es posava l'accent en les *àrees instrumentals* (llengües i matemàtiques).

La biblioteca. Al principi es preveia un espai per habilitar-la però es va haver de disposar com a sala d'usos múltiples (aula Àngel). Actualment hi ha biblioteca aula.

El curs 1989-90/90-91 es va iniciar un projecte per dotar l'escola d'ordinadors. Hi va col·laborar AMPA. *L'ensenyament de les TIC* als últims cursos. S'utilitza l'ordinador com un recurs de cada àrea. El curs vinent es vol fer el català a l'aula d'informàtica.

Activitats extraescolars: informàtica, mecanografia, anglès. Ho comença organitzant l'AMPA.

Sortides i excursions: sortida de fi de curs i excursions aprofitant alguna festa senyalada (dijous gras...). ACTIVITATS:

- Setmana cultural, evoluciona com a setmana temàtica, es tria un tema i es fan treballs i tallers sobre aquest a totes les edats (es fan grups mixtes segons edats)/ temes: *les plantes, la diversitat, el reciclatge, l'alimentació, hort...*
  - S'ha fet alguna activitat relacionada amb l'entorn del poble (visita a la depuradora)
-
- Les diferents fonts de finançament incideixen en els recursos i la metodologia (afegir a la reflexió).

► ***Relació amb les famílies***

En general bona actitud dels pares vers l'escola. Hi solia haver una entrevista anual i informes per escrit quan era necessari.

S'ha procurat augmentar-ne la participació (objectiu de l'escola). Algunes mares han organitzat tallers de creació artística durant la setmana temàtica: mare de la Cloe i la Rosa. Es volia que veiessin altres persones i maneres d'ensenyar. Primerament es van llogar monitors per realitzar els tallers i es va decidir no contractar-los més.

► ***Equip de professors***

Activitats de formació contínua exigides pel Departament d'Ensenyament (ara Educació) i algun curset voluntari.

VALORACIÓ D'UNA ETAPA EDUCATIVA CONCRETA

Destacar els canvis fruit de la LOGSE:

- evolució del tipus de text
- sortides
- inici de les colònies (primer 5è i 6è i s'hi van afegint els altres)
- canvi en l'orientació de l'ensenyament: treballar més procediments i més valorats que els conceptes
- processos d'avaluació interna
- l'últim curs el sisè, fa que l'entitat del grup canviï (protagonistes)
- major qualitat en la formació del professorat

DADES PERSONALS DE L'ENTREVISTAT*

Nom i cognoms:

* el primer any no vivia a Bàscara fins que les cases dels mestres van quedar lliures.

FORMACIÓ

Història formativa individual: arriba a l'escola el curs 1980-81; prèviament havia estat a Sarrià de Ter.

Estudia a la Normal de Girona; segona promoció-última promoció Franco (1975-1976). Diplomant Professorat de Formació General Bàsica: Especialista en Educació General Bàsica. Especialistes segons àrees (Ciències Naturals, Matemàtiques, Català)

Trajectòria:

- 1- substitut a Banyoles ("Baldiri Reixac", un mes). Naturals a tots els cursos de sisè.
- 2- Caldes de Malavella
- 3- Roses
- 4- Oposicions (no aprova)
- 5- Substitut a Santa Eugènia (gimnàstica a 3r de bàsica)
- 6- Aprova oposicions; se'n va a Cervià de Ter com a provisional (6è, 7è i 8è)

LA SEVA VIDA PROFESSIONAL

Trajectòria professional global (centres on ha exercit, durant quants anys...)

Exercici professional a l'escola de Bàscara:

► Centre:

Disposició d'aules grans, + menjador (amb TV...).

Condicionants: aigua de la font que no era potable (van sortir les analítiques amb nitrats) i s'havia de tirar el clor al pou per tal que l'aigua fos potable. La calefacció va arribar tard.

Reflexió

* Durant aquells anys el mestre havia de realitzar moltes tasques a banda d'ensenyar: canviar bombetes, treure la cendra, encendre la calefacció...

► **Qüestions lingüístiques:**

L'ensenyament en català. Llengua vehicular i d'ús.

► **Aspectes econòmics (cost de l'ensenyança, beques...)**

Encara hi havia qui anava a treballar després de cursar EGB.⁴³ Cada vegada ha incrementat més el nombre d'estudiants que arriben a cursar BTX, més possibilitats a nivell econòmic.

► **Aspectes organitzatius i metodològics:**

Distribució per cursos:

Curs 1980-81 hi havia quatre mestres:

Àngel (definitiu a 5è i 6è)*

Remei (definitiu a 1r-2n-3r-4t)

Casimiro (definitiu a 7è i 8è)

Nuri Corominas (substituta preescolar). No hi havia aula de preescolar, en el menjador.

* L'Àngel feia les Ciències i la Gimnàstica de 7è i 8è (Casimiro).

Professorat: s'intenta que cadascú faci la seva especialitat.

Horaris segons la reglamentació (decidits a nivell de claustre). De 9 a 12; de 12 a 1 hora complementària ("permanència"). L'alumnat pagava 30 ptes. S'aprofitava per fer deures; exercicis de repàs... Hi havia molta gent.

A la una dinar i pati fins a les tres. De 3 a 5: lectiu.

Ensenyament-aprenentatge

Activitats mestre i alumnat. El mestre se servia d'un llibre de text. Era molt important el fet que l'alumnat treballés autònomament ja que a cada aula hi havia dos cursos. El mestre marcava la feina i mentre un grup treballava individualment en la realització dels exercicis, l'altre, escoltava les explicacions o bé corregia la feina feta.

---

⁴³ Opinió dels pares sobre la necessitat de la instrucció. Grau de motivació que va rebre l'entrevistat perquè assistís a l'escola. Actitud dels pares davant l'èxit o el fracàs escolar. Opinions dels pares sobre la utilitat de l'escola i la instrucció. Grau d'interès per l'escolarització: visites al mestre, control de les tasques escolars, etc.

Sistemes d'avaluació. A base d'exàmens, avaluació trimestral i anual. Els primers exàmens s'havien imprès amb "ciclostil" eina amb una tela de tinta. Dificultats de la "coca": cola de peix, sucre i aigua en una safata. Es compartia entre companys. Abans de la coca s'havia sol·licitat a l'Ajuntament la fotocopiadora i la cedia. La fotocopiadora va millorar la qualitat de les fitxes, exàmens...

Disciplina. El mestre volia trencar amb el tractament de "Don". Tutejar el professor però amb respecte. Guanyar-se l'autoritat i alhora ser proper a l'alumne/a. El tractament de "Don" imposava una distància. Al principi va topat amb la dificultat que els pares i companys de feina acceptessin el fet de tutejar-lo ("Àngel"). Valors dels mestres: a. donar exemple- ser un referent; b. sinceritat; c. treball constant i diari (portar la feina feta, complir una tasca...); d. Coherència; e. sentit de l'humor i en el seu moment treball seriós.

Classes mixtes.

Relació entre alumnat. Els grans preparaven coses pels petits, es feien activitats comunes entre diferents nivells; celebracions conjuntes.

Ensenyament de les diferents matèries

- Ensenyament de la llengua catalana : s'impartia cada dilluns a primera hora. Les matemàtiques també a la primera hora. Es feia una hora i mitja de matemàtiques i de llengua.
- Didàctica de les dues llengües: seguir una metodologia pautada que possibilités el treball autònom. Començar per un dictat, que un alumne/a escrivia a la pissarra. Es corregien les faltes (alumnes intercanviaven els dictats). S'incidien en unes faltes cada dia, mica en mica. Comentar-ne algunes i fer exercicis de reforç.
- Pretecnologia: un dia a la setmana; es va muntar un taller amb eines (fusta, suro...), el professor era en JORDI COROMINAS. S'hi feia un treball manipulatiu.
- Ciències: es disposava d'un laboratori. Treball a partir de l'experiència i la manipulació. El material estava tot classificat. A cada capsula hi havia una experiència. A fora es comptava amb l'estació meteorològica.

- Gimnàstica: als últims quatre cursos (5è i 6è/7è i 8è).

La pràctica religiosa a l'escola. S'anava a missa el primer diumenge de mes i es començava la classe després de la missa. Es va mantenir mentre hi va haver mossèn Ignasi. Dimecres de cendra?? A altres escoles aquesta pràctica ja no era vigent. Les classes de religió es feien un cop per setmana a l'escola.

Sortides, activitats a l'aire lliure i excursions. En Jaume Colomer va organitzar les primeres colònies escolars⁴⁴ amb dos cursos (5è i 6è). Eren colònies centrades en la història. Cada dia es treballava una part de la història.

Es feien sortides en bicicleta, a peu al "Gorg – Blau", a Mas Sibeques...

Viatges de fi de curs a Mallorca, amb dos nivells (7è i 8è); cada dos anys. Es triava Mallorca (dos mitjans de transport, diversió, experiència, preu) però es deixava escollir als alumnes. Contacte amb l'escola de Medinyà.

Festes. Ja se celebraven ("La castanyada", "Nadal", "Carnestoltes"; més tard es va incorporar el "Halloween" –quan es va establir l'anglès com a primera llengua estrangera-, fi de curs amb jocs de cucanya...).

Altres activitats. Trobades exalumnes (Sònia, Gemma, etc.). Obres de teatres (*El fantasma del castell*); danses; projeccions de cinema-documentals i introducció de la TV i el vídeo; participació en concursos televisius.

Català per adults a Bàscara i Orriols La finalitat era està preparat per aprendre en una societat canviant. L'Ajuntament fa la proposta d'uns cursos aprofitant un conveni amb el Departament de Cultura (ensenyament reglat). Va ser una experiència positiva, interessant. L'ensenyament es feia en grups reduïts (4 o 5 persones), mixtes –sexe i edat. se seleccionaven fitxes molt pràctiques (ex. fer el llistat de la compra...). L'objectiu no era passar un examen. Una sessió de català seguia el següent procediment: 1) Lectura –es podia haver fet a casa-; 2) comprensió –tenir en compte que ho havien après en castellà-; 3) lèxic –quines paraules no

---

⁴⁴ Preguntar a la Sònia Sala; quin curs???

entenien, buscar expressions i frases fetes; 4) gramàtica –verbs...5) jocs sobre el text i 6) exercici per tornar a veure què havia millorat en el procés. Tècnica de comparar dos resultats; mètode receptiu.

Menjador escolar. Els grans paraven la taula i la desaparaven. Se'n responsabilitzaven. També s'hi duïen a terme activitats: netejar maduixes, l'Àngel era l'encarregat de tallar el meló. La qualitat del menjar que preparava la Marina era excel·lent. Es triaven productes del poble, es tallaven allà mateix...

► ***Relació amb les famílies***

Actitud dels pares davant l'escola positiva. Implicació en tota EGB i a l'hora d'accedir al BUP o FP (pocs hi anaven).

► ***Equip de professors***

Formació contínua. Formació teòrica a La Normal i, posteriorment, cursos a les Escoles d'Estiu. Va fer algun curs sobre “experiències elements de la vida quotidiana”.

VALORACIÓ PERSONAL DEL SEU PAS PER L'ESCOLA DE BÀSCARA

Era la primera plaça definitiva i vaig intentar aportar un tarannà diferent.

- a. la música: incorporar instruments com la flauta
- b. la gimnàstica/ competicions (implicació amb el Consell Comarcal): cross, bàsquet femení federat, introducció futbol sala... Futbol contacte amb l'escola de Camallera.
- c. excursions: se'n feien algunes a peu per la natura, promoure-les
- d. viatges de fi estudi: intentar engrescar altres professors perquè hi participessin

DADES PERSONALS DE L'ENTREVISTADA*

Nom i cognoms:

FORMACIÓ

Història formativa individual (quan inicia formació de mestre/a, on...). Pare era mestre

LA SEVA VIDA PROFESSIONAL

Abans de Bàscara havia estat a Fortià

Exercici professional a l'escola de Bàscara:

Va arribar a l'escola l'any 1967 (11 setembre) fins al juny del 2001.

DIRECCIÓ= Ha estat directora durant molts cursos:

30 setembre 1972 fins 1 juliol 1986⁴⁵ (parèntesis curs 86-87)

es reprèn el curs 1988 –1989 fins al 1992⁴⁶

a partir d'aquest any assumeix la secretaria⁴⁷ 1 juliol 1992 fins al 2001

► Centre:

Qüestió de la remodelació que va ser polèmica: es disposava d'uns terrenys per construir la nova escola (camp de futbol de baix, que tenia caràcter provisional). Hi havia hagut un projecte de construcció d'una escola i local social (on hi ha ara l'escola). El projecte havia estat iniciativa dels mestres i es va proposar a Ensenyament. Es compren un terrenys per construir una graduada de 8 unitats (havia de caure en algun lloc Camallera...; Paper de la Inspecció). No va ser possible; després amb EGB el plantejament va canviar.

De cop i volta, per vacances de Nadal (1982?) es va deshabilitar l'edifici per a remodelar-lo tot i que estava ben conservat perquè s'hi havia fet obres⁴⁸, *dins el*

---

⁴⁵ L'Àngel va assumir la direcció el curs 1986-87.

⁴⁶ L'Àngel torna a ser el director, quan ell se'n va passa la direcció a l'Isabel.

⁴⁷ Buscar: a les escoles rurals manca secretari, cap d'estudis a partir de vuit unitats.

⁴⁸ Les obres depenien del MEC, no de la Generalitat. El municipi hi havia d'invertir molt més.

*pressupost de l'Ajuntament. Es va fer sense informar els mestres; ensenyament tampoc en tenia coneixement.*⁴⁹

(la Remei m'ha donat força informació sobre els inspectors, són una altra font a tenir en compte: Sr Bastons va estar 40 anys de servei i el 1959 es va jubilar; Sr Mestres)

TRANSPORT ESCOLAR (Manel Esteba, Tomàs?, Dalmau): el curs 1964-65 (alcalde era Àngel Sala) el transport el portava Manel Esteba i es feia amb taxi (inspectora Anna Maria Oriol). Veure l'evolució que ha fet quant a recorregut, itinerari i procedència dels alumnes.

- Abans d'haver-hi transport venien alumnes de: Parets , Vilademuls, Hermedàs, Arenys = amb bicicleta o a peu
- Amb el transport escolar venien de tots els pobles anteriors a més de Vilajoan

Al tancament d'escoles properes ha influït en el transport:

- Galliners es tanca per manca de matrícula (marxa la mestra propietària)
- Vilademuls
- Orfes (problema Viader*) tancament per malestat del local, feia falta una remodelació (un any després de Galliners)

Novembre (any??) , passats setembre i octubre, ningú es volia fer càrrec del transport, cap companyia el volia agafar (posteriorment en Dalmau, iniciativa privada). Ara: continua transport escolar privat (subvencions??) al principi, però, la intenció era que fos municipal.

Itineraris: 1r= Calabuig; Hermedàs, Vilajoan... 2n= (més tard) + Pontós, Orriols; Actualment= Pontós (Sta Anna) Bàscara, Orriols

MENJADOR ESCOLAR: el curs 68 no estava condicionat (encarregat en Sánchez) es portava fent des del curs 65-66 (??). Preparava el menjar la mare de l'Amàlia. Anna Maria Oriol va prohibir que es continués en aquelles condicions. Es va

---

⁴⁹ Falta material. per Nadal es va treure la bibliografia de l'escola sense avisar els mestres. Falten els llibres de les dues unitàries (costat de Can Tonet) i llibre de registres, revistes, circulars...

preguntar al Bar Sala si se'n podria fer càrrec (la Pepi). No va ser possible i l'alternativa va ser Ca la Sion, del notari (preguntar: menús...). S'hi anava a menjar. El 1969 ja hi ha el nou menjador⁵⁰. Durant tres cursos hi va haver la Paca (fins el 1975). A partir del 1976: la Marina.

PARVULARI:

!! Fins al 1972 tenim dues unitàries. L'octubre de 1972 es parla de construir un nou local (podria funcionar de parvulari, però al final no és així). S'havien buscat locals; l'Ajuntament ofertava per habilitar el parvulari: la Sala Municipal i un local d'en Sala. Es va denegar (inspectora Berta?). Els dos locals eren lúgubres i van ser desestimats. El 1974 (quan es va anul·lar l'escola d'Orfes) va venir la Lolita Lloveras Carbó que tenia pàrvuls 5 anys.⁵¹ A partir del curs 1974-75 hi va haver les dues unitàries (Remei i Casimiro que es repartien 2n, 3r, 4t, 5è i 6è; es treballava per àrees) i el "Parvulari" (P5 i 1r). Aquesta distribució fins al 1983. Malgrat aquesta distribució encara no hi havia plaça definitiva de Parvulari, encara no estava creada la classe de Parvulari. S'havia creat sobre paper, però no portada a la pràctica fins Carme Planas. Amb la Lolita no funcionava com a Parvulari sinó que era una escola acoblada (molt alumnat + de 30). Amb la Carme Planas es va crear el Parvulari (primera parvulista reconeguda); plaça creada el curs 1984 tot i que abans de la remodelació ja se'n parlava, es veia com una necessitat.

(veure: quan es va desglossar l'escola??)

► *Qüestions lingüístiques:*

La llengua d'ensenyament era el castellà fins que el decret van rectificar-ho.

La llengua d'ús i de relació entre els nens/es era el català (estones de pati...). El català a nivell col·loquial.

S'impartia el catecisme en català.

Entre professorat, els primers anys, la llengua d'ús era el castellà (Casimiro).

---

⁵⁰ Consultar llibre d'Inspecció de l'any 1972.

⁵¹ Confirmar si el curs 1974-75 es va introduir el Parvulari (preguntar Depart. Educació); quina situació; quan es va crear la plaça definitiva (curs 1984??).

Qüestions de repressió idiomàtica

L'ensenyament del català i d'altres llengües venia marcat per llei i queda recollit a les reunions de claustre quan es va fer el pas d'una llengua a l'altra. Primerament es continuaven fent dues assignatures en castellà a més de la llengua castellana. El català es va anar introduint per àrees.

Curs 83-84 = reciclatge del català pels mestres

► *Aspectes econòmics (cost de l'ensenyança, beques...)*

► *Aspectes organitzatius i metodològics:*

Organització espai-temps

L'organització de la classe durant la primera època era unitària i es funcionava per àrees i, posteriorment, graduada⁵².

Distribució de l'espai dins l'aula (lloc que ocupava el mestre i el de l'alumnat, distribució de pupitres...)⁵³

Horari i calendari escolar (períodes vacacionals i lectius...): diferents segons època.

Primera època: el curs acabava el 15 de juliol (del 15 al 30 de setembre = matins; del 30 de setembre al 30 de juny = matí i tarda; 1 juliol al 15 = matins amb alumnes).

Vacances del 15 de juliol al 15 de setembre.

Última època (9 a 12 i de 3 a 5; a partir de les cinc es feien més hores per preparar l'ingrés o treure's un certificat d'estudis; fora de l'horari escolar s'ampliava l'horari a vegades fins a les 10.00 de la nit –marge flexible- durant aquesta estona es podia fer ús de l'escola. Les classes les havia impartides la Remei i algunes en Casimiro (Sánchez??)

---

⁵² Criteris de graduació?? (queda pendent)

⁵³ Veure les fotografies.

Ensenyament-aprenentatge

A partir de la remodelació de l'escola (1984):

- 3 aules (CI; CM; CS)
- 1 laboratori (classe de l'Àngel, sala d'usos múltiples)
- 1 biblioteca (habilita com a parvulari)

Llavors es posa un mestre més: JAUME COLOMER.⁵⁴ Posteriorment: JORDI COROMINAS (cicle inicial)

Organització per cicles (revisar):

- 1r i 2n (íntegre) = Isabel
- 3r i 4t =
- 5è i 6è =
- Àngel impartia les matemàtiques i les naturals de 5è, 6è, 7è i 8è. Francès: 7è i 8è??
- Remei impartia totes les àrees de 4t i 5è (?) i les socials i castellà de 7è i 8è.

4 anys, 5 anys i 1r = Isabel

2n, 3r, 4t, 5è = Remei

6è i 7è= entre l'Àngel i en Casimiro

Quan es va introduir l'anglès com a segona llengua es van produir canvis organitzatius (l'Àngel impartia tot el 7è i 8è llevat de l'anglès, feia les naturals de 5è i 6è).

Nombre d'alumnat: els primers anys la Remei en tenia 48.

BATXILLERAT I PREPARACIÓ INGRÉS A L'INSTITUT DE FIGUERES

(durant els primers anys que ella era a l'escola)

BTX⁵⁵ (Figuerola-Sánchez i Casimiro prèviament a la Remei): Hi havia unes disposicions que informaven dels passos necessaris per passar de l'escola primària a 3r (buscar-ho), començaven fent quart a Figueres.⁵⁶

---

⁵⁴ Mirar d'entrevistar-lo.

⁵⁵ Buscar matèries que s'impartien TÈCNiques MERCANTILS: càlcul, comptabilitat, cultura general, mecanografia, francès... Algunes matèries impartides en horari escolar ja servien.

TÈCNIQUES MERCANTILS. Les va començar la Remei. Tenia unes 15 persones. Organització en tres cursos (1r, 2n i 3r fins que la Inspecció va plegar). Els últims cursos s'hi dedicaven més hores (dues o tres).

Per passar de curs (seguir els criteris marcats per la legislació)⁵⁷ Professora-claustre-Consell Escolar (+vist-i-plau o no dels pares).

Qüestions generals instrucció (activitats del professorat i de l'alumnat)⁵⁸

PAPER DE LA INSPECCIÓ: més rígid i constant durant la primera etapa. Els inspectors venien cada dijous i preguntaven continguts als nens. Control dels mestres per part d'Inspecció/Ensenyament/Estat-l'Església i Falange. Les visites al centre eren habituals i no avisaven. Es comptava amb un quadern de rotació de matèries. Els inspectors preguntaven: "on estaves de les lliçons?"; preguntaven teoremes als nens... Per contra, sabien que podies consultar qualsevol cosa als inspectors. T'atenien quan tenies dubtes o problemes. Els mestres es desplaçaven o aprofitaven les jornades de formació. En els CCP hi havia molta relació amb els inspectors (a diferència ara: MARUJA ARNAU inspectora escriu llibres).

Integració i separació de l'alumnat en funció del sexe: coeducació (confirmar l'any 1975 ?? tot i que ja se'n parla el 1972)

LLIBRES I MATERIAL. Els primers anys es comptava amb l'*Enciclopèdia* (un mateix llibre on hi constaven totes les àrees)⁵⁹; després hi va haver un llibre per a cada àrea. S'han tingut diverses editorials: Vicens Vives; SM, Anaya; Santillana... La Remei veu diferències en les editorials pel que fa al contingut (més matèria a Santillana i SM). Al començament les àrees de Naturals i Socials estaven en un mateix llibre. Es solia triar; SM per les matemàtiques, català i castellà (en un primer moment). Posteriorment, per les llengües: Anaya i Santillana. *Què es valorava a*

---

⁵⁶ Entrevistar: Romans, Hurtós, Neus Prats...

⁵⁷ Hi ha hagut dues etapes diferenciades (passar de curs amb el vist-i-plau dels pares o sense).

⁵⁸ *(queda aprofundir): Sistemes d'avaluació i control de l'ensenyament (descripció, freqüència, qualificacions...)

Disciplina (classes de premis i càstigs, causes, controls d'assistència, sistemes d'ordre, causes d'expulsió...)

⁵⁹ La Remei em pot facilitar un exemplar.

l'hora d'escollir els llibres? Estructuració i sobretot el contingut. A més dels llibres es feien servir algunes fitxes complementàries.

Primera etapa: tenien una revista, venia donada per Falange, on s'hi podia trobar informació sobre: cuina, higiene, normes de convivència...

Ensenyament de les diferents matèries⁶⁰ : control de les matèries a partir del llibre de rotació. Importància formació moral, religiosa i política.

La ***pràctica religiosa a l'escola***: se celebraven les festes religioses marcades, commemoratives (celebració del patró Josep Calasanç...). Els diumenges s'acompanyaven els nens a missa; era una exigència. El primer diumenge de mes també s'anava a missa i es va mantenir fins tard. A tenir en compte que hi havia un inspector que era capellà (mossèn DORCA).

Ensenyança política, urbanitat i civisme: evolució al llarg dels anys, diferències significatives entre el primer tram i els segon. Des de Falange, hi havia el quadern de rotació de matèries. Hi havia més disciplina que ara (sentit horari, decència a l'hora de vestir, correcció al parlar...). Les mestres, Secció Femenina⁶¹, pautaven la gimnàstica. No van obligar a portar uniforme (els nens havien de saber formar).

Activitats de recuperació (classes particulars, freqüència, persones que les impartien...): algunes les impartien els mateixos mestres d'escola

Sortides i excursions: CEM organitzava sortides. Es feien excursions fora de l'horari lectiu (el curs s'acabava el 15 de juliol) i s'aprofitava la primera quinzena de juliol per fer la sortida de fi de curs. A l'ensenyança primària les excursions es feien amb la família. S'havia anat a: Montserrat, Poblet i Santes Creus, Núria, Puigcerdà, Montseny, Illa de Buda –Tarragona... Hi havia una excursió grossa a l'any. Era l'oportunitat perquè molta gent del poble –que no sortia gaire- conegués altres llocs.⁶² S'omplien dos autocars; unes 120 persones. Eren excursions espectaculars.

---

⁶⁰ Tècniques i mètodes que s'empraven. Ensenyança de les assignatures per edats. Material que s'utilitzava per a l'ensenyament de les diverses matèries, exercicis pràctics...

⁶¹ Presidenta PILAR COBERSI (viu al C/Lorenzana).

⁶² Entrevistar: Loreto, Cànida Savater, Consuelo Santana... i preguntar si tenen material fotogràfic

Insisteixo: sortida per molta gent del poble que no sortia i relació entre ells. Se sortia a les set del matí i es tornava a les 11 de la nit. Contextualització temporal:

Més endavant, amb Lolita-Casimiro-Remei, es va començar a fer una sortida cada trimestre relacionada amb les activitats.

Festes populars: la recuperació es va fer més tard (preguntar-ho). Se celebrava el “dijous darder” (s’anava a Orfes o Vilademuls...) *Quines festes es van mantenir o perdre?*

Temps lliure a l’escola: estones de pati (primera època més reduïdes de 20 min)

Activitats d’intercanvi amb altres escoles: a Camallera hi havia un Centre de Col·laboració Pedagògica?? (PEP COLLELL). Camallera-Ventalló-Sant Mori-Orriols (més tard Ant Miquel)-Vilamacolum. Estem parlant dels anys 90 aprox.⁶³ Tot i no ser de la zona l’escola de Bàscara participava en algunes reunions, anava al centre a buscar material, participava en algun curset... Aquest centre no depenia d’ensenyament sinó que buscava recursos a l’Ajuntament, ajuda de voluntaris... S’hi feien reunions cada mes. Bàscara volia constituir la seva pròpia zona escolar: Orriols-Pontós-Garrigàs-Borrassà (calia que s’hi afegissin Sant Miquel i Santa Llogaia per tal de tenir les escoles necessàries). Es va desestimar. Més endavant es va crear la ZONA ESPONELLÀ i Bàscara va quedar sense escoles. Camallera va ser una de les primeres escoles que va crear zona –ZER TRAMUNTANA-:

► *Relació amb les famílies*

Actitud dels pares davant l’escola:

Ha canviat molt amb el temps tant al relació com el tracte i l’actitud.

► *Equip de professors*

Paper de la direcció per afavorir el treball en equip (tasques, funcions...).

Clima

FORMACIÓ DEL PROFESSORAT. Paper dels Centres de Col·laboració Pedagògica que organitzava la Inspecció durant l’època franquista (franquisme tardà). Al principi es feien a Girona (Bàscara depenia del Partido Judicial de

---

⁶³ Buscar més informació sobre aquest tema. Informació sobre les ZER, beneficis que aporta. Bàscara no forma ZER.

Gerona⁶⁴). Tot i que a la primera etapa hi havia un control de la Inspecció més estricte, s'estimulava el professorat. S'organitzaven moltes activitats i seminaris i a la Remei li agradava anar-hi (*per com ho ha dit, certa enyorança*). Així es coneixien els mestres de les diferents graduades de Girona. Parlaves sobre les matèries (per ex. les labors...; experiments pedagògics, proves de lectura...). Organització d'una sessió CCP:

1r- Informació disposicions

2n- Assessorament pedagògic sobre un tema (material, beques, didàctica...)

3r- Intercanvi mestres

Arran d'aquí es comencen a organitzar les colònies escolars, habilitar centres de muntanya...

Durada de tot un matí (10.00 fins a la 1.00)

VALORACIÓ PERSONAL DEL SEU PAS PER L'ESCOLA DE BÀSCARA⁶⁵

Valoració positiva del seu pas per l'escola. Record, amb una certa enyorança, de la primera etapa ("hem millorat molt; ens hem tornat molt liberals"). Ha centrat aspectes de l'etapa franquista més positius:

- Centralització per part de l'estat, però ara tot depèn de Barcelona (centralització igualment) però més llibertat en els municipis a l'hora de fer obres...
- Reflexió al voltant de l'ús de l'espai; problemes ocasionats amb remodelació
- Més relació amb l'alumnat (es portaven a missa)
- Compayerisme entre professorat
- Valoració molt positiva de la formació rebuda en els Centres de Col·laboració Pedagògica
- Paper de la Inspecció (control però consulta)

---

⁶⁴ Demanar informació sobre quin Partit Judicial pertanyien els mestres.

⁶⁵ Entrevista molt interessant a l'hora de copsar els canvis, el pas d'una època franquista a la transició democràtica i consolidació d'aquesta i reflexió interessant entorn temes educatius.

ANNEX NÚM. 4: Llistat de mestres de primària
(elaboració pròpia a partir del *Libro de maestros* i *Libro de maestras*, 1900-1951)

ESCOLA DE NENS			
NOM MESTRE	DATA NOMENAMENT	DATA POSSESSIÓ	DATA CESSACIÓ
Josep Joan Sabat	1899?		
?	?		
D. José Duch Vial	1907?		
D. José Duch Vial	16-1-1912	20-1-1912	23-4-1913
D. José Duch Vial	18-4-1913	24-4-1913	2-1-1914
D. José Duch Vial	29-12-1913	3-1-1914	27-1-1915
Pedro Piferrer Ros	8-2-1915	12-2-1915	30-6-1915
Juan Vilajoliu Mir	22-5-1915	1-7-1915	31-8-1918
Juan Vilajoliu Mir		1-9-1918	
Juan Vilajoliu Mir		1-8-1919	
Juan Vilajoliu Mir		1-4-1920	
Juan Vilajoliu Mir		1-4-1921	
José Sanjuan Piferrer	4-8-1923	1-10-1923	30-9-1923
José Sanjuan Piferrer	11??/08/1924	1-7-1924	5-6-1930
Juan Ramiro Auseado	12-6-1930	14-6-1930	5-11-1930
Antonio Vila Guibernal	25-11-1930	27-11-1930	23-11-1930
Jaime Bosch Noguer	13-1-1930	24-1-1930	
Jaime Bosch Noguer	21-1-1931	24 enero 1931??	
Jaime Bosch Noguer	27-10-1932	1??/10/1932	
Jaime Bosch Noguer	24-1-1933	1-1-1933	
Jaime Bosch Noguer	30-12-1939	1-1-1940	31-1-1941
Joaquím Planas Comas	15-4-1941	15-4-1941	31-12-1942
Joaquím Planas Comas	25-4-1942	1-1-1942	31-12-1943
Miguel Rueda Morales	4-12-1943	1-1-1944	
Narciso de Puig Roca	18-11-1944	18-11-1944	
Narciso de Puig Roca	5-1-1945	1-1-1945	31-1-1945
José Tremoleda Martí	3-2-1945	5-2-1945	4-5-1945
Miguel Rueda Morales		5-3-1945	30-9-1945
Miguel Gomis Colls	20-9-1946	1-10-1946	
Miguel Gomis Colls	30-10-1947	30-10-1947	1-1-1947
Miguel Gomis Colls	21-4-1949	21-4-1949	1-1-1949
Miquel Cels ???			
Josep Salvatella Sunyer ???	curs 1960-1961???		curs 1960-1961
Xavier Sánchez Ribot	curs 1961???		
Casimiro Zamora de la Calle	curs 1968???		

ESCOLA DE NENES			
NOM MESTRE	DATA NOMENAMENT	DATA POSSESSIÓ	DATA CESAMENT
Emilia Carreras	1900-1905?		
Anna Solà	1905?		
Trinitat Valls i Sabat	1907?		
D ^a Justina Sagrera Pansión	9-9-1907	1-10-1907	31-1-1915
D ^a Justina Sagrera Pansión	5-3-1915	1-2-1915	31-8-1918
D ^a Justina Sagrera Pansión	5-3-1915	1-9-1918	
D ^a Justina Sagrera Pansión	1-8-1919	1-8-1919	
D ^a Justina Sagrera Pansión		1-8-1919	
D ^a Justina Sagrera Pansión		01/04/1921??	4-7-1924
D ^a Justina Sagrera Pansión	11-8-1924	1-7-1924	7-7-1924
Maria Pardos Nadal	6-9-1924	12-9-1924	31/08/1925??
Anna Tarrés Nogue	4-8-1925	1-9-1925	13-6-1930
Enriqueta Rovira Franquesa	28-6-1930	01/07/1930??	
Enriqueta Rovira Franquesa	20-1-1932	1-1-1932	4-3-1932
Dolores Sagrera Girbal	20-2-1932	8-3-1932	
Dolores Sagrera Girbal	24-7-1934	1-6-1934	14-10-1934
Rosa Camps Vilà	17-11-1934	19-11-1934	3-2-1939
Rosa Camps Vilà	20-8-1938	4-2-1939	31-12-1939
Rosa Camps Vilà	30-12-1939	1-1-1940	31-1-1940
Maria Soler Ferrer	29-4-1941	29-4-1941	31-1-1942
Maria Soler Ferrer	1-2-1942	1-2-1942	
Maria Soler Ferrer	25-4-1942	1-2-1942	30-9-1943
Francisca Camó ??		1-10-1943	31-12-1943
Maria Gené Roigé	4-12-1943	1-1-1944	
Maria Gené Roigé	5-1-1945	1-1-1945	
Maria Gené Roigé	1-10-1947	1-1-1947	
Maria Gené Roigé	25-2-1949	1-1-1949	1959??
Maria Teresa Cadenas	1958???		1 any
Àngels Planella Bernatallada	1959???	9-12-1959	03/03/1961???
Àngels Sánchez Campos	1962???		
Carme Turró Vicenç	1963???		1 any
Rosa Figuerola Pou		setembre 1964??	
Dolors Lloveras Carbó			
Remei Trull		11 setembre 1967	juny 2001

ESCOLA MIXTA			
NOM MESTRE	CICLE	DATA NOMENAMENT	DATA CESAMENT
Dolors Lloveras Carbó	Parvulari		1980???
Remei Trull	Cicle Mitjà/Cicle Superior	11 setembre 1967	juny 2001
Casimiro Zamora	Cicle Superior	1968	
Àngel Rodríguez i Molar	Cicle Superior	1980	
Isabel Oliveras i Vidal		1982	
Elisa Quintana	Cicle Inicial	curs 1983-84	
Carme Plana i Rafart	Pàrvuls	curs 1984-85	
Teresa Burcet i Vila	Cicle Inicial/parvulari	curs 1984-85	
Teresa Micaló	pàrvuls	27 juny 1985	curs 1986-87
Pere Baldellou	totes les àrees de segona etapa	setembre 91	
Jovima Benyto	cicle inicial	setembre 91	
Elvira Puigbert	substitueix Jovima Benyto		
Margarida Pagès	5è i 6è	1992	
Anna Triola		1993	

ANNEX NÚM. 5: Acta de la junta local de primera ensenyança del 26-3-1905

(acusació al mestre Josep Duch)

puo se diere lectura del Real Decreto del Ministerio de In-
strucción pública y Bellas Artes de fecha dos de Septiembre de
mil novecientos dos al objeto expresado, lo cual verificado por mi
el infrascrito secretario, de orden del Sr. presidente, la Junta local de
instrucción pública de este Distrito, enterada y fijándose en
particular en lo estatuido en los párrafos 8.º, 9.º y 10.º del
mentado Real Decreto, acuerdan declarar; que si bien por
su parte procuran tenga debido cumplimiento lo dispuesto
en el expresado párrafo 8.º del art. 25 de dicho Real Decreto
y que están dispuestos también a secundar y dar efecto cum-
plimiento a lo ordenado por el párrafo 10.º del repetido artícu-
lo 25 del Real Decreto citado, se creen no obstante, no pueden
pasar por alto un hecho, que el ya del dominio público y
que pudiera ser denigrante para el que resulte culpable.
En el caso: Que el tenor profesor de instrucción pública
de este Distrito, Sr. José Duch Viedma por sus rarezas o por
las intemperancias de su genio, ha motivado con ello la
presencia en esta villa de un señor Juez instructor pa-
ra la instrucción del sumario de diligencias criminales
con motivo de sus rogancientos y dependencias con el Sr. Ca-
bo Comandante de la Guardia civil del Puerto de esta vi-
lla. Y aunque no está en el ánimo de la Junta preguntar
el asunto, ya que se halla todavía "subjudice", sin embar-
go, se creería ésta faltará a sus deberes si dejara de poner el
caso en conocimiento de la Junta provincial. En su virtud,
la Junta local de instrucción pública de este Distrito, con
vista de lo preceptuado por el párrafo noveno del artícu-
lo 25 del citado Real Decreto de fecha dos de Septiembre de
mil novecientos dos, acuerdan por unanimidad poner el
expresado hecho en conocimiento de la Junta provincial
de instrucción pública a los efectos legales que se esti-
men procedentes. A cuyo efecto se remite a dicha
superioridad. Testimonio del presente acuerdo. Que ha-
biendo otro asunto de que tratar, se dió por levantada la
sesión, extendiéndose lo presente acto, que firma el Sr. pre-

ANNEX NÚM. 6: Carta de sol·licitud de trasllat de Rosa Camps Vilà

En relación con el adjunto expediente de solicitud de traslado, suscrito por Dª ROSA CAMPS VILA, esta Delegación tiene el honor de informar:

Que la solicitante procede de los Cursillos de 1935, y obtuvo el número 513 de la lista definitiva.

Que hallándose regentando, la Escuela de Bàscara con carácter provisional, le fue incoado expediente de depuración que resolvió la O.M. de 20 de Diciembre de 1941 con la sanción de traslado fuera de Cataluña, con prohibición de solicitar vacantes en dos años e inhabilitación.

Que en 27 de Enero de 1942, en espera de que esa Dirección General hiciese efectivo el traslado fuera de Cataluña impuesto en Depuración, la Junta Provincial de 1ª Enseñanza trasladó provisionalmente a la Sra Camps Vila a la Escuela de Bruñola, de la que tomó posesión el día 1 de Febrero del mismo año, regentándola hasta 31 de Diciembre de 1943. (...)

ANNEX NÚM. 7: Cd amb fotografies del centre, alumnes, material...

A la present recerca històrica es reconstrueix l'educació primària del municipi de Bàscara des del segle XIV fins a l'última dècada del segle XX. Es tracten aspectes com els edificis escolars, els mestres, l'alumnat i la dinàmica escolar (coeducació, llengua d'ensenyament, material...). Els resultats d'aquesta investigació estan basats, d'una banda, en la documentació oral, obtinguda a partir de trenta entrevistes a persones que havien estat vinculades a l'Escola de Bàscara (alumnes, mestres, pares...). I, de l'altra, en documentació escrita i gràfica procedent majoritàriament d'arxius públics i també de fons privats. Aquesta recerca finalitza amb una proposta d'aprenentatge, centrada en una setmana cultural, que pretén donar a conèixer a l'alumnat del CEIP Joan Reglà la història del seu col·legi.

Bàscara

centre d'educació primària

ensenyament

entrevista

història de l'educació

